

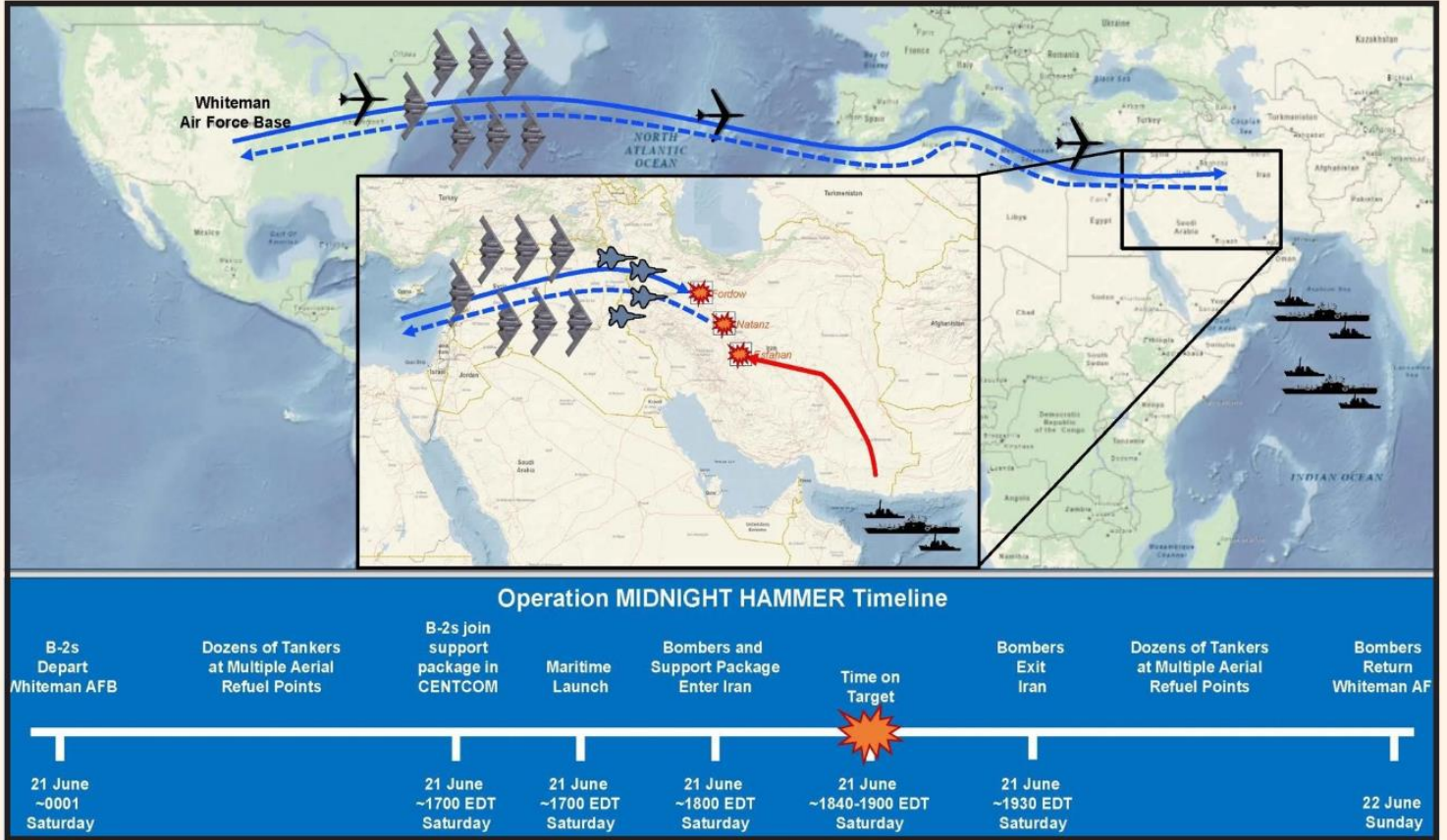
Hindistan'ın "Act East" Politikası
ve ASEAN

Zeynep Gökçe Bulgen

Water Scarcity and Energy
Competition in Central Asia

Safiye Bengisu Karabulut

Türkiye Between Tehran & Tel Aviv / *Dr. Gulshan Y. Sağlam*

Editörler: K. Betül Sınay & Efe Pamukcuoğlu

Japan's Modern Energy Politics
Acar Boray Bildircin

Understanding the Voting Behavior
of Migrants: Turks in Germany
Muharrem Ercan Yüksel

DPE Başkanı - FPI President

Büyükelçi (E) Hüseyin Diriöz

DPE Akademik Kurul Başkanı - FPI Academic Board President

Prof. Dr. Tarık Oğuzlu

DPE Koordinatörü - FPI Coordinator

Cem Tuna Aksu

Editörler - Editors

Kamile Betül Sınav

Efe Pamukcuoğlu

- 1** **Türkiye Between Tehran & Tel Aviv**
Dr. Gulshan Y. Sağlam / PhD, Beirut Arab University
- 5** **Hindistan'ın "Act East" Politikası ve ASEAN**
Zeynep Gökçe Bulgen / BA, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi
- 12** **Nükleer Savaş ve Su Krizinin Eşiğinde Güney Asya: Keşmir**
Ayşe Merve Okutan / BA, TED Üniversitesi
- 33** **Japan's Modern Energy Politics**
Acar Boray Bildircin / BA, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
- 43** **Water Scarcity and Energy Competition in Central Asia**
Safiye Bengisu Karabulut / BA, TED Üniversitesi
- 54** **Orta Koridor'un Jeopolitik Önemi ve Türkiye'nin Vizyoner Dış Politikası**
Ahmet Alan / MA, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi
- 68** **Polonya'ya Kısa Bir Bakış**
Suna Abuzaroğlu / BA, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

- 79** **The Transformative Impact of the European Union's Europeanization Policy/Strategy on State Systems: The Case of the Western Balkans**
Muhammed Enes Danalıoğlu / PhD, Belgrad Üniversitesi
- 89** **Avrupa Birliği'nin Sınır Güvenliği Politikalarında Türkiye**
Arda Atakan Yiğın / MA, Ortadoğu Teknik Üniversitesi
- 97** **F-35 Krizi ve Türk Savunma Sanayiinin Yükselişi: Yeni ABD-Türkiye İlişkileri ve Doğu Akdeniz Etkileri**
Asya Beyza Şahin / BA, Nuh Naci Yazgan Üniversitesi
- 104** **Culture as a Variable in the International Relations of the Middle East**
Faruk Alp Tayfur / BA, Leiden University
- 116** **Understanding the Voting Behavior of Migrants: Turks in Germany**
Muharrem Ercan Yüksel / MA, University of Glasgow
- 125** **Suriye Dürzileri: Devrim Sonrası İsrail ile Gizli İttifaklar ve Stratejik Görüşmeler**
Zain Alsaidi / BA, Bursa Uludağ Üniversitesi
- 133** **Assessing the Impact of Feminist Foreign Policy: The Scottish Case in Conflict and Development**
Ertuğrul Altun / MA, University College Dublin

Türkiye Between Tehran & Tel Aviv

Dr. Gulshan Y. Sağlam

The anticipated U.S.-Israeli military strike against Iran has now taken place, with targeted attacks on nuclear facilities. The pressing question now is whether this action represents a limited tactical maneuver to reshape negotiations in Washington's favor, or the beginning of a broader regional war. And, if war does break out, how will Türkiye's neighboring Iran, a NATO member, and a strategic yet often unpredictable ally of the United States responds? How capable is Ankara of maintaining a position of "active neutrality" in the face of deeply entangled interests and rising regional polarization?

Recent developments suggest that the likelihood of military escalation is growing, particularly given repeated statements from decision-making circles in both Washington and Tel Aviv that "all options are on the table" when it comes to Iran. Strategic assessments from the Washington Institute for Near East Policy indicate that the new U.S. administration under Donald Trump is reactivating military scenarios previously frozen under President Biden, culminating in the recently executed joint Israeli-American strikes on key nuclear sites such as Natanz, Fordow, and Bushehr.

In light of these developments, several pivotal questions emerge: The question of whether the U.S. would allow Israel to act independently has now been answered: Washington chose direct involvement, signaling a clear escalation in its regional engagement. How will Iran respond—by extending the conflict into the Gulf or perhaps toward Turkey's eastern borders? Will Türkiye be able to sustain its long-preferred approach of "active neutrality," or will it be forced to take a definitive position in a conflict that threatens its internal security and territorial stability? What roles might Kurdish and Azerbaijani populations play in this equation, given their transnational ethnic linkages and geopolitical significance? These are not merely theoretical questions, but rather real potential flashpoints should conflict erupt.

Due to its geographic location and regional entanglements, Türkiye would be among the states most affected by any escalation, even if it remains formally outside the conflict. Sharing a nearly 500-kilometer border with Iran, Türkiye's eastern provinces are home to Kurdish and Azerbaijani populations with deep ethnic ties to communities across the border. Furthermore, Ankara is heavily reliant on Iranian gas and maintains limited yet crucial security coordination with Tehran on border issues and in countering the PKK (Kurdistan Workers' Party).

One of the earliest and most direct consequences of a wide-scale military conflict would likely be mass displacement from within Iran. Estimates by the UN High Commissioner for Refugees suggest that a significant destabilization in Iran could prompt between one and three million people to flee to neighboring countries, with Türkiye being the primary transit or host state, as seen in previous crises in Syria and Afghanistan. Given the ethnic diversity of Iran, Türkiye could see an influx of Kurdish, Azerbaijani, and Baluchi communities, reigniting sensitive national cohesion debates, particularly in the country's eastern provinces. Coupled with economic and security strains, such a scenario could pose a significant challenge to domestic stability.

Beyond the demographic dimension, the environmental and public health risks are equally concerning. Should tactical nuclear weapons be used, or if nuclear facilities containing radioactive materials are struck, there would be grave consequences. Studies by the Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI) warn that any radiological leakage could affect Turkish border provinces such as Ağrı, Hakkari, and Van, leading to contamination of soil, water, and air. This could devastate agriculture, public health, and tourism, placing a long-term burden on Türkiye's state infrastructure and jeopardizing food security.

Geopolitically, an Israeli-Iranian conflict would place Türkiye in an exceptionally complex position. Although Ankara and Tehran compete in theaters such as Syria, Iraq, and Yemen, they also cooperate on energy, trade, and security. Türkiye has no interest in Iran's collapse or fragmentation, which could lead to severe instability along its eastern border and reignite separatist sentiments among Kurdish and Azerbaijani minorities. Conversely, Ankara does not align closely with Tel Aviv's strategic vision, especially given recurring tensions over the Palestinian issue, despite a formal normalization of diplomatic ties.

Therefore, Türkiye is a prime candidate to adopt a posture of "active neutrality." This means it is unlikely to participate militarily but also unlikely to remain passive. Ankara may publicly condemn Israeli strikes, particularly if they result in high civilian casualties or target civilian infrastructure, while simultaneously working to mediate or de-escalate the conflict. Türkiye's open communication channels with both Washington and Tel Aviv, bolstered by personal ties between President Erdoğan and former President Trump, could provide Ankara with diplomatic room to maneuver. Turkish diplomatic sources have consistently reiterated Ankara's opposition to any military action against Iran, advocating instead for dialogue and political solutions in order to preserve regional stability and protect its national interests.

The South Caucasus region is another potential flashpoint. Türkiye's robust alliance with Azerbaijan could deepen should Iran become preoccupied with a broader conflict, yet this could place Ankara at odds with Armenia, which enjoys support from both Tehran and Moscow. Despite symbolic gestures such as Armenian Prime Minister Nikol Pashinyan's visit to Ankara in June 2025, any uptick in regional tension could derail fragile reconciliation efforts. If Iran resorts to using proxies to disrupt balance in the Caucasus or northern Iraq, Türkiye may find itself compelled to respond, directly or indirectly.

On the economic front, escalation would almost certainly disrupt Turkish imports of Iranian gas, aggravating its ongoing energy crisis amid domestic inflation. Trade routes and railway links connecting Türkiye to the East would be jeopardized, undermining Ankara's ambitions to become a regional logistics hub. Furthermore, regional instability would likely deter foreign investment and negatively impact the vital tourism sector.

Despite these challenges, Türkiye holds a uniquely strategic position in this crisis. With strong working relations with both Washington and Tehran, and the ability to engage both diplomatically, Ankara could play a critical role in crisis containment, provided it navigates with pragmatism and strategic balance. Türkiye's interests lie in preventing the outbreak of war, not out of alignment with Tehran, but out of concern for its national security and internal stability. A disintegrating Iran would not only create a power vacuum, but could invite destabilizing actors with agendas inimical to Ankara's.

In conclusion, a war against Iran would not remain confined to Iranian territory. Its consequences would spill over into Türkiye with security, humanitarian, and economic implications. Ankara must prepare for multiple scenarios—by upgrading border security policies, enhancing intelligence and military coordination, and crafting a flexible diplomatic strategy. Türkiye is not merely a neighboring country—it is a key regional actor. If it manages to navigate its alliances wisely, it could transition from a passive bystander to an active player in mitigating the conflict.

Bibliography

1. Washington Institute for Near East Policy, Strategic Assessments on Iran, 2025
2. Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI), Nuclear Risk Outlook, 2023
3. Stratfor Center, Implications of Iranian Disintegration for the Region, 2024
4. UNHCR, Regional Refugee Response Plan, 2024
5. Turkish Statistical Institute (TÜİK), Natural Gas Import Reports, 2023
6. Middle East Institute, Turkish Foreign Policy in the Middle East, 2023
7. AP News, Pashinyan's Visit to Turkey, June 2025

Dr. Gulshan Youssef Sağlam

Dr. Gulshan Youssef Sağlam, 28 yılı aşkın sosyal hizmet ve yaklaşık on yıllık akademik tecrübeye sahip Türk-Lübnanlı bir akademisyen, siyaset bilimci ve insan hakları savunucusudur. Siyaset bilimi doktorasını Beirut Arap Üniversitesi'nde tamamlamış olup, araştırmaları sivil toplumun siyasal ve yönetsel reformlardaki rolüne odaklanmaktadır. Ayrıca, University of Detroit Mercy'den Uluslararası Kamu Hukuku alanında yüksek lisans derecesine sahiptir.

Akademisyen ve araştırmacı kimliğiyle Dr. Sağlam, Orta Doğu'da yönetim, demokratikleşme ve sürdürülebilir kalkınma konularında siyaset bilimi literatürüne önemli katkılarda bulunmuştur. Uluslararası Arap Toplulukları Araştırma Ağı (INASS) üyesi olan Dr. Sağlam, SESA Araştırma Merkezi, Gapgündemi, Alliwaa, Alhivar News ve 180 Post gibi önde gelen Türk ve Lübnanlı yayın organlarında düzenli olarak analitik makaleler yayımlamaktadır.

İstanbul Nartanesi ve Besme International Group'un kurucusu ve başkanı olarak, özellikle MENA bölgesindeki kadınlar ve gençlere yönelik toplumsal güçlendirme girişimlerine liderlik etmektedir. 2007 yılından bu yana "eğiticilerin eğitmeni" sertifikasına sahip olan Dr. Sağlam, çok sayıda kapasite geliştirme programı tasarlamış ve yürütmüştür.

Arapça, Türkçe ve İngilizce dillerine hâkim olan Dr. Sağlam, aynı zamanda Women in Conflict 1325, Arap Eğitimci Ağı ve Rotary International üyesidir. Bölgesel reform ve kapsayıcı kalkınma hedefleri doğrultusunda akademik bilgiyi sahadaki uygulamalarla buluşturmaya devam etmektedir.

HİNDİSTAN’IN “ACT EAST” POLİTİKASI VE ASEAN

Zeynep Gökçe Bulgen

Soğuk Savaş ve sonuçlarının izlerinin günümüzde hala etkileri sürerken, günümüz dünyasında giderek daha yoğun çatışmaların yaşandığı ve hatta rekabetin getirdiği güç mücadeleleri altında belirsizlik atmosferinin arttığı yeni bir siyasi dünya düzeninin tam ortasındayız. Bu belirsizlikler kimi zaman başat güçlerin rekabetinden doğarken kimi zaman da orta güçlerin bu mücadeleye girmesiyle yeni hassas dengeler oluşmasına sebep oluyor. İki kutuplu dünya düzeninin yıkılmasıyla ortaya çıkan bölgeselcilik konseptini ve bu uğurda geliştirilen politikaları pek çok ülkenin dış politika eylemlerinde gözlemlemek mümkün. Dünya arenasında kendine yeni ve güçlü bir konum edinmek ise giderek zor, elzem ve karşılıklı bağımlılık ilkesine bağlı görünüyor. Diğer bir deyişle, diğer devletlere karşı tam bir bağımsızlık elde edebilmek için bir noktada diğer devletlerle iş birliği yaparak ilerlemek yeni düzenin ikilemlerinden. Bu siyasi sistemde Hindistan örneğini vermek yerinde olacaktır. Özellikle Soğuk Savaş sonrası oluşan yeni düzende, diğer pek çok devlet gibi kendi gücünü yeniden inşa etmek ve geliştirmek için eylem planları oluşturması gerekiyordu. Bir çok bölgesel ve tarihsel miras ele alındığında ise Hindistan’ın güç mücadelesindeki kilit destekçisi “Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği” (ASEAN) ve bu coğrafi işbirliğini öngören “Doğu Politikası”dır. Tarihsel gelişimine bakıldığında ise; Ağustos 1967’de Malezya, Filipinler, Tayland, Endonezya ve Singapur gibi devletlerin bir araya gelmesi ile yankı bulan bu birlik zaman içinde Brunei, Vietnam, Laos, Mynmar ve Kamboçya gibi komşu ülkelerin de katılması ile birlikte bölgesel entegrasyon misyonunu tamamlamış ve bugünkü halini almıştır. Aynı zamanda bu entegrasyon, Soğuk Savaş dönemi Komünist düşünceye karşı geliştirilmiş bir ekonomik konsept olarak başlatılmış olsa da bugün hem ekonomi hem de siyasi ilkeler ile oluşturulmuş bölgesel varlığını koruyor. (DEİK)

İlk olarak, Hindistan’ın tarihi arka planı üzerinden neden yeni bir politika vizyonu geliştirmek istediğini anlamakta fayda var. Özellikle Soğuk Savaş dönemi “Bağılantısızlar Hareketi’nin de öncülerinden olup hiçbir bloğa dahil olmadan kendi bağımsızlığını sürdüren Hindistan yeni düzenin değiştirici gücünü fark etti. İki Bloklu düzenin ideolojik taraflılığı dışında kalarak kendi ekosistemini kurmuş olan Hindistan, kendi karakterini koruyabilmiş güçlerdendi. (Rızwan,2024) Fakat bloklar yıkılıp her devletin kendi kaderini yeniden tayin edebilme mücadelesinde artık Hindistan’ın ayırt ediciliği zayıflamıştı çünkü artık tüm dünya devletleri tarafsız kalmış ve özerkleşme çabasına girmişti. Aynı zamanda, yeni siyasi atmosferin dayattığı çevrede güç elde edebilmek bölgesel iş birliğini zorunlu kılıyordu ve Hindistan bunu

abuk fark etti (Ngalung,2022). Savaş döneminde, bağlantısız kalarak kendini dış etkenlerden koruyabilen Hindistan, savaş sonrası artık dış ilişkilerin ekonomi yönüne ve komşu ülkeler ile daha derin ilişkilerin önemine vurgu yapmaya başladı. Dönemin yönetiminin ekonomik iş birliği vurgusu zamanla güçlendi ve dış politika eylemlerini büyük ölçüde bu eylem planları şekillendirmeye başladı (Dışışleri Bakanlığı). Çünkü artık Amerika Birleşik Devletleri ve Batılı lkeler tarafından tüm dünyaya dikte edilen serbest piyasa ekonomik sistemi, Hindistan'ın bugüne kadar bir avantaj olarak görüp zerkleştirdiği ekonomisine karşı büyük bir engeldi. Ayrıca, küresel g denkleminde “askeri güç” hala etkili bir faktör olsa da eski önemini yitirmiş, onun yerine “ekonomik g” konsepti devletlerin konumunu belirleyen önemli bir ölçer haline gelmişti (Haokip,2015). Bu sisteme dahil olup, kendine yeni bir konum kazandırma kaygısı; Hindistan'ın Batı tarzı ekonomik düzene karşı birleşeceği ortaklar araması anlamına geliyordu. Çünkü, kendi içinde bu zamana kadar devam ettirdiği yerleşik geleneksel tarzda “Nehruvcu” dış politika anlayışı gerilemeye başlamıştı (Vajiram,2025) ve Hindistan kendini komşu ülkeler ile ortak bir paydada buluşarak sisteme entegre etmek zorundaydı. Dönemin başbakanı Narasimha Rao, her konuşmasında ve ziyarette bulunduğu ülkelerde merkezine ekonomiyi alan “Doğu” vizyonunu vurguladı ve komşu ülkeler ile kuracağı ilişkinin sinyallerini verdi (Dixit,2015). Bu yeniden değerlendirmeye alınan dış politika sürecinin sonucunda ortaya çıkan sonuç “Hindistan'ın Doğu'ya bakmasını” gerektiriyordu ve “Look East Policy” (LEP) sonucu yeni bir dış politika dönemi başlamış oldu (Sajjanhar,2015).

Doğu'ya yönelen bu politika sayesinde Hindistan, Güneydoğu Asya lkeleri ile siyasi, ekonomik, sosyal ve ayrıca jeopolitik düzeyde mevcut ilişkiler kurdu ve zamanla bunları pekiştirdi (Pant,2016). Look East uygulanabilirliğini sürdürdükçe dış politikada yankısı da büyümeye devam etti. Rao, Singapur'daki konuşmasında Look East Politikası'nın başarı ile çalıştığını şu sözlerle belirtti: “Hindistan yeni liberal ekonomik düzende dünya pazarına girmeye Asya-Pasifik üzerinden girmeye başlayabilir.” (Devare,2005). Bu etki alanı dünyaya duyurulmanın ötesinde halihazırda yayıldığı coğrafi sınırları da yansıtıyordu. Çünkü mevcut rejim sırasında Güneydoğu Asya ülkelerini kapsayan politika, ilerleyen dönemlerde Güney Kore, Japonya, Avustralya, Yeni Zelanda ve hatta Çin de dahil olmak üzere Kuzeydoğu Asya ve Güney Yarım Küre'de de son derece aktif olacak şekilde genişlemişti (Ngalung,2022). Bu coğrafi yayılım yalnızca ekonomik kaygılarla yola ıkılmadığının diğer bir göstergesiydi çünkü “bölgesel” g mücadelelerinin arttığı ve Çin gibi hegemon bir bölgesel engelle karşı karşıya kalan Hindistan'ın siyasi bağımsızlık elde etme endişesi de bymşti. Doğu'ya Bakış Politikası, ekonomik entegrasyon ve büyüme dışında bölgedeki siyasi boşlukları doldurmak ve

aynı zamanda Çin'in yükselişine ve giderek artan bölgesel etkisine karşı çıkabilmek amacıyla şekillenmişti (Sajjanhar,2015). Hem ekonomik hem de siyasi amaçlarla şekillenen bu vizyon tam olarak Modi yönetiminde somutlaştırılmış oldu. Çünkü dönemin hükümeti artık Doğu'ya bakmanın yeterli olmadığını ve "Doğu'ya hareket edilmesini" savunuyordu. Böylece amaçlar somutlaştırılmak üzere daha kapsamlı, derin ve aktif işlemeye konuldu ve 2014 yılında 12. Doğu Asya Zirvesi'nde (EAS) Modi, Hindistan Doğu politikasının "Act East Policy" olarak adının değiştirildiğini duyurdu (Parameswaran,2014). Act East, Hindistan'a çok daha geniş bir hareket alanı sağlıyordu ve stratejik derinliği sayesinde bölgede önemli bir aktör olma yolunu açıyordu. Bu politika Modi yönetiminin hem uluslararası hem de bölgesel düzeyde etkin güç olma arzusu ile yakından uyum sağlıyordu. Bunlara ek olarak, Hindistan Dışişleri Bakanlığı Hint-Pasifik Bölümü Ortak Sekreteri bu politikayı şu sözlerle betimledi: "Hindistan'ın Doğu'ya Bakış kampanyası 1992'de başladı, ancak bu girişim 2014'te yeniden ivme kazandı." Diğer bir deyişle, Hindistan'ın dış politikadaki Doğu ideası, eyleme döküldü ve siyasi arenada daha proaktif, pratik ve ortaklık odaklı ilkeler bütünüyle hayat buldu (Batra,2025).

Hindistan'ın Act East Politikası'nın tarihsel gelişiminde siyasi, ekonomik ve hatta sosyal birçok dinamik harekete geçirici motivasyon olmuşken, tüm bunların yanı sıra Güneydoğu Asya cephesinde işler nasıl ilerledi? Neden Hindistan için ASEAN öncelikli cazip bağlardan biri oldu ve ASEAN oluşumu Hindistan'ın yaklaşımına nasıl bir reaksiyon gösterdi? Soğuk Savaş sonrası dağılmış dünya düzeninde Güneydoğu Asya kendini ön plana çıkaracak gelişmelere ev sahipliği yapmıştı. Çok daha öncelerinde yani 1950'lerin erken dönemlerinde çoğu Güneydoğu Asya ülkesi kendi özerkliğini kazanmış ve bu bağımsızlık halkların gözünde birtakım beklentileri doğurmuştu, örneğin hızlı ekonomik gelişme, artan gelir ve yükselen refahla birlikte düşük işsizlik oranları gibi (Hicks&Kong, 1989). Hong Kong, Tayvan, Singapur ve Güney Kore ekonomilerinin birleşip "Asya Kaplanları" olarak adlandırılması etki uyandırmıştı. Fakat, Batı'nın gözünde bu bölgenin ülkeleri bu gelişmişlik düzeyinde olmadıkları gibi etkin aktörler olmaları çok zordu. Bu sebeple Batı tarafında Asya Kaplanları, "Umutsuz Vakalar" ve "Dışlanmışlar" olarak adlandırılıyordu (Indermit&Homi,2007). 1960'lara gelindiğinde Asya Kaplanları adını pekiştirdi çünkü ihracata dayalı sanayileşme gelişmiş, eğitim ve ticaret konularında yüksek yatırımlar yapılmış, devlet politikalarında uygulanan disiplin sayesinde beklenenden hızlı bir büyüme ile az gelişmiş ülke kategorisinden yüksek gelirli ülke kategorisine çıkmayı başarmışlardı. Bu sebeple, Asya Kaplanları ve onların gelişmiş ekonomisi ile iş birliği yapmak Hindistan için çok elverişli ve stratejik bir hamleydi. Asya Kaplanları'nın yükselişi 1990'lardan sonra bile devam etti ve başta Hindistan olmak üzere

pek çok devlete ilham kaynağı oldu. Diğer bir yandan; Hindistan'ın fark ettiği bir başka alan, uluslararası tanınırlığı ASEAN Birliği üzerinden pekiştirecek olmasıydı. Çünkü Hindistan, Doğu ve Güneydoğu Asya ülkelerinin desteğini aldığı takdirde Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi üyeliği'nde olumlu sonuçlar elde edebilirdi (Ngalung,2022). ASEAN Birliği'nin gücü ile Hindistan'ın bağ kurmak istemesi aslında iki taraf içinde tamamlayıcı bir işlev görüyor ve karşılıklı bağlantı isteğini arttırıyordu. Ortak amaçlar, ortak kültür, tarih ve coğrafi yakınlık aradaki diplomatik ilişkilerin kurulmasını teşvik ediyor ve ASEAN birliğinin Hindistan'ı bu entegrasyona kabul etmesini kolaylaştırıyordu. Çünkü Asya Kaplanları her ne kadar ekonomik büyüme gösterse de kendi ekonomik reformunu 1978'de yapan Çin bölgede çoktan büyüme göstermeye ve nüfuz alanını genişleterek hegemonik potansiyelini arttırmaya başlamıştı. Büyüyen Çin, ASEAN için bölgesel bir güç olmaya başladıkça Hindistan ile ortak paydada buluşmaya daha istekli oldu çünkü ASEAN için Hindistan, Güneydoğu Asya ülkeleri tarafından bölgedeki rekabeti dengeleyecek bir aktör olarak görülüyordu (Ngalung,2022). Buna göre Hindistan & ASEAN ilişkisi 1991'de resmiyet kazandı ve ilk ekonomik katılım ile siyasi bağların kurulduğu temaslar gerçekleşti. 1992 yılında Hindistan & ASEAN Sektörel Diyalog Ortaklığı kuruldu ve 1996 yılına gelindiğinde Hindistan, ASEAN'ın Tam Diyalog Ortağı (ARF) olma hakkını elde etmişti. 2002 yılında ilişkilerin daha üst bir düzeye çıkması ise Hindistan & ASEAN arasındaki Zirve Düzeyinde Ortaklık ile gerçekleşti. 2003 yılına gelindiğinde, Hindistan ve ASEAN arasındaki Serbest Ticaret Anlaşması'nın (FTA) çerçevesi kesinleştirildi ve anlaşma üzerindeki çalışmalar tamamlandı. 2005 yılında düzenlenen Doğu Asya Zirvesi'nde ise katılımcılardan biri de Hindistan'dı ve bu Doğu Politikası için bir başarı sayıldı. Modi Bangkok'u ve Güney Kore'yi ziyarete gitti ve bu görüşmelerde Tayland ve ayrıca Güney Kore'nin stratejik müttefikliklerinin önemini vurguladı (Press Trust of India,2015). Bu ziyaret Modi ve Doğu Politikası'nın bir başarısı da kabul edildi çünkü ASEAN & Hindistan arasında Kapsamlı Ekonomik İşbirliği Anlaşması (CECA) imzalandı. (DEİK) 2012 yılında ise bu kritik ilişki, Hindistan & ASEAN arasındaki Stratejik Ortaklığa yükseldi. Çünkü her iki taraf için de Asya ve çevresindeki Hint Okyanusu ve Pasifik Bölgeleri vizyonları birbiri ile tutarlılık sağladığı gibi ayrılmaz bir bütün olarak görülüyor (Dışişleri Bakanlığı,2012). Bu tarihsel ilerlemenin sonucunda bugüne bakacak olursak iki taraf arasında toplam otuz farklı diyalog mekanizması bulunuyor ve bu diyalogların çeşitliliği özellikle Hindistan için hem hareket esnekliği sağlıyor hem de etkin konum elde etme çabasını destekliyor. Bu sebeple özellikle Hindistan için ASEAN oldukça kritik olmaya devam ediyor.

Tüm bu amaçların somut yansımaları ise kendini pek çok farklı projede gösteriyor. Hindistan, ASEAN için önemli bir iş destinasyonu olma özelliğinde ve ayrıca Hindistan vasıflı ve eğitilmiş işgücü sağlayıcısı konumunda olmasından dolayı ASEAN ülkeleri için önemli bir kaynak. Ancak, iki taraf da her ne kadar iş birliği ve karşılıklı diplomasiyi benimsemiş olsa da büyüme ve tamamlayıcılık faktörlerine baktığımız zaman her ASEAN ülkesi için eşit bir katkı ve iş birliği ilişkisinden bahsedilemiyor. Çünkü her bir ASEAN üye devletinin gelişmişlik ve dışa bağımlılık ölçeği ve buna bağlı olarak kendi politikasında izleyeceği tutarlılık aynı seviyede değil. Buna göre her bir ASEAN devletinin Hindistan'a sağlayacağı ekonomik tamamlayıcılık da farklı seviyelerde seyrediyor. Bu sebeple; bölgesel dinamiklere bakıldığında, Hindistan & ASEAN ikili ticaretine en fazla katkıda bulunan ülkeler Malezya ve Singapur olurken, Brunei, Endonezya ya da Filipinler gibi daha küçük ülkelerin ticaret hacmi yeterli seviyede olmadığı için karşılıklı ticaret ihmal edilebilir düzeydeydi.(Sridharan,1992) Fakat bu esneklik ve belirsizlik ortamına rağmen her ülke için karşılıklı tamamlayıcılık eşit derecede önem arz ediyordu. Çünkü ASEAN ülkeleri hem bölgedeki başat güçler ile uyum sağlamak hem de kendi çıkarlarını koruyabilmek arzusu ile bir "Denge Politikası" izliyordu. Eşit gelişmişlik her bir devlet arasında farklılık gösterse de çok taraflı platformlarda sürdürülebilir bir diyalog kurabilme becerisi ve kurulan bağlar ile ekonominin çeşitlendirilmesi ASEAN için de önem arz ediyordu (Kaplan,2025). Hindistan, ASEAN ülkelere gönderdiği insan kaynağı sayesinde kendine önemli bir konum elde etti. İş gücü ve ortak çalışmaların sonucu olarak Hindistan & ASEAN arasında ortak "Üçlü Otoyol Projesi" inşa edilmeye başlandı. " Kaladan Yolu Projesi" ile Hindistan'ın Kalküta Limanı ve Mynmar'ın Sittwe Limanı'nın birbirine bağlanarak transit deniz ulaşımı sağlanması için adımlar atıldı (Ngalung,2022). Ayrıca karşılıklı organize edilmiş bir motor rallisi sırasıyla Malezya, Singapur, Tayland, Laos, Vietnam ve Kamboçya'yı dolaşarak ilişkinin yayılmasını arttırdı ve yumuşak gücün etkisinden yararlanılmış oldu. Dahası, kapsam alanı genişleyen Doğu Politikası sayesinde Japonya'nın finanse ettiği bir Mumbai-Ahmedabad Koridoru'nun yapımına başlandı (Press Trust of India,2015). Japonya, Hindistan için giderek artan stratejik ve önemli bir ortak haline geliyordu. Ayrıca, günümüz dünyasında ekonomik güç elde edebilmenin en önemli faktörlerinden biri olan doğal gaz ve petrol girişimleri de Hindistan & ASEAN ilişkisinde önemli rol oynuyor. Hindistan, ortak olduğu ASEAN ülkelerinde petrol sahaları aradı ve Vietnam'daki açık deniz petrol bloklarını keşfetme imkanı sağladı. Bununla birlikte, Hindistan; Vietnam ve Mynmar ile açık denizlerde petrol ve doğal gaz aramak için anlaşmalara imza attı (Borah,2016). Tüm bu anlaşmaların yanı sıra, Japonya ve Avustralya ile Sivil Nükleer İşbirliği Anlaşmaları imzaladı ve buna göre Hindistan'ın "Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Anlaşması'na (NPT) imza atan

devletlerden biri olmasına rağmen, Avustralya ve Japonya'dan çeşitli nükleer ekipman tedarik edecek olması ona siyasi bir başarı daha kazandırmış oluyor (Mohan,2015).

Sonuç olarak, Hindistan ve ASEAN ortak pek çok dinamik ile birbirlerine fayda sağlayan bir ilişkiye sahipler ve bunu destekleyen eylemlerde bulundular. Bugün, Yeni Dünya Düzeni'nde güç merkezi Batı'dan Doğu'ya kayıyor ve ASEAN üye ülkeleri dahil olmak üzere Hindistan'ın bir diğer siyasi kaygısı bu bölgedeki güvenlik endişelerini dengelemek (Lemahieu,2019). Ayrıca, Hindistan kendi egemenlik mücadelesini verirken ve ASEAN'ın bölgesel etkileşimine ihtiyaç duyarken, ASEAN aynı şekilde bölgede büyüyen ve varlığını hissettiren bir Hindistan'dan rahatsızlık duymadı ve bunu kendi bölgesel birliğine entegre etme ihtiyacı doğdu (Press Information Bureau,2015). Sayısal verilere bakıldığında ise ekonomik kaygılar güderek başlayan karşılıklı ortaklıkta, Hindistan'ın en büyük dördüncü ticaret ortağı ASEAN olurken, ASEAN için Hindistan yedinci büyük ticari ortak konumunda. Bu partnerlik, ASEAN'ın izlediği denge politikası sayesinde bugüne kadar sürdürülebilir bir çizgide kaldı ve olumsuz yorumlar ve bazı belirsizliklere rağmen ilerleyen dönemlerde de devam edecek gibi gözüküyor. Çünkü ASEAN Birliği coğrafi konumu, ekonomik potansiyeli ve jeopolitik değeri sayesinde hem bölgesel hem de küresel güç elde etmek isteyen tüm devletler için kilit rol oynamaya ve mevcudiyetini korumaya devam edecektir. Buna göre, Hindistan'ın Doğu'ya önce baktığı ve sonra eyleme geçerek aktif rol oynadığı Doğu Politikası da (Act East Policy) dış siyasetin belirleyici faktörleri arasında yerini koruyacaktır.

Referanslar

1. Bantra, K. (2025), A Decade of India's Act East Policy: A Renewed Regional Vision. The Diplomatist.
2. Amb.(Retd) Ashok Sajjanhar (2015), From Look East to Act East: Semantics or Substance. Ministry of External Affairs Government of India.
3. Sharma, A. & Basu, P. (2024), Ten Years of India's Act East Policy. Observer Research Foundation (ORF).
4. Ngaibiakching, & Pande, A. (2019). *India's Act East Policy and ASEAN: Building a Regional Order Through Partnership in the Indo-Pacific*. International Studies, 57(1), 67–78.
5. Ngalung, M. (2022). *India's Act East Policy: Engagement with ASEAN*. Electronic Journal of Social and Strategic Studies, 3(2), 176–198.
6. Dubey, Y. (2025). *Retrospecting India's Look East Policy to Act East Policy*. Research Review International Journal of Multidisciplinary, 10(3).

7. Vietnam News Agency. (2025, March 13). *ASEAN an important pillar of India's Act East Policy: official*. The Investor.
8. Centre for Strategic and International Studies (CSIS) Indonesia. (2025, February 7). *Seminar commemorating a decade of India's Act East Policy: Reflections and the way forward for ASEAN-India relations*.
9. Louis, Y. M. & Singh, J. (2024). *Does India's Act East Policy matter to Southeast Asia?* The Interpreter. Lowy Institute.
10. Hussain, N., & Tan, M. H. (2024). *A Decade of India's Act East Policy: Doing More with ASEAN*. S. Rajaratnam School of International Studies.
11. Malhotra, K. (2024). *India's Act East Policy: Re-energise and make it 21st century relevant!* TEPAV.
12. Bajpae, C. (2023). Reinvigorating India's 'Act East' Policy in an Age of Renewed Power Competition. *Asian Journal of Comparative Politics*, 18(3), 315–328.
13. Bayram, D. Ç. (2024). Hindistan'ın Orta Doğu Politikasındaki Temel Değişiklikler ve Zorluklar. Türkiye Araştırmaları Vakfı.
14. Burton, G. (2019). *India's "Look West" Policy in the Middle East under Modi*. Middle East Institute.
15. Horimoto, T. (2017). Explaining India's foreign policy: From dream to realization of major power. *International Relations of the Asia-Pacific*, 17(3), 463–496.
16. Grossman, D. (2023). *India Is Becoming a Power in Southeast Asia*. RAND Corporation.
17. Naidu, G. V. C. (2013). India and East Asia: The Look East Policy. *Perceptions: Journal of International Affairs*, 18(1), 53–74.

Nükleer Savaş Tehlikesi ve Su Krizinin Eşiğinde Güney Asya: Keşmir

Ayşe Merve Okutan

Her ne kadar dünya gündemi son dönemlerde Rusya – Ukrayna, İsrail – Filistin ve İsrail – İran arasındaki çatışmalara odaklansa da iki komşu nükleer güç arasında Soğuk Savaş’ın ilk yıllarından bu yana ihtilaflı bölge olmaya devam eden Keşmir’in Pahalgam kasabasında, 22 Nisan 2025’te meydana gelen ve 26 turistin hayatını kaybetmesine sebep olan saldırılar, Güney Asya’dan gelebilecek bir nükleer savaş tehdidini tekrar hatırlattı. Başlangıçta Pakistan hükümeti tarafından desteklenen “Direniş Cephesi” adlı militan grup tarafından üstlenilen saldırıların ardından, Modi hükümetinin, Pakistan’ın militan gruplara destek verdiğini iddia etmesi ve saldırıları “terör saldırısı” olarak nitelendirerek Kontrol Hattı’ndaki silahlı kuvvetlere “tam operasyonel bağımsızlık” yetkisinin verildiğini açıklaması, iki ülke arasındaki askeri ve diplomatik gerilimi zirveye taşıdı. Devam eden süreçte, Pakistan ve Hindistan arasında 1960 yılında imzalanan ve su kaynaklarının iki ülke arasındaki dağılımını garanti eden İndus Suları Antlaşması’nın (Indus Waters Treatment – IWT) Hindistan hükümeti tarafından askıya alınması, bölgenin yalnızca nükleer savaş tehdidi altında değil, aynı zamanda potansiyel bir su krizinin de eşiğinde olduğunu gözler önüne serdi.

Keşmir, diğer çatışma alanları kadar sık gündeme gelmese de uzun süredir Güney Asya’nın en istikrarsız ve gerilim dolu bölgelerinden biri olmaya devam etmektedir. Bu doğrultuda, bu bölümde Keşmir’in tartışmalı statüsünün tarihsel kökenlerine ilişkin bir çerçeveye sunulmaya çalışılacaktır.

Hinduizm, Budizm ve İslamiyet Kısıkaç: Erken Dönemden Soğuk Savaş’a Keşmir

Kuzeyinde Tacikistan, doğusunda Tibet, güneyinde Hindistan ve batısında Pakistan ile komşu olan ve Pamirler, Hindukuş Dağları, Himalayalar ve Karakurum Dağları ile çevrelenen Keşmir; Pakistan, Hindistan, Afganistan ve Çin’in birleştiği noktada bulunmaktadır. Haritadan da anlaşılacağı üzere Keşmir günümüzde bölgenin önemli üç ülkesi arasında bölünmüştür. Azad Keşmir ve Karakurum Sıradağları’nın önemli bir bölümünün yer aldığı Gilgit-Baltistan bölgesi Pakistan, Cemma ve Keşmir bölgesi (bundan sonra Keşmir olarak anılacaktır) Hindistan, Tibet ile de sınır komşusu olan Aksai Chin ve Assam Vadisi ise ve Çin tarafından yönetilmektedir.

Keşmir, günümüzde Pakistan ve Hindistan'ın yüksek hidroelektrik potansiyelinin başlıca kaynağı olan ve Tibet Platosu'ndan doğan İndus Nehir Sistemi'nin beş önemli kolunun kesiştiği vadi olması sebebiyle iki ülkenin de hayati su kaynaklarına erişimi açısından oldukça önemlidir. Nitekim stratejik açıdan oldukça önemli olan bu doğal

Kaynak: Chowdhury, 2019

ve beşerî unsurlar üzerinden, Pakistan ve Hindistan'ı 1947-48 1965, 1971 ve 1999 yıllarında olmak üzere dört kez karşı karşıya gelecek ve pek çok tekrarlanan sınır çatışması yaşayacaktır.

Erken dönemde yerel krallar tarafından yönetilen Keşmir'in yazılı tarihi, M.Ö. 322'de kurulduğu tahmin edilen Mauryan İmparatorluğu'nun başarılı hükümdarlarından biri olan Aşoka'nın (M.Ö 274 – 237) M.Ö 245'te bölgeyi işgal etmesiyle başlar (Bayram, 2021). Bu sürece kadar Hinduizm etkisinin görüldüğü Keşmir'in, Budizm ile Aşoka'nın bölgeyi yönetimi altına almasının ardından tanıştığı kabul edilir; ancak bazı kaynaklarda Aşoka'dan önce, yerli kral Surrendra döneminde de Budizm'in bölgede yaygın olduğu ifade edilmektedir (Ganhar & Ganhar, 1957). Aşoka döneminde Keşmir'in, hem Aşoka tarafından inşa ettirilen ve o dönem yerli ve yabancı bilginler için oldukça cazip öğrenim merkezleri haline gelen manastırlar sayesinde hem de kesişler, misyonerler ve tüccarların etkisiyle, Budizm'in Çin'e, Orta Asya'ya ve Tibet'e yayılmasında kilit rol oynadığı bilinmektedir. Keşmir, Aşoka'nın ölümünün ardından Türk kökenli olduğuna dair güçlü kanıtlar bulunan Kuşan İmparatorluğu tarafından yönetilmeye başlanmış; bu süreçte, özellikle kral Kanişka döneminde, bir yandan Budizm etkisi güçlenirken diğer yandan en refah dolu dönemini yaşamıştır (Atri & Khandelwal, 2020; Kayalı, 2015). M.S. 6. Yüzyılda Hun İmparatorluğu'nun fethiyle bölgedeki Hint hakimiyetine son verilse de yalnızca 5 yıl süren Mirikakula yönetiminin ardından, M.S. 530 yılında, bağımsızlık ilan edilmiş ve Keşmir, Hindistan merkezli Ujjain İmparatorluğu'nun himayesine geçmiştir. Her iki imparatorluk döneminde de Budizm'in etkisi zayıflamış ve Hinduizm yükselişe geçmiştir; Ujjain İmparatorluğu'nun zayıflamasıyla beraber Budizm yeniden canlanmıştır. Günümüzde Keşmir hâlâ Orta Asya'nın en önemli Budizm merkezlerinden biri olmaya devam etmektedir.

Keşmir, uzun yıllar devam eden Hinduizm ve Budizm etkisinin ardından, M.S. 711 yılında Muhammed Bin Kasım komutasındaki Emevi ordusunun, alt Himalayalar'da yer alan

ve bugün büyük bir bölümü Pakistan'a ait olan Sind'e düzenlenen seferler esnasında İslamiyet ile tanışmıştır. Ancak, seferler başarıya ulaşamamış ve Emeviler Hindistan'dan çekilmek zorunda kalmıştır. 11. yüzyıla gelindiğinde Gazneli Mahmut tarafından bölgeye iki sefer düzenlenmiş, ancak bu seferler de bölgenin yüksek dağlarla çevrili olmasının dezavantajıyla başarıya ulaşamamıştır (Bamzai, 1994). Her ne kadar bu süreçte Arap hakimiyeti iç bölgelere nüfuz edemese de Keşmir civarındaki bazı bölgeler Arap Müslümanlar tarafından fethedilmiş, böylece İslamiyet'in bölgedeki varlığı bir nebze korunmuştur.

M.Ö 8. yüzyıldan itibaren İslamiyet'i yayma çabalarının görülmeye başlandığı Keşmir'de, 14. yüzyılda başlayan Moğol istilalarının ardından Hindu yönetimi zayıflamaya başlamış ve hızla yayılan İslamiyet'ten çekinen Hindu krallar halkın fakirleşmesine sebep olacak izolasyonist politikalar izlemiştir (Schofield, 1996); böylece bölgenin toplumsal yapısı İslamiyet'in kalıcı ve köklü bir şekilde yayılmasına elverişli bir zemine evrilmiştir. Nihayetinde 1339 yılında bölge Şah Mirza tarafından fethedilmiş, bu sayede bölgede ilk kez bir İslam devleti kurulmuştur. İki yüzyıl boyunca bölgedeki varlığını koruyan Keşmir Sultanlığı, 1586 yılında Ekber Şah yönetimindeki Babür İmparatorluğu tarafından işgal edilmiş; Babür yönetimi, 1753 yılındaki Afgan işgaline kadar devam etmiştir (Ataöv, 2001). Hindulara yönelik baskı ve zulümle geçen yaklaşık 65 yıllık Afgan yönetiminin ardından, Sih İmparatorluğu'nun kurucusu Ranjit Singh, 1818 yılında Keşmir'i fethetmiş ve Keşmir'deki Müslüman yönetimi son bulmuştur.

Ranjit Singh'in iktidara gelişiyle beraber, Afgan İmparatorluğu döneminde Hindu toplulukların maruz kaldığı sert uygulamalar, Ranjit Singh'in iktidarı boyunca Müslüman topluluklara yöneltilmiş; 27 yıl boyunca devam eden Sih iktidarı, Ranjit Singh'in 1839'daki ölümüyle gerilemeye başlamış ve 1846'da meydana gelen Sobraon Muharebesi'ndeki (diğer adıyla Birinci Anglo – Sih Savaşı) yenilginin ardından imzalanan Lahor Antlaşması'yla Keşmir İngiltere'ye devredilmiştir. Ancak, ilerde Sihlerin ayaklanmasından çekinen İngilizler aynı yıl, Dogra İmparatorluğu ile bugünkü Keşmir eyaletinin kurucu anlaşması kabul edilen Amritsar Antlaşması'nı imzalamış; bu antlaşmayla Keşmir, oldukça düşük bir meblağ karşılığında Gulab Singh'e satılmıştır (Ataöv, 2001). Böylece Keşmir'de, İngiltere'nin dolaylı olarak dahil olduğu –ancak Dogra İmparatorluğu'nun bağımsızlığını da kabul ettiği—ve bölgede yaşayan Müslümanların tekrardan bir dizi baskıcı uygulamaya maruz kalacağı yeni mahajara dönemi başlamış; Gulab Singh'in ölümünün ardından yönetim hanedan üyeleri tarafından aynı şekilde devam ettirilmiştir. Müslümanlara yönelik ayrıştırıcı tutumu zaman zaman ayaklanmalara yol açsa da bu ayaklanmalar kolaylıkla bastırılmıştır.

Nihayetinde, 19. yüzyılın ikinci yarısında Rus yayılcılığına karşı İngiltere'nin ileri karakolu olarak öne çıkan Keşmir'de, bazı eyaletleri, zaman zaman Çarlık Rusya, İngiltere ve Çin arasında anlaşmazlıklara neden olsa da İngiliz destekli Dogra İmparatorluğu yönetimi, İngiltere'nin bölgeden çekildiği 1947 yılına kadar devam etmiştir.

Hindistan ve Pakistan Kuruluyor: Anlaşmazlığın İlk Yılları

1947 yılına gelindiğinde İngiltere, hem İkinci Dünya Savaşı'nda aldığı ağır ekonomik ve askeri darbeler hem de giderek artan bağımsızlık talepleri sebebiyle bölgeden, “kendi çıkarlarını koruma” şartıyla, çekilmek zorunda kalmış; böylece 18 Temmuz 1947 tarihinde İngiliz Parlamentosu'nda kabul edilen ve bir gün sonra VII. George tarafından da onaylanan Hindistan Bağımsızlık Bildirisi'yle beraber bölge, 14-15 Ağustos 1947'de Hindistan ve Pakistan olmak üzere “fiilen bağımsız” iki dominasyona bölünmüş; sınırların, bölgede yaşayan nüfusun dini eğilimlerine, bir diğer ifadeyle ‘iki ulus’ teorisine, göre belirlendiği bu bildirinin ardından, sayıları beş yüzden fazla olan emirlikler, “kendi istekleri doğrultusunda” ancak büyük ölçüde iki ülkenin baskısı ve İngiliz General Lord Mountbatten'ın yönlendirmesi ile, Hindistan ya da Pakistan'a bağlanmayı seçmiş ve iki ülke resmi olarak kurulmuştur (Ankit, 2013). Ancak iki ülkenin bağımsızlığını garanti eden bu bildirinin ardından, bölgede yoğun bir göç trafiği başlamış, 7 ila 9 milyon Hindu ve Müslüman'ın göç ettiği bu dönemde meydana gelen çatışmalar ve toplu katliamlarda yaklaşık iki yüz elli bin kişi hayatını kaybetmiştir (Dinçer, 2007). Dolayısıyla denilebilir ki bugün Güney Asya'da, Pakistan ve Hindistan'ı karşı karşıya getirerek nükleer savaş ve su krizi tehdidi yaratan Keşmir anlaşmazlığı da İngiltere'nin bölgeden çekildiği 1947 yılında başlamıştır.

Yukarıda da değinildiği gibi Hindistan Bağımsızlık Bildirgesi'nin ardından bölgede varlığını devam ettiren emirlikler, kendi istekleri doğrultusunda Hindistan ya da Pakistan'a katılmış; ancak, bu süreçte üç prensliğin, hangi ülke ile birleşeceğine dair sonuca varılamadı. Bunlardan ilki nüfusunun çoğunluğu Hindu olmasına rağmen Müslüman bir hükümdarın yönetiminde bulunan Junagadh Emirliği'ydi. Junagadh Emirliği, ilerleyen dönemlerde Pakistan'a katılmaya karar verecek ancak Hindu çoğunluğun karşı çıkması sonucunda 24 Şubat 1948'de tarihinde yapılacak halk oylamasının ardından Hindistan'a katılacaktır (Snedden, 2005). Bir diğer emirlik, Junagadh'a benzer şekilde nüfusunun çoğunluğu Hindular'dan oluşmasına rağmen Müslüman bir hükümdar tarafından yönetilen Haydarabad Emirliği'ydi. Başlarda Müslüman hükümdarın bağımsız kalmaya karar verdiği bu emirlik, Hindistan'ın askeri müdahalesinin ardından Hindistan'a bağlanacaktır. Hindistan ve Pakistan arasında seçim yapmayan üçüncü bölge, Junagadh ve Haydarabad'ın aksine, nüfusun çoğunluğu

Müslümanlardan oluşan ve Hindu bir mahajara, Hari Singh, tarafından yönetilen Keşmir’di; 1941 yılında yapılan nüfus sayımına göre, Keşmirde yaşayan yaklaşık dört milyon kişilik nüfusun, üç milyondan fazlası Müslümanken, yalnızca sekiz yüz bin civarı Hindu vardı (Rizvi, 1995). Ancak, üç bölge arasında en büyüğü olan Keşmir’in statü sorunu, Junagadh ve Haydarabad kadar hızlı çözülemeyecek, bölgede yaşayan Müslümanlar, Hindistan’ın bir dizi insan hakkı ihlaline maruz kalacak; dahası, bağımsızlığın ardından meydana gelecek ilk Pakistan – Hindistan Savaşı’nın fitilini ateşleyecektir.

İngiltere’nin bölgeden çekilmesinin ardından ilk gerginlik, 22 Ekim 1947’de Keşmir’in, Pakistan’ın Kuzeybatı Sınır Eyaleti’nden (North West Frontier Province –NWFP) gelen kabile savaşçıları tarafından işgal edilmesiyle başladı; ve Hindistan’ın da bölgeye askeri kuvvetlerini göndermesiyle çatışmalar ilan edilmemiş bir savaşa dönüştü. İstiladan kurtulmak isteyen Keşmir yönetimi, iki millet teorisi doğrultusunda Müslüman Keşmir’in kendilerine katılacağını öngören Pakistan’a katılmayı reddederek 5 gün içinde Hindistan ile bir katılım anlaşması imzaladı (Ankit, 2013). 22 Ekim’de başlayan çatışma, zaman zaman şiddetini artırarak, 1949’a kadar devam etti. Özünde bu çatışmalar, bugüne kadar devam eden Keşmir sorununun başlangıç noktasıydı. NWFP’nin işgalinden kısa bir süre sonra çatışmaların giderek kötüleşmesiyle, Hindistan hükümeti, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’ne (BMGK) başvurdu. Diplomatik müdahalenin önünü açan bu hamlenin ardından BMGK, 1 Ocak 1948’de Hindistan ve Pakistan arasında görev yapacak olan Birleşmiş Milletler Hindistan ve Pakistan Komisyonunu (United Nations Commission for India and Pakistan – UNCIP) kurdu. Silahsız gözlemcilerden oluşan bu komisyonun görevi, Keşmir çatışmasını araştırmak, çatışmaların şiddetini azaltmak ve iki taraf arasında güven inşa ederek barışçıl bir çözüm planı sunmaktır; ancak çatışmanın tırmanmasıyla BMGK komisyonun işleyişini değiştirerek örgütün ilk barışı koruma komisyonlarından biri olan Birleşmiş Milletler Hindistan ve Pakistan Askerî Gözlem Grubunu (United Nations Military Observer Group in India and Pakistan – UNMOGIP) kurarak bölgede görevlendirdi (Ahmed vd., 2021). UNCIP ve BM açısından oldukça yenilikçi bir adım olan UNMOGIP aracılığıyla, 1 Ocak 1949 tarihinde ateşkes ilan edildi ve bu ateşkes sayesinde her iki tarafın ordularının da İngiliz generaller tarafından komuta edildiği ilan edilmemiş savaş son buldu (Ahmed vd., 2021; Ankit, 2013). Tüm bunların yanı sıra ateşkesin ardından Pakistan, kendine ait sınırların bir bölümünü, 1962’de Hindistan ile savaşa girecek ve Ladakh bölgesini işgal edecek Çin’e devretti (Ataöv, 2001). 1951’de UNCIP’in bölgedeki görevinin sona ermesinin ardından, BMGK kararıyla UNMOGIP bölgedeki ateşkesi denetlemeye, ateşkes ihlallerini gözlemlemeye, şikayetleri soruşturarak BM ve taraflara iletmeye devam etti; 2025 Şubat ayı

itibarıyla, bölgede altmış dokuzu sivil ve otuz yedisi uzman olmak üzere toplam 109 BM personeli görev yapmaktadır (U.N. Peacekeeping, t.y.; UNMOGIP, t.y.).

BMGK hem ateşkes öncesinde hem de sonrasındaki kararlarında, Keşmir'den Hindistan'a mı yoksa Pakistan'a mı katılacakları konusunun, tarafsız bir halk oylamasıyla çözülmesi gerektiğini bildirdi; benzer görüş UNCIP'in kararlarıyla da pekiştirildi. Ancak, UNCIP ve BMGK'nin plebisit yönündeki çok sayıda kararı, Hindistan ve Pakistan tarafından çeşitli gerekçelerle reddedildi. Nihayetinde, her iki ülkenin olumsuz tavrı ve askerlerini bölgeden çekmeyi reddetmesi sebebiyle, 1949'dan bu yana, Keşmir'in statüsüne yönelik bir halk oylaması gerçekleştirilemedi. Ancak, 27 Temmuz 1949'da Hindistan ve Pakistan'ın askeri temsilcileri, BM gözetiminde Karaçi Antlaşması'nı imzaladı. Karaçi Antlaşması'yla Keşmir bir ateşkes hattı, '*cease-fire line*', aracılığıyla ikiye bölündü; BM'nin gerekli gördüğü yerlere askeri gözlemci yerleştirebileceği ancak tarafların Keşmir sınırları içinde herhangi bir askeri kuvvet konuşlandıramayacağı kabul edildi (Ahmed vd., 2021). Böylece—her ne kadar anlaşma metninde belirlenen sınırların siyasi statüye değil, askeri hatlara ilişkin bir düzenleme yapıldığı vurgulansa da— Keşmir üzerinde ilk kez yapay bir sınır belirlenmiş oldu. İleride adı Kontrol Hattı (Line of Control) olarak değiştirilecek bu sınır, günümüzde en askerileşmiş sınırlardan biridir.

Soğuk Savaş, Sıcak Çatışma ve Üçüncü Aktörler: İki Kutuplu Dünya Düzeninde Keşmir

Uluslararası arabuluculuk girişimlerinin büyük ölçüde başarısızlıkla sonuçlanması sebebiyle, Keşmir'in statüsü Soğuk Savaş boyunca ihtilaflı olarak kalmaya devam etti. Buna rağmen, 1950'li yıllar Hindistan ve Pakistan için, uluslararası aktörlerin de katkısıyla, bölünmenin yarattığı derin yaraları sarmaya ve karşılıklı güveni tesis etmeye yönelik diplomatik çabaların yoğunlaştığı bir dönemdi. Bu süreçte iki ülke arasında karşılıklı ticaret ve transit antlaşmaları, doğrudan hatlar ve diğer güven artırıcı önlemler uygulamaya konuldu (Cohen, 2002). Ancak, görece daha yumuşak ilişkilere rağmen, 1960'lara gelindiğinde BM hâlâ iki tarafça da kabul edilecek bir çözüm planı sunamamış ve halk oylaması için uygun ortamı yaratamamıştı; nihayetinde, Soğuk Savaş'ın da etkisiyle Keşmir meselesi BMGK'nin radarından büyük ölçüde çıktı (A. Khan, 1994). Gerçekten de 1950'li yıllardan itibaren hem dünyada hem de bölgede Keşmir'in boşluğunu dolduracak önemli gelişmeler yaşandı. Ancak özellikle bölgede yaşanan gerilimler, Keşmir'den tamamen bağımsız değildi. Nitekim, bu aşamaya kadar Hindistan ve Pakistan arasındaki bir anlaşmazlık olarak ele alınan Keşmir sorunu, 1960'lardan itibaren, Hindistan ve Çin arasında görece uzun süredir devam eden sınır anlaşmazlıkları bağlamında yeniden şekillendi.

Bilindiği üzere Çin Halk Cumhuriyeti, Hindistan ve Pakistan'ın bağımsızlığını kazanmasından yaklaşık iki yıl sonra, 1 Ekim 1949'da kurulmuştu. Ancak, bağımsızlık ilanı ülkede 1920'lerden itibaren devam eden iç karışıklıkları tamamen sonlandırmadı. Dolayısıyla Mao, öncelikli olarak iç istikrarın sağlanmasına odaklandı. Mao döneminde Çin büyük ölçüde izolasyonist bir dış politika takip etti. Ancak Mao, hem iç istikrar ve Çin modernizasyonunun gerçekleştirilmesi için ihtiyaç duyulan barışçıl ve güvenli dış ortamı yaratmak hem de kuruluşun sonra ihtiyaç duyulan dış yardımlara erişebilmek amacıyla, karşılıklı anlaşmalardan tamamen uzak durmadı. Nitekim, Çin Komünist Partisi (ÇKP) hükümeti, Çin'in kuruluşundan yaklaşık bir yıl sonra, 14 Şubat 1950'de, kendisine ideolojik olarak yakın olan Sovyetler Birliği ile otuz yıllık Dostluk, İttifak ve Karşılıklı Yardım Antlaşması imzaladı. Aynı dönemlerde, 1947'de İngiltere'den bağımsızlığını kazanan Hindistan'ın da dış politikada benzer bir tutum benimsemesi Çin ve Hindistan'ı birbirine yakınlaştırdı. Zira, dönemin Hindistan başbakanı Jawaharlal Nehru, Hindistan ve Çin arasındaki ilişkilerin Güney Asya'nın barışı için kritik olduğunu düşünüyordu. Dahası, Nehru'nun Çin'in tarihine dair sahip olduğu bilgiler, güçlü bir Çin'in sınırların ötesine yayılma eğiliminde olduğunu açıkça gösteriyordu; dolayısıyla Nehru'ya göre, Çin ile kurulacak ilişkiler, bölgesel güvenliğin ötesinde, Hindistan'ın sınır güvenliğinde de belirleyici rol oynayacaktı (Dutt, 1975). Ayrıca Sarılioğlu'nun (2011) da ifade ettiği gibi, Nehru, Asya uzun süredir Avrupalı güçlerin elinde "oyuncak" olduğunu ve artık Asya'nın kendisine ait olma zamanı geldiğine inanıyordu. Sonuç olarak, hem bölgesel ve ulusal güvenliği sağlamak isteyen hem de Soğuk Savaş'ın süper güçlerini Asya'dan uzak tutmak isteyen Nehru, Çin'e yönelik dış politikasını dostluk ve iş birliği prensipleri üzerine inşa etti (Das, 2006; Sarılioğlu, 2011). Bu doğrultuda Hindistan, kuruluşundan kısa süre sonra, 30 Aralık 1949'da Çin'i tanıdığını ilan ederek Pekin'e bir elçi atadı (Sen, 2022). Böylece Çin, ilk kez sosyalist yönetim altında olmayan bir devlet tarafından tanınmış oldu.

Hindistan'ın Çin'e yönelik ılımlı yaklaşımının aksine, başlarda Çin'in Hindistan'a yönelik dış politikasını büyük ölçüde ideolojik farklılıklardan kaynaklanan tedirginlikler şekillendirdi. Öte yandan, her ne kadar Çin ilk dönemlerinde "*Anglo-Amerikan emperyalizminin yardakçıları*" olarak tanımladığı Hindistan ile yakınlaşmaktan çekinse de, hem Hindistan'ın olumlu tavrı hem de anti-emperyalizmin iki ülke için de bir ortak payda oluşturması sayesinde, 1950'li yıllar iki taraf için çoğunlukla iş birliği içinde geçti (Leng, 1972 akt. Sarılioğlu, 2011). Ancak, bu iş birliği uzun sürmedi. 1950'lerin sonuna gelindiğinde Hindistan ve Çin arasındaki ilişkiler Tibet meselesi sebebiyle gerilemeye başladı. Nihayetinde 1950'lerin sonunda başlayan çatışmalar, 1962 yılında büyük çaplı bir savaşa evrildi.

Hindistan'ın hezimetıyla sonuçlanan bu savaş, yalnızca Nehru'nun Çin'e yönelik dış politikasını yeniden şekillendirmekle kalmadı, aynı zamanda Çin'in savaşta Aksai Chin bölgesini ele geçirmesi sebebiyle Keşmir meselesine yeni bir aktörün dahil olmasının da önünü açtı. Dahası, Hindistan'ın yenilgisi ve savaş sonrası askeri durumu, Keşmir'i kendi kontrolüne almak isteyen Pakistan için eşsiz bir fırsat yarattı. Nihayetinde Hindistan ve Pakistan, 1965 yılında Keşmir üzerinde tekrar savaşa girdi. 1960'ların ilk yıllarından itibaren Hindistan ve Pakistan arasındaki ilişkilerin savaş boyutuna varacak düzeyde gerginleşmesindeki en önemli faktörlerden biri Çin'in Hindistan'a yönelik değişen tutumuydu. 1962 yılında Çin ve Hindistan arasında meydana gelen sınır çatışması, Çin'in Hindistan'a yönelik politikasını doğal olarak değiştirecek; Çin – Hindistan yakınlığı yerini Çin – Pakistan yakınlığına bırakacaktır.

Her ne kadar Pakistan 1962'de Çin ve Hindistan arasında meydana gelen savaşta Hindistan'a yönelik saldırgan bir tutum benimseyerek, bu durumdan faydalanmaya çalışmasa da İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Sovyetler Birliği'nin Hindistan'a sağladığı koşulsuz askeri destek, kamuoyunun da etkisiyle, dönemin Pakistan devlet başkanı Muhammed Eyüp Han'ın (Ayhub Khan) dış politikasını değiştirmesine sebep oldu; bir anlamda, Hindistan'a gönderilen milyonlarca dolarlık askeri destek, Hindistan'ın artık ne müzakere yolunu ne de halk oylamasını kabul etme ihtimalinin kalmadığının sinyaliydi (Lerski, 1974; Pringsheim, 1965). Gerçekten de Hindistan ve Çin arasındaki savaş devam ederken dahi Hindistan en donanımlı kuvvetlerini Pakistan sınırına konuşlandırmıştı. Ezcümle, hem 1962'deki savaşta alınan ağır yenilginin Pakistan'da yarattığı özgüven hem de Nehru'nun 1964'teki ölümünün ardından Hindistan'ın siyasi ve ekonomik olarak istikrarsızlaşması, Pakistan'ın Keşmir'in "kurtarılabileceğini" düşünmesinin önünü açtı. Dahası, Hindistan'ın Keşmir'e yönelik politikalarının Müslüman halkta yarattığı memnuniyetsizlik ve buna bağlı olarak gelişen muhalifleşme Pakistan yönetiminin bu fikrini güçlendirdi. ABD, İngiltere ve Sovyetler Birliği'nin Hindistan'a verdiği askeri destekten ötürü hayal kırıklığına uğrayan ve Hindistan'a karşı müttefik arayışında olan Eyüp Han, zaten Pakistan – Amerika ilişkilerinin zirvede olduğu dönemde dahi dostane ilişkiler kurduğu Çin ile daha da yakınlaştı (Ayoob, 2025). Öyle ki iki ülke arasında 12 Ekim 1962'de Pekin'de başlatılan görüşmelerin ardından 28 Aralık 1962'de Çin'in Keşmir'deki sınırlarına dair ilkesel bir anlaşmaya dahi varıldı (Lerski, 1974). 1962'nin sonunda başlayan Çin – Pakistan yakınlaşmasının en görünür örneği, bir süredir tam aksi tutum seyreden Pakistan'ın 1963'te Çin'in BM'ye kabulüne yönelik oy kullanmasıydı; bu yön değişikliği, karşılıklı ziyaretler, ticaret ve dostluk anlaşmalarıyla pekiştirildi.

Hindistan, Pakistan ve Çin arasındaki ilişkiler bu şekilde seyrederken, 1963 yılının Aralık ayında, Keşmir'deki Hazratbal Camiisi'nden—anlatıya göre Pakistan'ın Keşmir'deki bazı iş birlikçileri aracılığıyla—Hz. Muhammed'in saçının çalınması, bölgede yaşayan Hindu ve Müslümanlar arasında her an tırmanmaya hazır olan gerilimi zirveye taşımış; bu durum Hindistan'ın Keşmir'in özel statüsüne son vermeye yönelik çabalarının yarattığı Hindistan karşıtı Müslüman ayaklanmalarıyla bir araya gelerek zaten pek de iyi durumda olmayan Keşmir'i tamamen istikrarsızlaştırmıştı (Schofield, 1996; Shaffer, 2021). Her ne kadar bu süreçte BM anlaşmazlığa müdahil olarak arabuluculuk yapmaya çalışsa da Nehru'nun ölümüyle bu çabalar sonuçsuz kaldı. Nihayetinde, Keşmir'deki durumun lehine olduğunu düşünen Pakistan hükümeti, önce Hindistan karşıtı ayaklanmaları içerden kışkırtmak amacıyla bölgeye sızmayı denedi; bu planın başarısız olmasının ardından Keşmir'de doğrudan bir Hindistan – Pakistan savaşı patlak verdi (Zutshi, 2019). II. Keşmir Savaşı, 23 Eylül 1965'te BM'nin devreye girmesinin ardından yeniden ateşkes ile sonuçlandı. Kazananı olmayan bu savaşın ardından Eyüp Han ve Shastri, Sovyetler Birliği'nin arabuluculuğuyla Taşkent'te bir araya gelerek 1949'daki ateşkes hattına geri dönmeyi, birbirlerinin iç içlerine karışmamayı, karşıt propagandayı desteklememeyi ve diplomatik ilişkileri ve iş birliğini geliştirmeyi kabul ettikleri 10 Ocak 1966 tarihli Taşkent Deklarasyonu'nu imzaladı (Rahman, 1996). Ancak, bu ateşkes fazla uzun sürmedi ve iki ülke, doğrudan Keşmir için olmasa da 1971 yılında tekrar karşı karşıya geldi.

Daha önce de bahsedildiği gibi, Hindistan'ın ilk başbakanı Nehru, 1964 yılında hayatını kaybetmiş; Nehru'nun ölümüyle Hindistan bir dizi iç karışıklıkla karşı karşıya kalmıştı. Nehru'nun ölümünün ardından Hindistan'ın ikinci başbakanı olan Lal Bahadur Shastri göreve geldi; ancak Taşkent Deklarasyonu'nun imzalanmasından yalnızca bir gün sonra, 11 Ocak 1966'da Shastri geçirdiği kalp krizi sonrası aniden hayatını kaybetti. Shastri'nin yerine göreve gelen Nehru'nun kızı Indira Gandhi, Sovyetler Birliği'nin desteğini alabilmek için yeni düzenlemeler yaparken, yakın dönemlerde Pakistan dış işleri bakanı olarak görev yapan Zülfikar Ali Butto, askeri yönetimden memnuniyetsizliği sebebiyle istifa ederek Pakistan Halk Partisi'ni kurdu (Ataöv, 2001). 25 Mart 1969'a gelindiğinde Yahya Han, Eyüp Han yönetimine el koyarak yönetime geldi. 1970'in sonlarına doğru, Yahya Han'ın siyasi hoşnutsuzluğu bir nebze yatıştırmak için düzenlediği seçimlerde, Butto'nun Pakistan Halk Partisi, Doğu Pakistan'da çoğunluğu sağlamasına rağmen yalnızca 88 sandalye kazanabildi; buna karşılık, Bengalli bir siyasetçi olan Mucibur Rahman'ın liderliğindeki Avami Birliği, Doğu Pakistan'da ezici bir üstünlük elde ederek ulusal meclisteki 313 sandalyeden 167'sini kazandı (Debnath,

2011). Seçimin iki galibi arasındaki anayasal müzakereler, Avami Birliği'nin parti programında eyaletlere neredeyse tam özerklik vermeyi öngören düzenlemeler sebebiyle hızla kaosa dönüştü.

Oy oranına rağmen yeni yönetimde üst düzey bir görev talep eden Butto'nun, koltuğun devralınacağı gün meclis toplantısını boykot edeceğine yönelik söylemleri sebebiyle, Yahya Kan meclisi süresiz olarak askıya aldı; her ne kadar bunun tarafların sakinleşmesi ve daha sağlıklı bir diyalogun inşa edilebilmesi için yapıldığı iddia edilse de Yahya Kan askeri birliklerini doğrudan Doğu Pakistan'a yönlendirerek sıkıyönetimi tekrardan tasdikledi (Debnath, 2011). Buna karşılık, Doğu Pakistan'da iradesine saygı duyulmayan halk, Rahman önderliğinde “şiddetsiz” bir sivil itaatsizlik hareketi başlattı. Batı Pakistan'ın sivillere yönelik orantısız askeri müdahalesiyle protestolar kısa süre içinde oldukça şiddetli bir iç savaşa dönüştü. Bölgede hızla tırmanan olaylar, Hindistan'a, özellikle Batı Bengal'e doğru, yaklaşık on milyon kişilik kitlesel bir mülteci akınına beraberinde getirdi (Ataöv, 2001; Raghavan, 2013). Sınırdaki art arda yaşanan çatışmalar, Hindistan'ın askeri müdahalesinin ve dolayısıyla üçüncü bir Hindistan – Pakistan savaşını tetikledi. Nihayetinde Bir Soğuk Savaş klasiği olarak, ABD ve Sovyetler Birliği'nin zıt tarafları desteklediği bu savaş, Hindistan'ın Doğu Pakistan'daki Bengallilere verdiği destek sayesinde, zaten bir dizi iç karışıklıkla uğraşan Pakistan'ın aleyhine sonuçlandı. Pakistan'ın ABD desteğine rağmen savaştan mağlup ayrılmasının ardından, Doğu Pakistan, 1973'e kadar Hindistan'ın kontrolünde kaldı. Hindistan'ın bölgeden çekilmesinin ardından bugünkü Bangladeş kuruldu ve Mucibur Rahman bağımsız Bangladeş'in ilk cumhurbaşkanı olarak göreve başladı.

Savaşın ardından Butto ve Indira Gandhi bir araya gelerek 3 Temmuz 1972 tarihli Simla Antlaşmasını imzaladı. Simla Antlaşması'yla taraflar, BM Şartı'nın ilişkilerine yön vereceğini kabul ederek, birbirlerinin ulusal birliğine ve toprak bütünlüğüne saygı göstereceklerini, askeri kuvvetleri ulusal sınırlarına çekeceklerini ve karşılıklı güç kullanımından kaçınacaklarını garanti etti (United Nations, 1972). Keşmir özelinde bakıldığında, Karaçi Antlaşması'nda “ateşkes hattı” olarak adlandırılan sınır, Simla Antlaşması'yla birlikte “kontrol hattı” olarak anılmaya başlandı ve taraflar, bu hattı karşılıklı görüş ayrılıkları veya hukuki yorumlar ne olursa olsun tek taraflı şekilde değiştirmeyecekleri ve bu hatta yönelik anlaşmaya itiraz etmeyecekleri yönünde anlaştı.

Özünde, anlaşma BM öncülüğünde de yapılmış olsa da ikinci maddedeki *“iki ülke, aralarındaki anlaşmazlıkları barışçıl yollarla, ikili müzakereler yoluyla ya da karşılıklı olarak üzerinde uzlaştıkları başka herhangi bir barışçıl yöntemle çözme kararlılığındadır”* vurgusu,

Hindistan ve Pakistan arasındaki diplomatik ilişkilerin, dolayısıyla Keşmir meselesinin, çok taraflılıktan iki taraflılığa doğru kaydığını gösteriyordu. Bugün Keşmir meselesinin uluslararası ve çok taraflı bir mesele mi yoksa yalnızca Hindistan ve Pakistan'ı ilgilendiren iki taraflı bir mesele mi olduğuna yönelik görüş ayrılıkları olsa da Simla Antlaşması, taraflar arasındaki diyalogu teşvik etmesi sebebiyle oldukça önemli bir girişimdi. Öte yandan hem sınır ötesi terörizmle mücadele hem de bölgedeki insan hakları ihlalleri düşünüldüğünde, Keşmir meselesinin yalnızca ikili görüşmelerle sınırlı tutulamayacak kadar karmaşık ve çok boyutlu bir sorun olduğu açıktır. Buna karşılık, Hindistan Keşmir meselesini “uzun süredir devam eden ulusal tutum” olarak değerlendirmeye ve Pakistan'ın hukuka aykırı olarak Keşmir'i işgal ettiğini iddia etmeye devam etmektedir (Anadolu Ajansı, 2025).

Kargil Savaşı: Nükleer Rekabetin Gölgesinde Keşmir

Üçüncü Hindistan – Pakistan Savaşı'nın Pakistan açısından esas maaliyeti, Pakistan'ın artık Hindistan için bir gerçek bir “tehdit” olmaktan çıkmasıydı. Savaşta hezimetin ardından Hindistan karşılarındaki güçlü konumunu ve Keşmir'deki Pakistan taraftarlarının desteğini kaybeden Butto hükümetinin, sonraki yıllarda Keşmir'in kendi kaderini tayinine yönelik tutumu fiilen değışti. Buna karşılık her ne kadar resmîyette sınırlarda bir değışiklik olmasa da Hindistan'ın Keşmir'deki kontrolü arttı; öyle ki Keşmir 1977'deki seçimlerde Hindistan'ın bir eyaleti olarak oy kullandı. Sonuç olarak hem bu gelişmeler, hem Soğuk Savaş'ın genel konjonktürü Pakistan'ın silahlanma yarışına itti. Her ne kadar 1979'da SSCB'nin Afganistan'ı işgal etmesinin ardından ivme kazanan ABD – Pakistan ilişkileri, ABD'nin bölgedeki dengeleri değıştirmek adına Pakistan'a silah satma ihtimalini göz önünde bulunduran Indira Gandhi hükümetini Pakistan ile yakınlaşmaya yöneltse de bu yakınlık uzun sürmedi; nitekim, 1980'li yılların ikinci yarısında iki taraf da sorunlu sınır bölgelerinde askeri tatbikatlar düzenlemeye başladı. Geçen zamanda Keşmir sorununa yönelik bir çözüme varılamaması, iki ülkenin de nükleer silah kapasitelerini artırmaya odaklanmasına sebep oldu. 1980'li yılların sonuna gelindiğinde her iki ülke de atom bombası üretebiliyordu. 1998 yılında her iki ülke de nükleer silah kapasitesine sahip olduklarını ilan etti (Dixit, 2001). 1970'in ilk yarısında nükleer testlere başlayan Hindistan'ın 1998 yılında ikinci denemeyi yapması ve Pakistan'ın misillemesi, ikili ilişkilerdeki gerginliğin yeniden zirveye ulaşmasının önünü açtı. Tüm bunlar neticesinde Keşmir'in rekabet alanı statüsü bir kez daha pekiştirildi.

Özünde, zaten Simla Anlaşması'ndan sonra iki taraf arasında istenilen diyalog inşa edilememişti. Pakistan'ın Keşmir halkından aldığı desteğin azalması, Hindistan'ın Keşmir'deki etki alanının genişlemesi, Hindistan hükümetinin hem Keşmir'deki Hindistan karşıtı

ayaklanmalardan hem de Pencap bölgesinde yaşanan terör olaylarından Pakistan'ı sorumlu tutması, 1980'li yılların sonunda meydana gelen ve askeri hareketliliği artıran Şiaşen Buzulları sorunu ve aynı dönemlerde tarafların sorunlu sınır bölgelerinde askeri tatbikatlar düzenlemesi gibi gerginliği tetikleyen bir dizi gelişme ve son olarak karşılıklı nükleer silah tehdidi, iki ülke arasındaki yeni bir savaşın kaçınılmaz olduğunun en açık işaretiydi. Nihayetinde, 1999 yılında Hindistan ve Pakistan Kargil Savaşı'nda tekrar karşı karşıya geldi. Savaşın esas sebebi, Hindistan'ın Pakistan'ın kontrol hattını ihlal ettiğini iddia etmesiydi. Pakistan'ın 1971'deki savaşın rövanşı olarak gördüğü bu savaş da ABD'nin baskısıyla Pakistan'ın geri çekilmesi, dolayısıyla Hindistan'ın galibiyetiyle sonuçlandı (Bose, 2025). Dahası, iki aya yakın süren çatışmaların ardından Hindistan, yalnızca askeri bir başarı elde etmedi, ayrıca Pakistan'ın terörist gruplara destek verdiğini kabul etmesini sağlayarak diplomatik bir kazanım da elde etti.

11 Eylül'ün Yansımaları: Terörle Mücadele, ABD ve Keşmir

Daha önce de belirtildiği gibi, Hindistan ve Pakistan arasındaki anlaşmazlıkta ABD Pakistan'ı, Sovyetler Birliği ise Hindistan'ı desteklemişti. Ancak 1980'lerin sonlarına doğru, Sovyetler Birliği'nin Afganistan'dan çekilmesi ve takiben çözülmeye başlaması, ABD'nin Pakistan'a olan stratejik ihtiyacını azaltmış; 1990'ların erken dönemlerinde ABD Pakistan'a verdiği desteği nükleer faaliyetleri gerekçe göstererek durdurmuştu. Dahası, Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla tek hegemon güç olarak yükselişe geçen ABD, ikili ilişkilerini güvenlikten ziyade ekonomi bağlamında şekillendirmeye başladı. Bu doğrultuda 1990'lı yılların önemli bir bölümü ABD – Hindistan yakınlaşmasıyla geçti. Bu yakınlaşma, zaten nükleer silah faaliyetleri sebebiyle uluslararası camiada yalnızlaştırılan Pakistan'ın, Keşmir meselesindeki bir destekçisini kaybetmesiyle sonuçlandı.

Mesafeli geçen yaklaşık on yılın ardından, 11 Eylül 2001'de ABD'de meydana gelen terör saldırıları, Pakistan ve ABD'yi tekrar yakınlaştırdı. Saldırıların ardından Bush yönetimi tarafından başlatılan “Teröre Karşı Küresel Savaş” kampanyasıyla, Keşmir'de, önceleri militan ya da direnişti olarak kabul edilen bağımsızlık taraftarı isyancılar ABD'nin terörist gruplar listesine dahil edildi. Bu doğrultuda Pakistan, başta ABD olmak üzere, uluslararası aktörlerin baskısıyla, bir süredir kışkırttığı ve desteklediği Pakistan yanlısı gruplara verdiği desteği azaltmak zorunda kaldı. Hindistan – ABD yakınlaşması, Pakistan'ın son iki savaşta aldığı yenilgisi, mevcut durumu ve 11 Eylül saldırılarından sonra uluslararası camiada, özellikle Batı'da Müslüman ülkelere yönelik tedirginliklerin ve İslam karşıtlığının yükseldiği düşünüldüğünde, Pakistan'ın ABD'nin terörle mücadele kampanyasına destek vermek dışında daha makul bir seçeneği yoktu. Dahası, özellikle 1980'lerde ABD'nin Sovyetlere karşı savaşan

direnışçilere verdiği destek, Pakistan'ı cihat yanlısı grupların toplanma kampı haline getirmişti. Dolayısıyla Pakistan da ABD'yle paralel olarak terörle mücadele politikasını değiştirmek zorunda kaldı. Bu doğrultuda dönemin başbakanı Pervez Müşerref Pakistan'da faaliyet gösteren aşırılık yanlısı partileri yasakladı; uzun zamandır faaliyet gösteren ve radikal İşlam ve Batı karşıtlığı aşılayan okullara sınırlamalar getirdi (Hilali, 2004). Her ne kadar başka seçeneği olmasa da Taliban hatırı sayılır etkisi olan Pakistan'ın ABD yanlısı tutumu, Müşerref hükümeti için hem bozulan ilişkileri düzeltmek hem de askeri yönetimi meşrulaştırmak için bir fırsat yarattı. Öte yandan, Müşerref'in ABD direktifleri doğrultusunda hareket ederek aşırılık yanlısı gruplara karşı bir mücadele başlatması, bu grupların olduğu tepkisini çekti ve daha kışkırtıcı eylemler düzenlemeye başladı. 10 Ekim 2001'de Keşmir Parlamentosuna, 13 Aralık 2001'de Hindistan Meclisine ve 14 Mayıs 2002'de Kalukuk Askeri Üssüne düzenlenen saldırılar, o dönemde meydana gelen terör olayları içerisinde en büyük yankıyı uyandıran ve en kanlı saldırılardı (Dulat, 2015; Ganguly & and Kapur, 2010). Tüm bunlar yaşanırken, Hindistan'ın Pakistan'ın bu arada kalmışlığını değerlendirerek Keşmir meselesi konusunda Pakistan'a baskı yapması ve karşılıklı suçlamalar, 11 Eylül sonrasında iki ülke arasındaki gerilimin yeniden tırmanmasına sebep oldu. Ancak bu kez, başta ABD olmak üzere uluslararası aktörlerin desteğiyle gerginlik çatışmaya dönmeden yumuşatıldı. Bu dönemde gerilimin savaşa evrilmemesinin bir diğer sebebi Keşmir'de 2002'de yapılan seçimlerde iktidara gelen yeni hükümetin ılımlı söylemleriydi. Yumuşamanın ardından iki ülkenin liderleri 2004 yılında Hindistan'da düzenlenen 12. Güney Asya Bölgesel İşbirliği Teşkilatı (SAARC) Zirvesi'nde bir araya geldi. 2004-2006 yılları arasında hem diplomatik hem ticari ilişkiler bir nebze iyiye gitse de 2008 yılında Mumbai Demiryolunda meydana gelen ve 200'e yakın kişinin hayatını kaybettiği saldırının ardından Hindistan Pakistan'ı bir kez daha teröre destek vermekle suçladı; ve "Mumbai'nin 11 Eylül"ü olarak adlandırılan bu saldırılar sonrasında ılımlı hava yerini yeniden mesafeye ve gerginliğe bıraktı (Ganguly & and Kapur, 2010; Kolâs, 2010). Bunun yanı sıra, saldırganın Pakistanlı olduğuna yönelik söylemler, Pakistan'ın terörle mücadeledeki yerinin sorgulanmasına sebep oldu.

2011 yılına gelindiğinde, 11 Eylül saldırılarından sorumlu tutulan El-Kaide'nin kurucusu Usame bin Ladin'in Pakistan'da olduğu tespit edildi ve Usame bin Ladin 2 Mayıs 2011'de, ABD'nin bölgeye düzenlediği operasyonda öldürüldü. Bu gelişmenin ardından Pakistan hem Usame bin Ladin'in öldürmesi hem de topraklarına izinsiz girmesi sebebiyle ABD'ye tepki gösterdi.

Özünde, Bush yönetimi, 2004 yılında Pakistan’a “NATO dışı ana müttefik” statüsü verdiğinde, Pakistan’ın Taliban’a, dolayısıyla teröre, destek verdiğinin farkındaydı. Nitekim, 2016 yılında, Pakistan’ın kendisini ABD’nin ortağı gibi gösterdiğini ancak açıkça Taliban, El-Kaide’yi ve Hakkani’yi desteklediğini iddia eden dönemin Afganistan büyükelçisi Zalmay Khalilzad, Pakistan’ı “terörü destekleyen devlet” olarak dahi tanımlayacaktı (Hunt, 2025; Riedel, 2008). Buna karşın hem Pakistan’ın stratejik konumu hem de uzun yıllardır devam eden askeri hükümetin, ABD’nin mücadele ettiği aktörlerle geliştirdiği bağlantılar, Pakistan’ı terörle mücadelede vazgeçilmez bir aktör haline getiriyordu. Pakistan açısından ise ABD, özellikle Soğuk Savaş döneminde Sovyetler Birliği tarafından desteklenen Hindistan karşısında oldukça güçlü bir destekçiydi. Ayrıca, ABD ve dolayısıyla Batı ile kurulacak olumlu ilişkilerin, Pakistan’da uzun süredir devam eden askeri yönetimi meşrulaştırma potansiyeli de vardı. Nihayetinde, tüm ikilemlere rağmen Pakistan, 1950’lerden 2010’ların sonuna kadar, Afganistan müdahalesinde sağladığı destek de dahil olmak üzere, ABD’nin güvenlik devleti anlayışında oldukça önemli rol oynadı. Ancak bu “iş birliği” görünümüne rağmen, Pakistan’ın Keşmir sorununda Taliban’ı kullanarak Keşmir’deki mücadeleyi İslami, hatta cihatçı bir boyuta taşıması, uluslararası camianın Keşmir halkının kendi kaderine tayin arzusuna ve bağımsızlık talebine yönelik sempatiyi ve desteği azaltmış; dahası, Hindistan’ın bölgeye yönelik müdahalelerinin nispeten daha meşru karşılanmasına sebep olmuştur.

Hindu Milliyetçiliği Sahası Olarak Keşmir: Mori, 370. Madde & İnsan Hakları İhlalleri

Daha önce de değinildiği üzere, Keşmir üzerindeki 1947 tarihli ilk Hindistan – Pakistan çatışmasının ardından Keşmir, Hindistan’a katılım belgesi imzalamış, böylece Keşmir’e özel bir statü verilmişti. Bu özel statüye göre, Hindistan’ın Keşmir’deki yasama yetkisi, dış işleri, savunma ve haberleşme ile sınırlıydı; bu durum, 1952 tarihinde yürürlüğe giren 370. madde ile Hindistan Anayasası’nda garanti altına alınmıştı. Ancak, zaten Keşmir’in doğrudan Hindistan’a bağlanmasını isteyen özerklik karşıtları tarafından anlaşmazlığa neden olan ve zaman içinde Anayasa’da yapılan değişikliklerle Keşmir’in idari, ekonomik ve siyasi olarak büyük ölçüde Hindistan’a entegre olması sonucu pek de bir hükmü kalmayan bu madde (ek olarak Keşmir’deki vatandaşlara özel mülkiyet hakkı tanıyan 35A maddesi), 2014 yılında iktidara gelen Narendra Modi önderliğindeki Baharatiya Janata Partisi (BJP) hükümeti tarafından 5 Ağustos 2019 tarihinde tamamen yürürlükten kaldırıldı. BJP, 1990’larda, “Bir Hindu Milliyetçi Partisi” sloganıyla kurulmuştu. Dolayısıyla, 370. maddenin ilgası doğrudan partinin ideolojisiyle ilgiliydi; ancak bu Keşmir’in özerklik statüsünün kaldırılmasının tek sebebi değildi.

Bir önceki bölümde değinildiği gibi, Pakistan terörle mücadele noktasında ABD'yle iş birliği içinde görünmesine rağmen dönemin pek çok radikal cihatçı grubuyla yakın iletişim halindeydi. Özellikle Taliban'a sağladığı destek, yalnızca ABD – Pakistan ilişkilerinin gerilemesine değil, Pakistan'ın uluslararası camianın da tepkisini çekmesine, hatta, nükleer silahlanmanın da etkisiyle, bir nebze dışlanmasına sebep olmuştu. Keşmir açısından bakıldığında ise uluslararası kamuoyundaki “terörü destekleyen devlet” etiketi, çoğunluğu Pakistan'a katılma yanlısı olan Keşmir halkında, doğrudan bir Hindistan sempatisi uyandırmasa da Pakistan ile birleşme arzusunu azaltmış, bağımsızlık yanlısı tutumları körüklemişti. Bu doğrultuda hem ulusal hem de uluslararası kamuoyundaki imajını iyileştirmek isteyen Pakistan, ABD ile ilişkilerini canlandırmak ve Batı değerlerini benimsediğini göstermek adına bazı adımlar attı; Imran Khan'ın 22 Temmuz 2019'daki Washington ziyareti de bunlardan biriydi (BBC, 2019). Pakistan'ın ABD ile ilişkileri onarmaya yönelik girişimleri ve beraberinde gelen Hint – Pasifik bölgesine yönelik askeri, güvenlik ve ekonomi alanlarındaki stratejik ABD – Pakistan iş birliği, doğal olarak Hindistan'ın kaygılanmasına sebep oldu. Nitekim, ziyaretten kısa bir süre sonra 370. maddenin ilga edilmesi, Hindistan'ın ABD desteğiyle güçlenen ve odağını Keşmir'e çevirebilecek bir Pakistan'dan çekindiğini doğruluyordu.

Keşmir'in özerkliğini garanti eden 370. maddenin kaldırılmasının ardından, Keşmir halkına, özellikle bağımsızlık ve/veya Pakistan yanlısı Müslüman Keşmirli'lere yönelik baskılar zirveye ulaştı. Öte yandan, Keşmir'deki Hindu – Müslüman çatışması ve Müslümanlara yönelik ayrıştırıcı tutumlar yeni değildi; aksine, 1846'daki Amritsar Antlaşması'ndan bu yana İslam karşıtlığı, bölgedeki Hindu milliyetçiliğinin temelini oluşturuyordu. Nitekim, Keşmir'de 1930'ların sonundan 1965'e kadar meydana gelen bir dizi ayaklanma ve karışıklık, esasen Keşmirli Müslümanların 1846'dan itibaren kendilerine dayatılan Hindu yönetimine meydan okumasıydı (Rai, 2025). Özellikle İngiltere'nin bölgeden çekildiği 1947 tarihinden itibaren, Keşmir'in Hindistan'a aidiyeti Keşmirli Müslümanlar tarafından yoğun bir şekilde sorgulanmış; bu durum, Hindistan karşıtlı ayaklanmalar ile görünür hale gelerek en azından 1960'ların ortalarına kadar Hindistan'ın bölgede tam bir egemenlik kurmasını engellemişti. Dahası, Keşmirli Müslümanların Hindistan egemenliğine karşı oldukça başarılı sayılabilecek bu direniş dönemi, bazı çevrelerce, Babürlü Ekber Şah'ın 1586'daki fethinden o güne dek ilk kez Müslümanların Keşmir üzerinde güçlü bir siyasal egemenlik kurduğu tarihsel bir süreç olarak değerlendirilmişti. Buna karşılık, Müslümanların siyasal egemenliğinin pekiştirilmesiyle eş zamanlı olarak Pakistan'ın ve Keşmirli Müslümanların Keşmir üzerindeki dini ve etnik gerekçelere dayandırdığı hak iddiası, hem Hindu sekülerlerin entegrasyona direnen seçilmiş

başbakanları görevden alarak yerlerine daha itaatkâr ve entegrasyonu kabul eden isimleri getirmesi gibi etkili siyasal manipölasyonlar, hem de Hindu sağının “Hindu ulusu” vurgusu ile Müslümanların siyasal otoritesini gayrimeşru ilan eden güçlü söylemleri sayesinde zaman içinde bastırılmıştı (Rai, 2025). Nihayetinde, 1960’ların ortalarına gelindiğinde, Müslümanlar zaten Keşmir yönetiminin dışına itilmişti, dolayısıyla 370. maddenin Keşmir’e sağladığı özerklik fiilen ortadan kalkmıştı. Ancak, maddenin 2019’da Hindistan Anayasası’ndan tamamen çıkarılması, Keşmirli Müslüman kimliğinin, Hindu kimliği tarafından tamamen absorbe edilmesi tehlikesini beraberinde getirdi.

Aslında, BJP’nin iktidara gelmesinden yaklaşık iki yıl sonra, Keşmir’deki kendi kaderini tayin hakkına yönelik sesler tekrardan yükselmeye başlamış; ancak 2016-2018 yılları arasında bu talepler Hindistan ordusu tarafından aşırı güç ve şiddet kullanımıyla bastırılmıştı. 14 Haziran 2018 tarihli BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Raporu’na göre bu süreçte en az 145 sivil Hint güvenlik güçlerince öldürülmüştü; sivil toplum aktivistlerine göre ise Hindistan ordusunun müdahalesi esnasında hayatını kaybeden sivil sayısı 150’den fazlaydı (Abbas vd., 2021). Dahası, BM’nin raporunda, Hindistan güvenlik güçlerinin ölümcül silahlar kullanıldığı ve bu silahlarla 6000’den fazla kişinin yaralandığı belirtiliyordu.

5 Ağustos 2019’da 370. maddenin tamamen kaldırılmasının ardından, aralarında siyasi parti liderleri, gazeteciler, avukatlar, muhalif aktivistler ve eski başbakanların da bulunduğu binlerce kişi, herhangi bir suçlama olmaksızın gözaltına alındı ve pek çok sivil askeri baskıya maruz kaldı; ayrıca her ne kadar bu süreçte yerel medya ve insan hakları kurumlarının işlevsiz hale getirilmesiyle bölgeye yönelik bilgi akışı büyük ölçüde kesintiye uğrasa da uluslararası haber ajansları işkence dahil bir dizi insan hakkı ihlalinin yaşandığını bildirdi (Abbas vd., 2021; Pandya, 2022). Olayların ilk dönemlerinde, küresel medya devleri başta olmak üzere, uluslararası camiada Hindistan’ın 370. Maddeyi ilgasına yönelik pek çok tepki ve kınama mesajı yayımlandı. Ancak, kısa süre içinde hem Hindistan ordusunun şiddetli müdahalesiyle ayaklanmalar geriledi hem de Keşmir’de yaşananlar yakın çevre dışındaki aktörlerin gündeminde giderek daha belirsiz hale gelmeye başladı. Bugün Mori yönetiminin, Keşmir’e ve özellikle Keşmir’deki Müslümanlara yönelik baskıcı tutumu hâlâ devam etmektedir. Tüm bunlara rağmen hem Hindistan hükümeti hem de bağımsız kuruluşlar, 370. maddenin yürürlükten kaldırıldığı tarihten itibaren, Keşmir’deki terör saldırılarının sayısının gözle görülür biçimde düştüğünü belirtmektedir (Mir, 2023). Ancak, Hindistan’ın bölgedeki meşruiyeti hâlâ soru işaretidir.

Sonuç

Her ne kadar uluslararası camianın ve medyanın dikkatini Orta Doğu'daki çatışmalar, Güney Çin Denizi'nde dair anlaşmazlıklar ve Tayvan meselesi kadar çekmese de Keşmir, İngiltere'nin bölgeden çekildiği ve Hindistan ve Pakistan'ın bağımsız birer devlet olarak kurulduğu 1947 yılından itibaren iki ülke arasında ihtilaflı bölge olmaya devam etmektedir. Bugün dünya üzerindeki en askerileştirilmiş bölgelerden biri olan Keşmir'de, bahsedilen dört savaş dışında pek çok düşük yoğunluklu savaş ve sayısız sınır çatışması meydana gelmiştir. Sorunun ortaya çıkışından günümüze, BM'nin plebisit yönündeki kararlarının pratiğe dökülememesi bir yana, gerek Hindistan – Pakistan anlaşmazlıklarındaki gerek terör olaylarındaki sivil kayıplar göz önünde bulundurulduğunda, BM bölgedeki insan haklarına yönelik “Koruma Sorumluluğu (R2P)” ilkelerini uygulamakta başarısız olduğu açıktır. Dahası, Hindistan'ın 370. maddeyi ilga etmesi, Keşmir sorununu içselleştirerek zaten çözüme yönelik çabaları sonuçsuz kalan uluslararası aktörleri daha da işlevsizleştirmiştir.

Öte yandan hem bölgedeki insan hakları ihlalleri hem de çatışan aktörlerin nükleer silah kapasitesi düşünüldüğünde, Keşmir vakası yalnızca bir iç egemenlik meselesi değil, aynı zamanda uluslararası barış ve güvenliği tehdit eden küresel bir kriz alanı olarak değerlendirilmelidir. 22 Nisan'da Pahalgam'da meydana gelen ve Pakistan destekli, radikal İslamcı bir terör örgütü olan Direniş Cephesi adlı örgütün üstlendiği terör saldırılarının ardından 10 Mayıs'ta mutabakata varılan ateşkese kadar devam eden çatışmaların, daha önce konuya nispeten ilgisiz uluslararası camiada yarattığı nükleer silah kullanımı tehdidi, Keşmir meselesinin bu yönünün en güncel örneğidir. Bu bağlamda, Keşmir sorunu hem uluslararası hukuk, güvenlik ve barış hem de insani müdahale normları açısından yeniden ele alınması gereken çok boyutlu bir çatışma örneği sunmaktadır; dolayısıyla, çözümün de çok taraflılık gerektirdiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Ancak bu çok boyutlu çözüm gereksinimine rağmen, BM öncülüğünde imzalanan ve ikili diyalogu teşvik eden anlaşmalar ve Hindistan'ın sorunu iki taraflılığa indirgeyen 370. madde hamlesi gibi sorunun iki ülke arasındaki bir soruna indirgenmesine sebep olan bir dizi gelişme, Keşmir meselesini çok boyutlu çözümden uzaklaştırmaktadır.

Tüm bunlara karşılık, Keşmir'in statüsü uzun yıllardır süregelen bir anlaşmazlık konusu olmasına rağmen, çok taraflı çözümün pratiğine dair işlevsel bir mekanizma sunmak neredeyse olanaksızdır. Bu noktada en sık dile getirilen çözümlerden biri plebisit olsa da gerek bölgenin gerek çatışma taraflarının iç istikrarsızlıkları ve gerekse de Hindistan'ın 370. Maddeyi ilgasının ardından mümkün gözükmemektedir; sıklıkla üzerinde durulan bir diğer çözüm önerisi olan

“bağımsız bir Keşmir” fikri ise üç tarafında nükleer güç bulunduran bir bölgenin jeopolitik gerçekleriyle, en azından uzun vadeli kalıcılık açısından, büyük ölçüde uyumsuzdur; bugün hâlâ devam ettirilen LoC uygulaması ise iki ülke arasındaki ufak bir gerginlikte işlevsiz hale gelmektedir. Dolayısıyla, Keşmir sorununun başta bölgede yaşayan insanları koruyan, sonrasında ise Pakistan ve Hindistan’ın uzun vadede hem fikir olabileceği, güncel koşullara uygun yeni bir çözüme ihtiyacı olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Referanslar

- Abbas, Z., Khan, M. Z., & Khan, R. (2021). Moving Towards Human Catastrophe: The Abrogation of Article 370 in Kashmir Valley. *Journal of Muslim Minority Affairs*, 41(1), 78-85.
- Ahmed, Z. S., Bhatnagar ,Stuti, & and AlQadri, A. (2021). The United Nations Military Observer Group in India and Pakistan: Analysis of perceptions in India and Pakistan. *Global Change, Peace & Security*, 33(2), 125-141.
- Anadolu Ajansı. (2025, Mayıs 13). Kashmir is bilateral issue with Pakistan: India. *Anadolu Ajansı*.
- Ankit, R. (2013). Great Britain and Kashmir, 1947–49. *India Review*, 12(1), 20-40.
- Ataöv, T. (2001). *Kashmir and Neighbours: Tale, Terror, Truce*. Ashgate Publishing.
- Atri, R. K., & Khandelwal, J. L. (2020). A Study of Kushan Rule in Kashmir. *International Journal of Applied Research*, 6(12), 76-78.
- Ayoob, M. (2025). Ayub’s Foreign Policy: From Alliance to Equidistance. *Strategic Analysis*, 1-7.
- Bamzai, P. N. K. (1994). *Culture and Political History of Kashmir: Ancient Kashmir* (C. 1). MD Publications.
- Bayram, D. Ç. (2021). Keşmir Çatışmasının Tarihsel Kodları. *Tarih ve Gelecek Dergisi*, 7(1), 221-232.
- BBC. (2019, Temmuz 23). Imran Khan: Pakistan PM meets Trump in bid to mend ties. *BBC*.

- Bose, S. (2025). The India-Pakistan Crisis of 2025: Retrospect and Prospect. *The Journal of Imperial and Commonwealth History*, 1-10.
- Chowdhury, T. M. (2019). *A triangular geopolitical crisis in Kashmir*. Global Comment.
- Cohen, S. P. (2002). India, Pakistan and Kashmir. *Journal of Strategic Studies*, 25(4), 32-60.
- Das, D. K. (2006). China and India: An Era of Escalating Economic Interaction. *China & World Economy*, 14(4), 105-119.
- Debnath, A. (2011). British perceptions of the East Pakistan Crisis 1971: ‘Hideous atrocities on both sides’? *Journal of Genocide Research*, 13(4), 421-450.
- Dinçer, M. (2007). Keşmir: Himalaya Eteklerinde Bağımsızlık Mücadelesi. İçinde K. İnat, B. Duran, & M. Ataman (Ed.), *Dünya Çatışma Bölgeleri* (2., ss. 701-713). Nobel.
- Dixit, J. N. (2001). *India—Pakistan in War & Peace*. Routledge.
- Dulat, A. S. (2015). *Kashmir: The Vajpayee Years* (Harper Collins).
- Dutt, G. (1975). India and China: A Reappraisal of Their Relations. *India Quarterly*, 31(1), 1-10. JSTOR.
- Ganguly, S., & Kapur, S. P. (2010). The Sorcerer’s Apprentice: Islamist Militancy in South Asia. *The Washington Quarterly*, 33(1), 47-59.
- Ganhar, J. N., & Ganhar, P. N. (1957). *Buddhism in Kashmir & Ladakh*. Tribune Press.
- Hilali, A. Z. (2004). Historical Developments of the Kashmir Problem and. *Journal of International Affairs*, 9(2), 75-102.
- Hunt, E. (2025). In pursuit of a new Silk Road: The geopolitics of U.S. empire in Afghanistan, 2001–2021. *Globalizations*, 1-18.
- Kayalı, Y. (2015). Hindistan Kuşan İmparatorluğu’nun Yükselme Dönemi ve Kral Kanişka ~M.S. 78-99. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 55(2), 189-204.

- Khan, A. (1994). The Kashmir Dispute: A Plan for Regional Cooperation. *Columbia Journal of Transnational Law*, 1994(3), 405-550.
- Kolås, Å. (2010). The 2008 Mumbai terror attacks: (Re-)constructing Indian (counter-)terrorism. *Critical Studies on Terrorism*, 3(1), 83-98.
- Lerski, G. J. (1974). The Foreign Policy of Ayub Khan. *Asian Affairs*, 1(4), 255-273. JSTOR.
- Mir, M. A. (2023). The Kashmir Dilemma and the Repeal of Article 370: A Comparative Analysis. *Journal of Muslim Minority Affairs*, 43(1-2), 173-185.
- Pandya, A. (2022). An Analysis of the Post-370 Revocation Trends in Kashmir: Issues and Concerns. *Strategic Analysis*, 46(5), 510-541.
- Pringsheim, K. H. (1965). China's Role in the Indo-Pakistani Conflict. *The China Quarterly*, 24, 170-175. JSTOR.
- Raghavan, S. (2013). *1971: A Global History of the Creation of Bangladesh*. Harvard University Press.
- Rahman, M. (1996). *Divided Kashmir: Old Problems, New Opportunities for India, Pakistan and the Kashmiri People*. Lynne Rienner.
- Rai, M. (2025). A Hindu Sovereignty's Kashmiri Muslims. *Global Intellectual History*, 1-56.
- Riedel, B. (2008). Pakistan and Terror: The Eye of the Storm. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 618, 31-45. JSTOR.
- Rizvi, G. (1995). Nehru and the Indo-Pakistan rivalry over Kashmir 1947–64. *Contemporary South Asia*, 4(1), 17-37.
- Sarılioğlu, İ. (2011). *Hindistan Çin İlişkilerinin Bugünü ve Yarını* (Z. Dilek, C. Z. Arda, Z. Özer Bağlayan, B. Karababa Taşkın, R. Gürses, & M. Akbulut, Ed.; C. 3, ss. 1171-1180). Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu.
- Schofield, V. (1996). *Kashmir In The Crossfire*. I.B. Tauris.

- Sen, T. (2022). India's Recognition of the People's Republic of China. *China and Asia*, 3(2), 186-201.
- Shaffer, R. (2021). Indian Intelligence and the Mystery of Muhammad's Hair. *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, 34(1), 97-105.
- Snedden, C. (2005). Would a plebiscite have resolved the Kashmir dispute? *South Asia: Journal of South Asian Studies*, 28(1), 64-86.
- U.N. Peacekeeping. (t.y.). *UNMOGIP Fact Sheet*. United Nations Peacekeeping.
- United Nations. (1972, Eylül 1). *The India-Pakistan Simla agreement, 3 July 1972*. IISS Website.
- UNMOGIP. (t.y.). *Background*. United Nations Military Observer Group in India and Pakistan.
- Zutshi, C. (2019). *Kashmir*. Oxford University Press.

Japan's Modern Era Energy Politics

Acar Boray Bildircin

Introduction

Many studies in global politics indicate that the global power axis is shifting toward the Asia-Pacific. With its vast population and ongoing geopolitical tensions, the Asia-Pacific is a region that is likely to shape the world's future. In particular, the economic and political rivalry between the United States and China significantly influences the global agenda. The U.S. and China are engaging in disputes through their allies. For instance, the recent conflict between Pakistan and India over Kashmir exemplifies this dynamic, with Pakistan backed by China and India increasingly aligned with the US. The U.S. is also competing with Russia and China through other nations, such as Ukraine, Taiwan, South Korea, and Japan. Notably, Japan, one of the US's longest standing and strongest allies in the region, plays a crucial role. Following WWII, Japan maintained a pacifist foreign policy due to its post-war constitution. However, since the end of the Cold War, it has adopted a more active stance, as evidenced by its updated National Security Policy.

Despite being one of the world's largest economies with significant industrial production, Japan has historically faced challenges due to its scarcity of natural resources and energy. The country has been heavily dependent on energy imports, particularly fossil fuels, to sustain its robust economy. Recognizing this vulnerability, Japan has diversified its energy sources, investing in sustainable energy and securing maritime regions surrounding it to ensure stable energy supplies. Given its declining population and heightened regional risk perceptions, Japan is expected to maintain these policies in the foreseeable future. Consequently, the United States can pursue policies through a more active Japan and even try to undermine China by turning this into a crisis between Japan and China.

In this article, to understand Japan's energy security policies, the following issues will be addressed:

- Energy Security and Its Importance
- Japan's Energy Situation: its dependency on fossil fuels and the Middle East as a fossil fuel provider

- Japan's Energy Diplomacy and Foreign Energy Investments: Japan's energy investments in the Middle East and Russia, bilateral relations with energy exporting countries
- Future of Japanese Energy Security: Central Asia Plus Japan, maritime security (especially the Malacca Strait), cooperation with China, nuclear energy

1. Why Are Energy Politics Important?

Energy is indispensable to daily life as energy policy plays an essential role in economic and social activities (末広, 2011). Since energy is required for all economic activities, energy policy is crucial for economic growth and citizens' quality of life. Thus, energy has become an essential source for sustainability of civilizations. It is not surprising that today the concepts of energy geopolitics and energy security are of great importance to all nations of the world (Sevim, 2012). However, during the Cold War; issues related to military policies, diplomacy and national security were called 'high politics' and were of vital importance for the survival of the state. On the other hand, 'low politics' referred to what were called secondary issues such as economic policy, social policy and domestic issues (Brown & McLean & McMillan, 2018). Thus, energy politics within economic policies were also regarded as 'low politics'. Energy policies were treated as an administrative issue rather than a matter of survival and were not given sufficient attention. The dominant theory of the period, classical realism, considered only high politics valid and completely rejected low politics. Thus, the traditional understanding of security was replaced by military and diplomacy. The importance of non-traditional security, such as economic security, increased in the 1970s as interdependence grew with increasing trade (畠山, 2023).

Major crises that led to conflicts in the last century, such as World War I, World War II, the Korean War, the Cuban Missile Crisis, the Vietnam War, the Arab-Israeli Conflict, the Suez Crisis, the Gulf War, and the Iraq War, involved energy geopolitics and energy security as either a leading factor or a contributing element (Sevim, 2012). In the post-1950 period, events that caused significant geopolitical shifts, such as the 1973 Energy Crisis, the 1979 Iranian Revolution, and the 2011 Arab Spring, had profound effects on energy security. In the 21st century, one of the main determining factors of states' foreign policy strategies is energy resources. Dependence on energy shapes external security approaches. In this context, it can be

said that states determine their international actions based on securing energy, energy logistics, and control over global energy resources.

2. Japan's Energy Situation

As the world's fifth largest economy and a leading country in technology, Japan has been extremely dependent on foreign energy. After World War II, Japan's energy orientation was toward affordable energy. The discovery of large oil reserves in the Middle East and North Africa led Japan to turn from coal to oil in the 1960's. Hence, the energy self-sufficiency rate dropped from 58% to 15%. The country also started importing natural gas in 1969, which further deepened its dependency. Before the Oil Crisis, 77% of Japan's energy relied on oil, with 80% of this oil was imported from the Middle East.

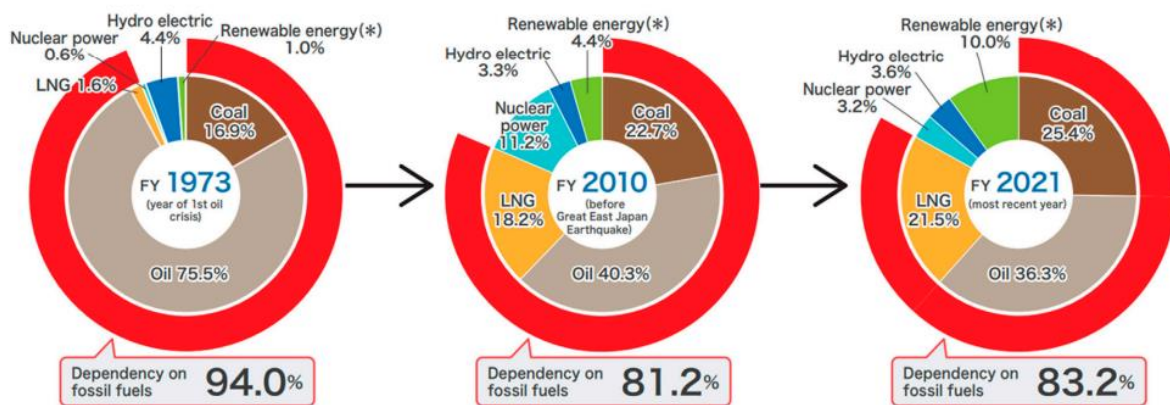

FIGURE 7
Sources of energy in Japan, 1973-2010-2021 (data adapted from Ministry of Economy, Trade and Industry–Agency for Natural Resources and Energy (2023)).

Image 1: Japan's Dependency on Fossil Fuels Through the Time

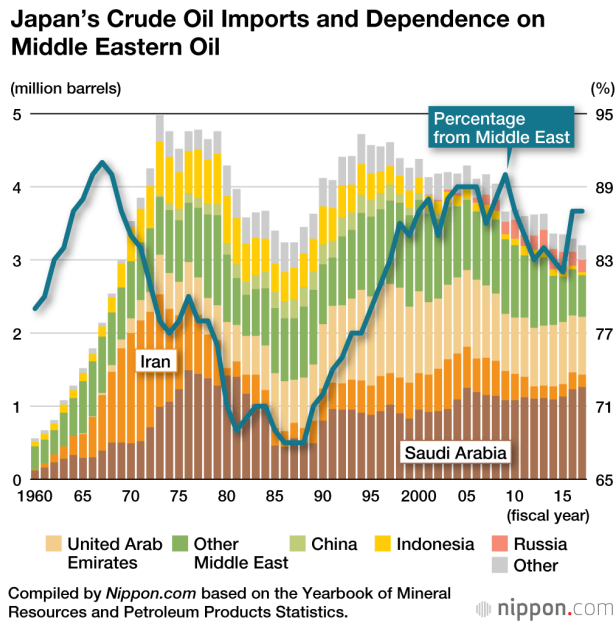

Image 2: Japan's Crude Oil Imports and Dependence on Middle Eastern Oil

This pushed Japan to store energy and start developing nuclear energy. Nuclear energy covered 30% of Japan's energy supply until the Fukushima Nuclear Reactor Disaster in 2011. Japan shut down all 54 reactors to prevent further disasters.

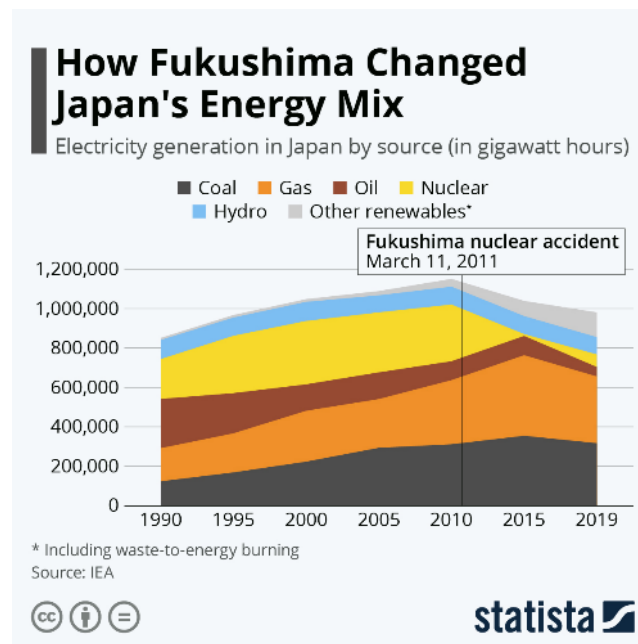

Image 3: Japan's Energy Mix After Fukushima Disaster

Responding to this challenge, Japan relied on expensive fossil fuels, especially liquified natural gas (LNG), to meet its energy needs. By the end of 2013, the shift from nuclear to fossil energy caused a drastic increase in Japan's energy imports to 94%, up from 80% in 2010 (Hugo

& Kusumawardhana, 2023). After that, the trend continued. Japan imported 90% of its energy in 2022. Japan has had one of the lowest energy self-sufficiency rates in the Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), at 11.2% in 2020 (Tektaş, 2022). The percentages are 179% for Canada, 106% for the U.S. and 75% for the UK (畠山, 2023).

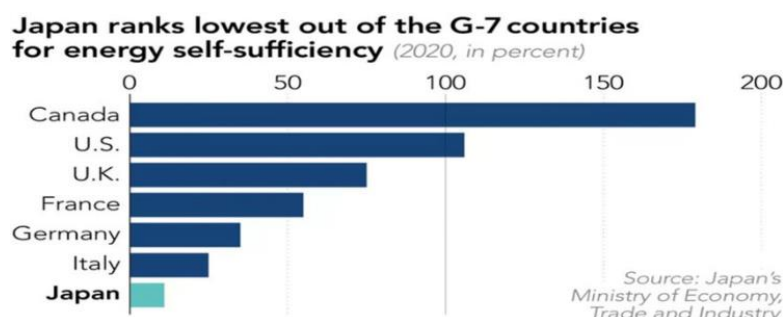

Image 4: Japan's Energy Self-Sufficiency Rate Amongst G7 Countries

During all this, to protect itself from supply disruptions and shocks in fossil fuels, Japan realized the importance of adopting proactive and realistic policies both domestically and internationally. After the Oil Crisis in 1973, domestically, Japan started developing nuclear energy, enacted laws on effective use of energy and made progress in energy storage. Internationally, it has built strong bilateral relationships with energy exporting countries such as Saudi Arabia, Iran and Libya, been active in international organizations such as ASEAN and Japanese companies have made large scale energy investments in the Middle East and Russia.

3. Japan's Energy Diplomacy and Foreign Energy Investments

Over time Japan has focused on strengthening bilateral relations with energy exporters such as Saudi Arabia, UAE, Qatar, Venezuela, Iran and Russia. Many Japanese companies, along with government-supported banks and organizations, made investments in the Middle East and Russia to secure international energy security, thus Japan's. Such as:

- Iran-Japan Petrochemical Project (IJPC): Emerged from Mitsui Group's purchase of Japan's Lorestan oil field development concession and its investment in Iran's petrochemical sector. Construction was under 100% Japanese guarantee. Abandoned after the Iran Revolution.
- Iran Azadegan Oil Field Project: In 2000, the rights to the Azadegan Oil Field were obtained by Japan. After the 2000s new sanctions were imposed on Iran. Japan even sent the Japanese Self-Defense Force to the reconstruction process of Iraq to convince the U.S. and operate Azadegan. Thus, Japan canceled 80% of Iraq's public debt to Japan

and aided 5 billion dollars. Even though Japan finally received the US concessions in 2003, the construction was met with a U.S. reaction. Then in 2010, Japan completely withdrew from the project.

- Libya: The struggle over Libyan reserves after the embargoes were lifted in 2003 attracted the attention of Japan as well as the U.S. and EU countries. Approximately 60 companies participated in the tenders for the 26 largest oil fields in Libya, the results of which were announced in October 2005, and Japanese companies won the tenders for the 6 largest fields.
- Russia Sakhalin Mutual Development Project: In the 1990s, Western investments flowed into Russian energy resources. Japan also actively participated in this process and acquired part of the rights to Sakhalin 1 and Sakhalin 2. After Russia attacked Ukraine in 2022, western energy companies have decided to impose sanctions on Russia. Japan stopped operations in Sakhalin but did not comment on whether to continue or withdraw entirely.
- Saudi Arabia: Sumitomo's investments in chemical sector
- UAE: JODCO (INPEX Subsidiary) and COSMO Oil's investments in oil sector
- Qatar: Mitsui, Marubeni, Chubu Electric's critical role in rise of the LNG sector

Japan turned to natural gas in the 1960s to combat air pollution, meet its energy needs, and find alternatives to coal and oil. It can be said that Japan helped building the international natural gas industry (Cahill & Nakano & Irie, 2024). For example:

- Imported LNG from Alaska.
- Supporting large scale LNG projects in Brunei, Malaysia, Australia, Indonesia and Qatar with government supported organizations such as JBIC, NEXI and JOGMEC.

4. Future of Japanese Energy Security

Japan has always lacked energy and whether successful or not, has actively taken important steps towards ensuring its energy security. Japan has diversified its resources and suppliers, while developing technology to use energy efficiently. It has been proactive, realistic, and cooperative, especially in its external energy policies. Considering that energy will continue to be essential for its economy and citizens' quality of life, Japan will keep these policies consequently. In this context, we (we demek ne kadar doğru?) can make some assumptions about the future of Japan's energy policies.

Firstly, Japan began to take an interest in new areas within its energy policy and will continue to do so. For instance, Central Asia emerged as an alternative energy supplier for Japan. After the increase in oil prices in 2002, Japan developed interest in Central Asia. Before 1991, there were no relations or ties between the Central Asian countries and Japan. The most important reason for Japan's increase in interest in the region is undoubtedly the underground resources, especially oil reserves, of the newly independent states there. Japan sees this region as an alternative to the Middle East, which it is dependent on for oil. Especially Kazakhstan has attracted Japan's attention, with its rich fossil fuel reserves and uranium resources. (Ertaş, 2010). So much so that, in 2004, a dialogue called 'Central Asia plus Japan' was initiated to develop relations between Japan and Central Asian countries. But Japan seems to have a lot of strong competitors in the region such as China, Russia, the US, India, Pakistan and Iran.

Image 5: 7th Central Asia Plus Japan Meeting, 18th May 2019, Dushanbe

The second is that Japan will initiate all kinds of international cooperation for the security of international straits and will continuously develop its naval and air forces as to ensure its energy supplies. Approximately 90% of global trade takes place on the world's oceans and seas. One of the strategic products transported by sea is oil. While approximately 95% of natural gas is transported by pipelines on a global scale, only 35% of crude oil is transported by pipelines, and the remaining 65% is still transported by sea. Given that the Strait of Malacca will become increasingly important for Japan's energy security, Japan will prioritize its protection. The strait connects the Indian Ocean and the Pacific Ocean, thus making it on the Japan's energy logistics route. Therefore, there is a possibility that in the future Japan and China may face each other in the Strait of Malacca as China wants to increase its dominance over the surrounding seas, as well as Taiwan.

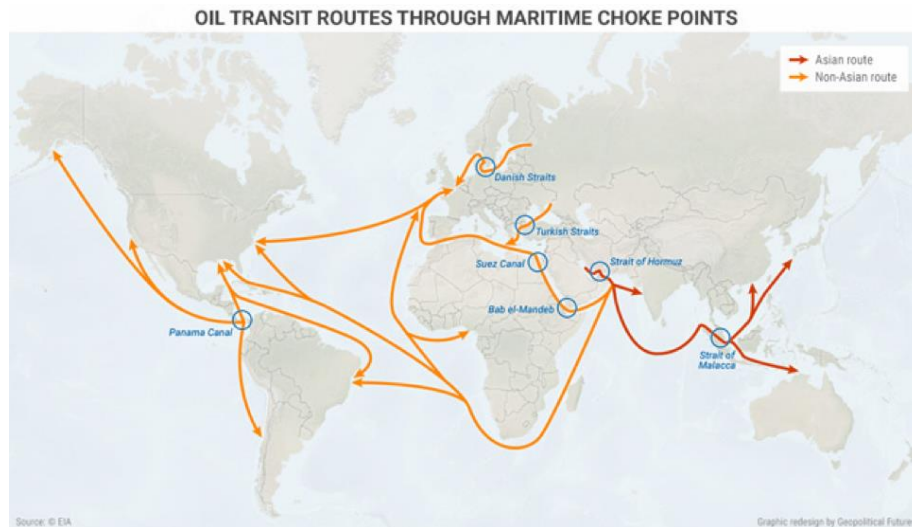

Image 6: Oil Transit Routes Through Maritime Choke Points

Thirdly, although Japan and China may face tensions, Japan may also cooperate with China on energy matters. Instead of provoking China, which has almost all the potential energy resources in the region and is growing unstoppably, Japan wants to be involved in the Belt and Road Initiative carried out by China. In fact, in 2017, China hosted a Japanese delegation at the Belt and Road Forum for International Cooperation. On the other hand, China is also aware that aggressive behavior in the region may lead to conflict and prefers not to provoke Japan regarding energy. There is no doubt that neither China nor Japan wants to risk a possible war (Hugo & Kusumawardhana, 2023).

Finally, Japan will accelerate its resource development efforts to get rid of the energy impasse. These two resources are sustainable energy and nuclear energy. The 7th Energy Plan published in 2024 emphasizes "Maximizing the use of renewable energy and nuclear energy". (Edelman, 2025) To this end, Japan has reactivated 12 of its nuclear reactors that it closed after the Fukushima Nuclear Power Plant Disaster. Japan is again one of the leading countries in the world in the field of renewable energy. Despite physiographic impediments such as having limited land for onshore solar energy deployment due to its mountainous terrain and competition with agriculture for land use, and its steep coastal shelf limiting its offshore wind potential (Cahill & Nakano & Irie, 2024), renewable energy covers 20% of Japan's total demand today. Japan is one of the countries with the most solar energy in the world and is a pioneer in the world in geothermal energy. Japanese companies are building 70% of the world's geothermal power plants. There is no doubt that Japan's technological investments in the field of energy will continue to increase. Japan's desire for renewable energy stems not from love of nature, but from necessity.

Conclusion

Despite the negative image resulting from recent challenges, Japan still maintains its place among the world's top ten economic and military powers. It is the most important and reliable ally of the US in the region to prevent China from increasing its influence.

Japan is a country with very limited energy resources. After World War II, it followed a very realistic and proactive foreign policy to be able to provide the energy needed for its rapidly growing economy in a stable manner. The 1973 Oil Crisis was a turning point for Japan, which developed after the war and was dependent on oil. After this date, Japan started to develop resources and diversified its resource suppliers. During this process, it made very serious energy investments even in states that were sanctioned internationally and were, so to speak, excluded from the system. Unfortunately, the Western allies who decided to impose joint sanctions on Iran and Russia did not take Japan's energy situation into consideration. Therefore, Japan has occasionally confronted its Western allies, especially the US, for its national energy security. At the same time, it has established bilateral relations with the UAE, Saudi Arabia and Libya to ensure its energy security. After the oil crisis, Japan turned to nuclear energy to meet its energy needs. Although the reactors were shut down after the Fukushima Nuclear Power Plant Disaster in 2011, Japan later reactivated nuclear energy.

Japan's path to diversify its energy suppliers also passes through Central Asia. Turkey can also be included in projects that can be implemented with Japan's financial and technical support in this region. Turkey, which has long-standing relations with Japan compared to Central Asian countries, can act as an intermediary in these processes. These collaborations can be transferred to Libya and Qatar, with which Turkey has positive relations. When stability is achieved in Syria, Japan can also direct its energy resources in this country. Moreover, Japan can obtain the military resources it seeks from the developing Turkish defense industry in the fight against China, which is growing rapidly and increasing its influence in the region. Finally, Turkey can benefit from Japanese technology in the development of renewable energy in Turkey.

References

1. Buchholz, K. (2021). 10 Years After Fukushima, How Fukushima Changed Japan's Energy Mix. Statista.com
2. Cahill, B. & Nakano, J. & Irie, K. (2024). How Japan Thinks About Energy Security. Center For Strategic & International Studies (CSIS).

3. Edelman. (2025). Japan's Seventh Strategic Energy Plan
4. Ertaş, U. (2010). Japonya Enerji Politikası: Yaklaşımlar ve Hedefler. TÜİÇ Akademi
5. Eweade, B. S., Uzuner, G., Akadiri, A. C., & Lasisi, T. T. (2022). Japan energy mix and economic growth nexus: Focus on natural gas consumption. *Energy & Environment*, 35(2), 692-724.
6. Felhoff, T. (2011). Japan's Quest for Energy Security Risks and Opportunities in a Changing Geopolitical Landscape. Frankfurt Working Papers on East Asia. Interdisciplinary Centre for East Asian Studies. No. 5
7. Brown, G. W. & McLean, I. & MacMillan, A. (2018). *A Concise Oxford Dictionary of Politics and International Relations* (4 ed.).
8. Horinuki, K. (2023). Energy First, Business Second: Japan's Economic Diplomacy to the GCC States. Asia in the GCC A New Strategic Partner? The Middle East Council on Global Affairs & Chair of the State of Qatar for Islamic Area Studies at Waseda University. p. 124-135
9. Hugo, I., & Kusumawardhana, I. (2023). WAY OF THE SAMURAI: UNDERSTANDING JAPAN'S ENERGY SECURITY STRATEGY POST-FUKUSHIMA DISASTER. *Journal of Social Political Sciences*, 4(1), 81-97. <https://doi.org/10.52166/jsps.v4i1.156>
10. Jyothi, R., De Melo, L., Santos, R. Yoon, H. (2023). An overview of thorium as a prospective natural resource for future energy. *Frontiers in Energy Research*.
11. Mauldin, J. (2017). 2 Choke Points That Threaten Oil Trade Between The Persian Gulf And East Asia. *Forbes*.
12. Nippon.com. (2019). 原油の中東依存度87% : サウジ、UAEの比率高い.
13. Sevim, C. (2012). KÜRESEL ENERJİ JEOPOLİTİĞİ VE ENERJİ GÜVENLİĞİ. *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, 7(26), 4378-4391. <https://doi.org/10.19168/jyu.90260>
14. Tektaş, E. (2022). Japonya'nın Enerji Çıkmazı. *ANKASAM*.
15. 外務省・エネルギー安全保障. (2018). 「進化するエネルギー外交 —エネルギー転換と日本の未来」河野外務大臣政策スピーチ. 「国際シンポジウム：エネルギー転換とアジアのエネルギー安全保障」
16. 末広茂. (2011). 日本のエネルギー政策の現状と課題. *日本ゴム協会誌*. 84 巻. 5 号
17. 畠山京子. (2023). 日本のエネルギー安全保障—国際構造と相互依存の視点から—. *国際安全保障*. 第50巻. 第4号

Water Scarcity and Energy Competition in Central Asia

Safiye Bengisu Karabulut

After the collapse of the Soviet Union, Central Asia, which has experienced change and transformation not only in a regional but also in an international position, has shouldered the burden of the USSR administration by facing various problems. When it comes to the sharing of water resources and the management of water distribution, hydroelectric dams in the upper basin and irrigation systems in the lower basin inherited from the USSR have been one of the main discussions (Yıldız, 2021). When the joint production and consumption in the Soviet period ended with the dissolution of the Union, water resources were described as a national value and area. Countries that gained their independence caused the politicization of water in Central Asia with regional and global policies that took care of their national interests. The absence of a monopolistic hegemon on top of the crisis of authority and governance created by the administration under the common roof with the dissolution of the Soviet Union; it has led to the Central Asian republics entering a complex cycle both within themselves and against each other. Central Asia, which agreed on a central regional development plan during the USSR period, was deficient in hydroelectric energy production with the dissolution of the Union, which led to the deterioration of the balances in agriculture and water activities among the countries of the region (Yıldız, 2021). In this context, the events that left the hydropolitical population and outlook of the region in doubt have been a complex picture at the national and global levels. Although the implementation of the central water and energy plan provided by the monopolistic administration of the USSR period by the new republics that take into account national interests was unifying and healing at first, it could not maintain its effect in its long-term practice. The Soviet Union (Wegerich, 2008), which shaped and allocated the water resources in Central Asia in line with its management interests with its colonial past, has developed a gain-oriented effective value perception among the countries of the region and has developed a design of the region that is far from equality from past to present. Central Asian countries, which gained their independence with the collapse of the Soviet Union, experienced various difficulties in adapting to the international community. When it comes to water; the different water allocation areas owned by the downstream and upstream countries have created potential areas of conflict that remain dynamic on a continuous basis (Smith, 1995, p.351). Accordingly, the dependence between hydro energy and water resources has created reciprocity between countries and raised question marks in production and consumption costs (Weinthal, 2001; Wegerich, 2004). While water is released from the dams in the upper basin in the summer

months, electricity is provided from the lower basin in the winter months; During the Soviet period, there was a symbiotic order among the republics of Central Asia (O'Hara, 2000; Rumer, 1989). Thus, the Soviet regime, which used all kinds of opportunities to gain regional interests and income, provided a contentious benefit in preserving regional integrity.

Although Central Asia has rich natural resources with transboundary water resources such as the Ceyhun and Seyhun rivers, there are serious imbalances and political tensions regarding the sharing of these resources. The problem of water management in the region has become a complex issue that needs to be addressed not only in terms of technical but also in terms of economic, political and environmental dimensions. Infrastructure and water policies from the Soviet Union period have a major impact on water sharing and agricultural production in the region today; While this situation leads to inefficient use of water resources and environmental destruction, it also deepens tensions between countries. In terms of transboundary water resources throughout the region, there are two large rivers (Ceyhun and Seyhun), one large lake (Aral Sea) and seven countries that share these waters. Five of these countries (Kyrgyzstan, Tajikistan, Uzbekistan, Kazakhstan and Turkmenistan) are the main actors in the water issue, while Afghanistan and Iran are considered secondary, that is, countries with limited influence. One of the most striking examples of water sharing in the region is Turkmenistan. Although this country does not contribute anything to the Ceyhun and Seyhun rivers, it is among the countries that consume the most water from these rivers. This situation reveals the striking imbalance between water contribution and use, and constitutes one of the main causes of regional tensions. On the other hand, the water infrastructure inherited from the Soviet Union era is also a major problem today. Of the total 39 large reservoirs, 22 are located on the Seyhun River and 17 on the Ceyhun River, and most of these structures are in serious need of repair. During the drought in 2000, Kyrgyzstan restricted the water needed for irrigation in the summer months by keeping water in dams, and suddenly released a large amount of water in the winter, causing 120,000 hectares of agricultural land in Uzbekistan and Kazakhstan to be exposed to flooding. This incident clearly illustrates the lack of common watershed management and the negative consequences of unilateral water policies. The Ceyhun River takes its source from the snow and glaciers accumulated in Tajikistan, Kyrgyzstan and the Pamir Mountains in Afghanistan. Following a route of about 2400 kilometers, it crosses the Karakum Desert and finally empties into the Aral Sea. During this journey, it passes through the territories of five countries and in some parts serves as the natural border between these countries. The shares of the countries supplying water to the Ceyhun River are as follows: 80% comes from

Tajikistan, 8% from Afghanistan, 6% from Uzbekistan, 3% from Kyrgyzstan and the remaining 3% from Turkmenistan and Iran. The Seyhun River, on the other hand, is fed by snow and glaciers in the Tien Shan Mountains, located in the north of the Pamir Mountains. Covering a distance of approximately 2500 kilometers, it reaches the Aral Sea after passing four countries: Kyrgyzstan, Uzbekistan, Tajikistan (again via Uzbekistan) and Kazakhstan (Yıldız, 2021). The distribution of water resources of the Seyhun River clearly reveals how fragile the hydro-political balance in Central Asia is. 74% of the river's waters come from Kyrgyzstan, 12% from Kazakhstan, 11% from Uzbekistan and 3% from Tajikistan. These data show that there is a serious imbalance between the countries where water is produced and consumed (Yıldız, 2021). Demographic data is another important factor that deepens the water problem. The population of the region, which was approximately 22 million in 1959, reached 72 million as of 2019; 39% of this population started to live in cities. The population of Uzbekistan alone reaches 32 million, making up the demographic weight of the region. By 2050, it is estimated that the population in Central Asia will reach 94 million (Yıldız, 2021). This rapid increase indicates that the demand for water and the pressure of use will increase even more. In addition, about half of the agricultural areas in the Aral Basin have salinization problems, which seriously reduces productivity. Although the region is rich in total water potential, it lacks effective, sustainable and coordinated water management. This situation paves the way for inefficient use of existing resources, environmental destruction and tensions between countries (Granit et al., 2012). Therefore, the issue of water management in Central Asia continues to exist as a multifaceted problem that needs to be addressed not only with its technical but also with its political, economic and environmental dimensions. Central Asian countries, which use more water than many advanced industrialized countries at the agricultural level, cannot get rid of the economic and political burdens left by the USSR and are taking steady steps towards water scarcity as a result of growing crops with high water needs with inadequate and old technologies and practices. In addition to the technologically incomplete targets, the existence of various projects and practices that were left incomplete during the Soviet Union period sheds light on the squeeze of today's Central Asian states in water management. Another example of the USSR's continuing influence in Central Asia is the critical importance of cotton throughout the Union's existence and the continuous aim of increasing cotton production (Yıldız, 2021; Granit et al., 2012).

The central water management and irrigation infrastructure established in Central Asia during the Soviet Union period provided significant economic advantages, especially for the

downstream countries of Uzbekistan, Kazakhstan and Turkmenistan. The water allocation rates determined within the framework of this system have contributed to the increase in agricultural production in these countries, and accordingly to the development of employment, tax revenues and exports. As a matter of fact, in the agreement signed in 1992, despite the objections of Kyrgyzstan and Tajikistan, the water sharing order created during the USSR period was defended and wanted to be maintained by Uzbekistan, Kazakhstan and Turkmenistan. Because for these countries, irrigation-based agricultural activities have continued to be one of the main pillars of the economic structure. On the other hand, Kyrgyzstan and Tajikistan, which are upstream countries, faced serious structural problems due to the inability to complete the planned dam projects and the failure to implement the central energy distribution system. With the collapse of the Soviet Union, these countries had to cope with difficulties such as inability to use water resources effectively and lack of energy. This has created a permanent imbalance in water and energy sharing between upstream and downstream countries in the region. Despite the misfortune of the upper basin countries, the fortunes of the lower basin countries were further strengthened by the presence of natural resources supported by oil and natural gas reserves, leaving Kyrgyzstan and Tajikistan at a disadvantage (Yıldız, 2021). Kyrgyzstan and Tajikistan are countries that use water for hydro energy production but do not consume the energy in question by releasing the used water back into the riverbed. Kazakhstan, Uzbekistan and Turkmenistan, on the other hand, are countries that consume water mainly by allocating it to agricultural activities and production. These three countries play an effective role in water consumption by not restoring the water they use to water resources such as the Aral Sea (Yıldız, 2021). Within the scope of regional water and energy management plans implemented in Central Asia during the Soviet Union period, large-scale irrigation canals (e.g. Karakum Canal) were built for Uzbekistan, Kazakhstan and Turkmenistan and water was allocated to these countries at certain rates. However, not all of the hydroelectric power plants that constitute the energy dimension of this planning have been completed. In particular, large dams in Kyrgyzstan and Tajikistan—such as the Toktogul Dam in Kyrgyzstan and the Nurek Dam in Tajikistan—have been used not only for energy production but also to supply water to downstream countries due to this lack of infrastructure. The inability to operate energy facilities at full capacity has caused these two upstream countries to have difficulty in meeting their own electricity needs and deepened their conflicts of interest with downstream countries in water use. Kyrgyzstan and Tajikistan, which are at the head of the water, have been deprived of hydro energy production and have fallen into a disadvantageous position (Yıldız, 2021). Tajikistan suffered a second blow and lost power because it lacked hydrocarbon energy resources and the Union

was dissolved before it could be practically involved in the development project planned by the USSR. In addition, the tensions created by the ongoing conflicts and differences of opinion between Tajikistan and Uzbekistan have led to the occurrence of disruptions between the two countries as well as at the regional level and the spread of the water problem. The incompleteness of various dam attempts, such as the Rogun Dam, has set a precedent for the aforementioned failures and created problems in the capacity of countries to own and use water in the context of *de jure* and *de facto* (Yıldız, 2021).

The Amu Darya is the largest river in Central Asia with a length of 2,540 km and an area of 309,000 km². This basin, which is shared by Kyrgyzstan, Turkmenistan, Tajikistan and Uzbekistan in addition to Iran and Afghanistan, constitutes international borders along the road to the Aral Sea (Wegerich, 2008). The power relations caused by the water in the Amu Darya Basin between the countries in the region, Warner's use of water for the purpose of gaining power in the upper basin countries; It is summarized by his remarkable observation that downstream countries use power to obtain water (Warner, 1992, 2004). The water management of the region is the linearity of the decisions and practices controlled by the Soviet Ministry of Soil Reclamation and Water Resources of the USSR, which directly serve the wishes and interests of Moscow; restricted the use of water resources, especially the Amu Darya, by the people of the region (O'Hara, 2000; Bucknall., 2001). Recent developments in water use in the Amu Darya Basin reveal once again how complex and stressful water resources management in the region is. Although Turkmenistan officially aimed to reduce water demand for irrigable agriculture by 19.5%, it contradicted this goal by developing an additional 420,000 hectares of agricultural land between 1991 and 1996 (O'Hara & Hannan, 1999, p. 33). Moreover, the artificial "Golden Century Lake" project, which advocates feeding only drainage water, has the potential to further increase the demand for water in the region through the creation of new irrigable lands (Pannier, 2004). According to the report of the International Crisis Group (ICG, 2002, p. 2), Turkmenistan plans to expand its irrigable agricultural area by another 450,000 hectares in the coming years; this indicates that the pressure on water resources in the region will increase. On the Uzbekistan side, although official statements claim that the water allocation limits set by the 1987 protocol are complied with, unofficial data reveal that almost twice as much water is used as these limits; It is estimated that Uzbekistan consumes about 60 km³ of water instead of the quota of 29.6 km³ (Wegerich, 2005). This situation stands out as one of the main reasons for the deep tensions on water allocation and use in the basin. Tajikistan, on the other hand, demands higher water quotas to increase its irrigable area and has expanded

its irrigable agricultural area by 200,000 hectares by 1999 (Spoor & Krutov, 2003). However, despite all these expansions, serious reductions in the financing of maintenance and operation of irrigation infrastructure in Central Asia have led to a rapid deterioration of infrastructure and a weakening of administrative control (SIC ICWC, 1999). Considering all these dynamics, the management of water resources in Central Asia still remains an unresolved, complex and conflicted area; future water policies bring up the necessity of ensuring a fair, balanced and sustainable sharing among the countries of the region. As long as this balance is not achieved, it is clear that serious threats to regional stability and development will continue. Above all, the main issue to consider is related to access to infrastructure (Wegerich, 2008). Although the strategic water infrastructures in the region are located on Turkmenistan, they are mostly used by Uzbekistan (Wegerich, 2008), which is a sharp reflection of a perception operation that is consistent between discourse and action. Uzbekistan has an intrinsically fragile structure with its dependence on water use on a large scale due to its economic policies focused on agricultural activity (Wegerich, 2008). The relative superiority of population, military infrastructure and technology compared to the countries in the region contradicts its political and structural dependence on water, bringing unexpected breaths to the balance of power among regional actors. While the accusatory rhetoric of Uzbekistan, which appears as a hydro-hegemon in the region, especially targeting Turkmenistan, denies its claimed leading power position, the silence of other hegemonized countries also feeds the victim positions (Kemelova & Zhalkubaev, 2003; Wegerich, 2008). The dominance of the Soviet Union through interdependence as a result of its policies carried out under a single roof is an obstacle to the existence of a clear hydro-hegemon in Central Asia even today (Wegerich, 2008).

The importance of the region in terms of water resources is not limited to the newly independent republics; At the same time, it is important on a global scale and attracts the attention of many great powers. After the end of the Cold War and the dissolution of the Soviet Union, the United States of America (USA), the leading actor of the bipolar world order, tended to meet its energy and natural resource needs in various strategic regions, especially in the Middle East, and took initiatives to guarantee its national interests in this direction. The USA, which has established global superiority in the industrial, military, technological and economic fields, has adopted a multidimensional political approach within the framework of the understanding of "global public interests" in order to maintain this position (Pirinçi, 2008, p. 214). In line with this approach, maintaining the balance of power in strategic regions; support for an open and free international economy; protection of international institutions and rules;

taking on a mediating role in resolving disputes; a foreign policy line based on principles such as supporting economic development and political transformation was followed; within the framework of this policy, relations at both national and regional levels were evaluated on a global scale. Subsequently, the issue of safely transporting energy resources to world markets, especially in the Caspian basin, coincided with the motive of protecting the economic interests of American energy companies in the 1990s, but also formed the basis of a geopolitical strategy aimed at diversifying these resources in the long term so that they would not remain under the control of Russia alone. Because the vast majority of the main pipelines carrying Caspian oil pass through Russian territory, Moscow gains significant influence and hegemony over the countries of the region; this makes Washington's policy to diversify energy lines even more meaningful (Gelb, 2005, p. 6). In this context, the Baku-Tbilisi-Ceyhan (BTC) pipeline, which was supported by the USA to break Russia's dominance over energy and became operational in July 2006, is a strategic turning point in terms of regional energy security. In the post-September 11 period, the security and foreign policy approaches of the United States towards Central Asia have led to a redefinition of the strategic importance of the region. In this new era, Washington's core interests in Central Asia have been shaped within the framework of a comprehensive strategy that brings together many priorities at both the regional and global levels. In this context, ensuring safe access to energy resources in the Caspian region and protecting these resources has become one of the primary goals of American foreign policy. One of the main reasons why the USA attaches such importance to Central Asia is the geographical, economic and political proximity of the region with other great powers such as Russia and China, and its structure that is open to mutual interaction (Pirinççi, 2008). Beyond energy security, preventing another power – especially Russia or China – from establishing hegemony in Central Asia is a clear indication of the USA's will to maintain the geopolitical balance in the region. Washington also aims to prevent socio-political instability in Central Asia from spreading to the surrounding regions, to prevent potential regional conflicts and civil wars, and thus to minimize threats to both regional and global security. Preventing the proliferation of weapons of mass destruction and preventing radical religious groups from using Central Asia as an operational base have been among the critical priorities of the United States within the international security paradigm. In this context, Central Asia, which gained a critical geostrategic value after September 11, was moved to a position reinforced by the statement of the then US Deputy Secretary of State Lynn Pascoe, who said, "The September 11 attacks made us realize how vital it is for American national interests to develop our relations with five Central Asian countries" (Nichol, 2006, p. 2) (Pirinççi, 2008). After the September 11 attacks, the USA, which was

alarmed on a global scale in the context of the threat of international terrorism, developed and implemented various security doctrines in order to consolidate its position in the post-Cold War international system and to legitimize its hegemonic leadership. In this context, it has taken preventive security measures and direct interventions. The military intervention in Afghanistan was the first and decisive example in this context; with this intervention, the military power of the USA in the overseas regions has become more visible. In line with these developments, the USA, which increased its engagement in Central Asia, aimed to expand its military capacity in the region. In addition, it has undertaken the task of integrating the energy resources of the region into global markets and ensuring security in the transportation of these resources (Erhan, 2003). The USA's post-September 11 Central Asia policy went beyond a narrow security perspective focusing only on the fight against terrorism; it has become a holistic approach that incorporates multi-layered interests such as energy security, regional balance, nuclear disarmament and geopolitical competition. In the post-September 11 period, the increasing engagement of the USA towards Central Asia has had multifaceted effects on the countries of the region in terms of both security and political structure. This engagement, which was shaped on the axis of combating international terrorism, facilitated the adoption of harsh measures against radical organizations, and within this framework, the field of action of organizations such as the Islamic Movement of Uzbekistan and Hizb ut-Tahrir in the region was severely narrowed (Pirinççi, 2008). In this process, Uzbekistan has become one of the countries that have developed the closest cooperation with the USA; The strategic partnership between the two countries has been embodied by examples such as the opening of the Termez air base as a logistics center by the USA (Oliker & Shlapak, 2005, p. 23). However, this rapprochement has also paved the way for authoritarian regimes such as Uzbekistan to increase their pressure on the opposition. Due to the weakness of democratic institutions, U.S. security-oriented support has been associated with human rights violations, and the Washington administration has largely ignored these violations. Although this silence stems from strategic concerns, it should not be forgotten that violations can be used as a means of pressure when necessary. However, increased U.S. engagement has had some positive effects in terms of economic aid, military modernization support, and institutional capacity building for countries in the region. At the same time, the relations developed with the USA have created a short-term counterbalance to Russia's historical influence on the region; some regimes, especially Uzbekistan, aimed to get closer to Washington and move away from Moscow's pressure (Pirinççi, 2008). However, in response to this situation, it reveals the reality that Russia, unable to give up its dreams of the

USSR, has attempted policies aimed at preserving and re-expanding its influence in order to maintain its authority and existence in the region.

In conclusion, the water problem in Central Asia is not just a problem of today. The power struggle over the water resources of the countries of the region after independence has become difficult with sometimes passive and sometimes active relations between states and has become devoid of a definite result (Wegerich, 2008). The ineffectiveness of the various agreements signed between the republics in the process creates a dilemma by questioning the trust between the countries and shakes the vote of confidence in the applicability of agreements and plans on regional resources. Thus, competition and suspicion between states are constantly reinforced and pose a threat to the conservation of water globally. Although it has attracted particular attention in recent years as a deterioration caused by the accumulation from the Soviet period, both the problem itself and its solution are long-term. In order for the countries of the region to effectively manage water resources and hydro energy production, institutional infrastructures should be developed in national and international areas and the legal framework should be secured. The region, which can be controlled and coordinated by a high-level higher organization to be established in the region (Yıldız, 2021), should be brought together with the integrity of rules and practices that will control all its water resources and systematize their fair use.

References

1. Abdujabarova, M. (2017). Orta Asya'nın hidropolitik sorunları: Tacikistan ve Kırgızistan örneği. *Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi Bildiri Kitabı*, 2, 125–144.
2. Açıklan, O. (2009). *Orta Asya enerji kaynakları üzerinde güç mücadeleleri* (Yüksek lisans tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi). YÖK Tez Merkezi.
3. Al, A. (2024). Türkiye'nin Orta Asya enerji politikalarındaki rolü: Jeopolitik rekabet ve bölgesel işbirliği. *Deniz Araştırmaları ve Mavi Strateji Dergisi*, 3, 16–29.
4. Bucknall, J., Klytchnikova, I., Lampietti, J., Lundell, M., Scatasta, M., & Thurman, M. (2001). *Irrigation in Central Asia: Where to rehabilitate and why*. World Bank Group.
5. Dukhovny, V. A., & Sokolov, V. (2014). Lessons on cooperation building to manage water conflicts in the Aral Sea Basin. UNESCO International Hydrological Programme.

6. Erhan, Ç. (2003). ABD'nin Orta Asya politikası ve 11 Eylül sonrası yeni açılımları. *Stradigma*, (9), 1–21.
7. Gelb, B. A. (2005). Caspian oil and gas: Production and prospects. Congressional Research Service.
8. Granit, J., Jägerskog, A., Lindström, A., Björklund, G., Bullock, A., Löfgren, R., de Gooijer, G., & Pettigrew, S. (2012). Regional options for addressing the water, energy and food nexus in Central Asia and the Aral Sea Basin. *International Journal of Water Resources Development*, 28(3), 419–432.
9. Guo, L., Zhou, H., Xia, Z., & Huang, F. (2016). Evolution, opportunity and challenges of transboundary water and energy problems in Central Asia. *SpringerPlus*, 5(1), 1918.
10. International Crisis Group. (2002). Central Asia: Water and conflict (ICG Asia Report No. 34).
11. Karimov, A. K., Amirova, I., Karimov, A. A., Tohirov, A., & Abdurakhmanov, B. (2022). Water, energy and carbon tradeoffs of groundwater irrigation-based food production: Case studies from Fergana Valley, Central Asia. *Sustainability*, 14(3), 1451.
12. Kemelova, D., & Zhalkubaev, G. (2003). Water, conflict, and regional security in Central Asia revisited. *New York University Environmental Law Journal*, 11(2), 479–502.
13. Kinniburgh, C. (2021). The geopolitics of water in Central Asia. *Journal of Global Security Studies*, 6(1), 1–14.
14. Mehta, K., Ehrenwirth, M., Trinkl, C., Zörner, W., & Greenough, R. (2021). The energy situation in Central Asia: A comprehensive energy review focusing on rural areas. *Energies*, 14(10), 2805.
15. Nichol, J. (2006). Central Asia: Regional developments and implications for U.S. interests. Congressional Research Service.
16. O'Hara, S. (2000). Central Asia's water resources: Contemporary and future management issues. *Water Resources Development*, 16(3), 423–441.
17. Özsoy, B., Sipahi, E. B., & Sayın, Y. (2022). Orta Asya'da enerji politikaları ve küresel rekabet bağlamında Türkiye'nin rolü üzerine bir değerlendirme. *Gazi Akademik Bakış*, 15(30), 303–328.
18. Pannier, B. (2004). Turkmenistan: Ashgabat has grand plans to create man-made lake. *Radio Free Europe/Radio Liberty*.

19. Pirinççi, F. (2008). Soğuk Savaş sonrasında ABD'nin Orta Asya politikası: Beklentiler ve gerçeklikler. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 63(01), 207–235.
20. Rumer, B. Z. (1989). *Soviet Central Asia: 'A tragic experiment'*. Unwin Hyman.
21. Smith, D. R. (1995). Environmental security and shared water resources in post-soviet Central Asia. *Post-Soviet Geography*, 36(6), 351–370.
22. Spoor, M., & Krutov, A. (2003). The 'power of water' in a divided Central Asia. *Perspectives on Global Development and Technology*, 2(3–4), 593–614.
23. Uslu, K., Öngel, V., & Sözen, İ. (2011). Aral Gölü havzasındaki su kaynaklarının Orta Asya ülkelerinin sürdürülebilir büyümelerine etkisi. *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 30(1), 141–162.
24. Warner, J. (1992). *The politics of diversion: Bridging troubled waters in the Middle East* (Yüksek lisans tezi, University of Amsterdam).
25. Wegerich, K. (2008). Hydro-hegemony in the Amu Darya basin. *Water Policy*, 10(S2), 71–88.
26. Weinthal, E. (2001). Sins of omission: Constructing negotiating sets in the Aral Sea Basin. *Journal of Environment & Development*, 10(1), 50–79.
27. Yıldız, D. (2011a). *Orta Asya'nın stratejik suları*. Truva Yayınları.
28. Yıldız, D. (2011b). *Orta Asya'nın saatli bombası: Su sorunu*. Truva Yayınları.
29. Yıldız, D. (2021). Orta Asya'da uzaktan kumandalı bir saatli bomba: Su sorunu. *Avrasya Dosyası*, 12(1), 113–146.
30. Yuldashev, A., Kurmanbekov, D., & Amanbaeva, B. (2022). Water scarcity and resource conflicts in Central Asia. *Journal of Cleaner Production*, 364, 132565.
31. Yılmaz, M. (2010). Orta Asya'da çözülmesi kaçınılmaz demokratikleşme sorunu. *Öngörü / Tahlil*.

Orta Koridor'un Jeopolitik Önemi ve Türkiye'nin Vizyoner Dış Politikası

Ahmet Alan

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte değişen jeopolitik düzen, Avrasya coğrafyasını yeniden şekillendiren dinamiklere sahne olmuştur. Bu yeni dönemde, enerji kaynaklarının güvenliği, tedarik zincirlerinin çeşitlendirilmesi ve küresel ticaretin alternatif güzergâhlara kaydırılması, devletlerin dış politika stratejilerinde belirleyici unsurlar hâline gelmiştir. Özellikle Çin'in 2013 yılında ilan ettiği Kuşak ve Yol Girişimi (BRI), Asya ile Avrupa arasında doğu-batı yönlü bağlantı hatlarını küresel siyaset gündeminin merkezine taşımıştır. Bu çerçevede, Hazar geçişli Orta Koridor (Trans-Hazar Uluslararası Taşımacılık Güzergâhı - TITR), yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda jeopolitik ve jeoekonomik olarak ön plana çıkmaktadır.

Orta Koridor, Çin'in batı bölgelerinden başlayan ve Kazakistan, Hazar Denizi, Azerbaycan, Gürcistan ve Türkiye üzerinden Avrupa'ya uzanan güzergâhı kapsamaktadır. Bu hat, Çin'in Orta Asya ile kurduğu ekonomik entegrasyonun Batı ile olan bağlantı noktalarından biri olmasının yanı sıra, Rusya'nın kontrolündeki Kuzey Koridor'a ve İran merkezli Güney Koridor'a alternatif oluşturması bakımından stratejik önemdedir. Özellikle Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik müdahalesi ve ardından gelen Batı yaptırımları, lojistik bağlamda Orta Koridor'un cazibesini artırmış; bölgesel ve küresel aktörlerin dikkatini bu hat üzerine yoğunlaştırmıştır (Kassenova, 2022). Orta Koridor'un özellikle Rusya'ya yönelik yaptırımların etkisiyle alternatif bir ticaret güzergâhı hâline geldiği belirtilmektedir (Avdaliani, 2025; Eurasia Review, 2025).

Türkiye açısından Orta Koridor, yalnızca coğrafi avantajlarının değil, aynı zamanda vizyoner dış politika anlayışının da bir tezahürü olarak değerlendirilmektedir. 2000'li yıllardan itibaren şekillenen çok boyutlu dış politika anlayışı, Ankara'nın sadece Batı merkezli ittifak sistemleriyle değil, aynı zamanda doğu yönlü açılımlarla da bütünleşmesini öngörmektedir. Bu bağlamda Bakü-Tiflis-Kars Demiryolu, Marmaray, Zengezur Koridoru, TANAP gibi altyapı projeleri, Türkiye'nin Avrasya coğrafyasında ulaştırma ve enerji hatlarının merkezinde yer alma hedefinin parçalarıdır.

Orta Koridor aynı zamanda Türkiye için Türk Dünyası ile bütünleşmenin kurumsal ve altyapısal boyutlarını güçlendiren bir araç niteliğindedir. Türk Devletleri Teşkilatı'nın kurumsallaşması, Azerbaycan-Kazakistan gibi ülkelerle ikili iş birliklerinin yoğunlaşması ve enerji diplomasisinin yeni aktörlerle çeşitlendirilmesi, Türkiye'nin bölgesel vizyonunun temel

yapı taşlarını oluşturmaktadır. Bu bağlamda, jeopolitik kuramlar açısından değerlendirildiğinde Türkiye'nin konumu, Mackinder'in "Kalpgâh" teorisi ile Spykman'ın "Kenar Kuşak" yaklaşımı arasında bir eşikte, hem kara hâkimiyeti hem de deniz bağlantılarına erişim anlamında kritik bir merkezîlik arz etmektedir.

Bu çalışma, söz konusu bağlam içerisinde Orta Koridor'un jeopolitik önemini ve Türkiye'nin bu hatta yönelik geliştirdiği vizyoner dış politikayı çok boyutlu bir şekilde analiz etmeyi amaçlamaktadır. Analiz, hem kuramsal yaklaşımları hem de güncel saha verilerini esas alarak, Türkiye'nin Avrasya coğrafyasındaki yön verici rolünü altyapı diplomasisi, enerji stratejileri ve bölgesel kurumsallaşma üzerinden değerlendirecektir.

Uluslararası düzende Ukrayna ve Filistin merkezli çatışmaların giderek derinleşmesi, küresel ölçekte bir istikrarsızlık dönemini tetiklemiş durumdadır. Bu gelişmeler, dünya genelinde çözüm mekanizmalarının etkisini azaltmakta ve özellikle ticaret ile tedarik zincirlerinde belirgin dengesizliklere yol açmaktadır. Kızıldeniz'deki lojistik darboğaz ve Rusya-Ukrayna savaşının süregiden etkileri, jeopolitik anlamda yeni alternatif rotaların önemini artırmıştır. Bu çerçevede, Hazar Denizi'ni aşan ve Doğu ile Batı'yı birbirine bağlayan Orta Koridor giderek daha fazla öne çıkmaktadır. Tarihî İpek Yolu'nun çağdaş bir yorumu olan bu güzergâh, Türkiye'den başlayarak Kafkaslar üzerinden Hazar Denizi'ni geçip, Türkmenistan ve Kazakistan hattı aracılığıyla Çin'e ulaşmaktadır. Avrupa ile Asya arasında stratejik bir bağlantı sağlayan Orta Koridor, hem Çin'in hem de bölge ülkelerinin çıkarlarına hizmet edecek şekilde "kazan-kazan" esasına dayanan fırsatlar sunmaktadır. Bugün Çin'den Avrupa'ya gönderilen yaklaşık 10 milyon konteynerin %96'sı deniz yoluyla, sadece %4'ü ise Trans-Sibirya Demiryolu hattı olarak bilinen Kuzey Koridoru üzerinden taşınmaktadır. Türkiye'nin stratejik hedefi, sadece Doğu-Batı ekseninde değil, aynı zamanda Kuzey-Güney yönlü bağlantılarda da merkez ülke konumunu güçlendirmektir (Ministry of Transport and Infrastructure, 2023; Korkmaz, 2024).

Bu rakamlar dikkate alındığında, Orta Koridor'un özellikle Kuzey Koridoru ile rekabet edebilecek potansiyele sahip olduğu görülmektedir. Nitekim, Orta Koridor'un güzergâhı yaklaşık 2 bin kilometre daha kısa olup, taşıma süresinde yaklaşık 5 günlük avantaj sunmaktadır. Ayrıca, denizyoluna kıyasla taşımacılık süresi 15 gün daha kısa sürmekte, ve bölgenin iklimsel koşulları lojistik faaliyetler açısından daha elverişli bir ortam yaratmaktadır. Tüm bu unsurlar, Orta Koridor'un hem ekonomik hem de jeopolitik anlamda yükselen bir alternatif olarak değerlendirilmesini mümkün kılmaktadır.

Orta Koridor, sadece Çin ve Avrupa arasında bir taşımacılık hattı olmanın ötesinde; Türkiye, Azerbaycan, Kazakistan, Gürcistan, Türkmenistan gibi ülkeler için de ekonomik kalkınma, bölgesel entegrasyon ve jeopolitik değer kazanımı açısından önemli fırsatlar barındırmaktadır. Özellikle Türk Devletleri Teşkilatı gibi yapılar bu iş birliğini siyasi boyutta da güçlendirmektedir. Bu hattın etkin kullanımı, bölge ülkeleri arasında karşılıklı bağımlılığı artırarak istikrarı da teşvik edebilir. Orta Koridor, Türkiye'nin çok yönlü ulaştırma stratejisinin temel direklerinden biri olarak öne çıkmaktadır. Söz konusu güzergâh; Türkiye, Kafkasya, Hazar Denizi ve Türkistan coğrafyasını geçerek, Çin ile Avrupa arasındaki bağlantıyı deniz, kara ve demiryolu modları üzerinden sağlayan çok yönlü bir ulaştırma ağıdır (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2025). Bu rota, genel hatlarıyla Kuzey ve Güney olmak üzere iki ana kola ayrılmaktadır. Kuzey rotası Çin'den başlayıp Kazakistan, Hazar Denizi ve Azerbaycan üzerinden ilerlerken; Güney rotası Çin, Kırgızistan, Özbekistan ve Türkmenistan üzerinden geçerek Hazar Denizi'ne, oradan da Azerbaycan'a ulaşmaktadır. Azerbaycan'dan sonra Türkiye-Gürcistan hattı üzerinden Avrupa'ya bağlanan bu yollar, Bulgaristan, Sırbistan ve Macaristan gibi ülkeleri geçerek kıtalar arası bir köprü görevi görmektedir (Kaya, 2024: 10). Buna ek olarak, Orta Koridor'un kapsamı yalnızca mevcut güzergâhlarla sınırlı değildir; hattın farklı ülkeleri içine alacak biçimde genişleme potansiyeli bulunmaktadır. Bu çerçevede, koridorun Güney Asya bağlantısı olarak tanımlanan ve "Lapis Lazuli" adıyla bilinen rota, Azerbaycan'dan başlayarak Hazar Denizi üzerinden Türkmenistan ve Afganistan'a uzanmaktadır. Afganistan açısından bu hat, küresel piyasalara açılma sürecinde stratejik bir geçit olarak görülmektedir. Öte yandan, bu güzergâhın ilerleyen süreçte Pakistan ve Hindistan gibi ülkeleri de kapsayacak şekilde genişletilmesi yönünde değerlendirmeler yapılmaktadır (Kaya,2024: 11). Bu türden genişlemeler, yalnızca taşımacılık ve lojistik açıdan değil, aynı zamanda siyasi ve ekonomik ilişkilerin derinleştirilmesi bakımından da büyük önem arz etmektedir. Özellikle Güney Asya ülkelerinin bu hattın bir parçası hâline gelmesi, Orta Koridor'un çok kutuplu iş birliklerini destekleyen bölgesel bir entegrasyon platformuna dönüşmesini mümkün kılacaktır. Türkiye açısından ise bu gelişmeler, hem Türk Devletleri ile bağlantıların güçlendirilmesi hem de Asya-Pasifik bölgesiyle ticari ilişkilerin çeşitlendirilmesi noktasında stratejik fırsatlar sunmaktadır.

2) Bölgesel ve Küresel Politikalar Açısından Orta Koridor

Orta Koridor'un kapasitesini artırmaya ve işlevselliğini geliştirmeye yönelik sürdürülen çabalar, yalnızca bölge ülkeleriyle sınırlı kalmayıp uluslararası aktörlerin ve kuruluşların da

dikkatini çekmektedir. Bu nedenle, Orta Koridor'un küresel sistemde nasıl konumlandığı ve algılandığı, uluslararası politikaların şekillenmesinde kritik bir rol oynamaktadır.

Avrasya'da kara temelli ulaşım hatlarının oluşumu ve gelişimi uzun yıllardır süregelen bir süreçtir. Günümüzde bu güzergâhlar; altyapı olanakları, taşıma süresi ve maliyet etkinliği gibi ölçütler üzerinden değerlendirilmektedir. Rekabet avantajı sağlayan bu tür koridorlar, lojistik alanında öne çıkarken; koridora ev sahipliği yapan ya da bu süreci yönlendiren ülkeler hem ekonomik hem de jeostratejik anlamda önemli kazançlar elde etmektedir. Bu çerçevede, Asya ile Avrupa arasındaki taşımacılıkta merkezi bir rol üstlenen Orta Koridor'un, uluslararası örgütlerin politikaları ışığında değerlendirilmesi büyük fayda sağlayacaktır. Bu kapsamda; Avrasya Ekonomik Birliği (AEB), Kuşak ve Yol Girişimi (KYG), Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ), Avrupa Birliği (AB), TRACECA ve Türk Devletleri Teşkilatı (TDT) gibi kurumların stratejik yaklaşım ve politikaları incelenmelidir.

Bölgesel ölçekte ise Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Türkiye, Özbekistan, Gürcistan ve Çin arasında devam eden yapıcı ve istikrarlı ilişkiler, Orta Koridor'un uzun vadeli gelişim potansiyelini güçlendiren önemli bir zemindir. Bu olumlu ortam, yalnızca bu girişim için değil, diğer benzer bölgesel projeler için de uygun bir iş birliği iklimi oluşturmaktadır. Ayrıca, güzergâh ülkelerinin ortak yarar ilkesine dayalı bir anlayışla projeye destek vermeleri, girişimin sürdürülebilirliğini artırmaktadır. Bununla birlikte, her ülkenin Orta Koridor'dan beklentileri ve öncelikleri farklılık gösterebilmekte ve bu durum zaman zaman farklı ulusal yaklaşımların somut politikalara yansımaya neden olabilmektedir.

Türkiye özelinde değerlendirildiğinde ise Orta Koridor, Orta Asya ile ekonomik ve ticari ilişkilerin derinleştirilmesinde stratejik bir araç olarak öne çıkmaktadır. Ancak Türkiye'nin Çin ve Orta Asya pazarlarına kara yolu üzerinden erişiminde hâlen altyapısal ve idari engeller mevcuttur. Bu engeller, lojistik maliyetleri ve taşıma sürelerini artırarak, Türkiye'nin ihracat ürünlerinin rekabet gücünü olumsuz etkilemektedir. Öte yandan Azerbaycan ve Gürcistan, Orta Koridor, Kuşak ve Yol Girişimi ve Kuzey-Güney Ulaştırma Koridoru gibi çoklu ulaşım projelerinde merkezi konumlarını avantaja çevirerek, kendilerini birer bölgesel lojistik merkezine dönüştürme politikalarını aktif biçimde sürdürmektedir (Beylur, Zhinaltay, Hanayi & Khitakhunov, 2023: 54). Orta Koridor'un daha etkin bir hale getirilmesi amacıyla gerek altyapı projeleri gerekse teknik ve bürokratik engellerin aşılması yönünde çeşitli adımlar atılmaktadır. Bu süreçte Azerbaycan ve Gürcistan'ın aktif katılım göstermesi, bölgesel iş birliğinin somut bir yansıması olarak değerlendirilebilir.

Denize doğrudan çıkışı bulunmayan Orta Asya ülkeleri açısından küresel pazarlara erişim, büyük oranda mevcut kara taşımacılığı hatlarına ve boru hatlarına bağlıdır. Halihazırda bu ülkeler, Sovyetler Birliği döneminde inşa edilen ulaşım altyapısı üzerinden Rusya güzergâhını kullanarak Avrupa ve diğer bölgelere erişim sağlamaktadır (Agenda, 2022). Bu tek yönlü bağımlılık, alternatif koridorlara olan ilgiyi artırmış ve Orta Koridor'un stratejik önemini yükseltmiştir. Hem Kuşak ve Yol Girişimi (KYG) kapsamında hem de ikili ve çok taraflı platformlar aracılığıyla bölgedeki ülkelerin kendi ulusal ulaştırma altyapılarını geliştirmelerine dönük finansal ve teknik destekler sağlanmaktadır. Bu desteklerin bir bölümü de Orta Koridor güzergâhında yer alan ülkelere yöneliktir. Orta Koridor'un sağlıklı şekilde işleyebilmesi, geniş bir bölgeyi kapsayan ekonomik, siyasi, toplumsal ve lojistik ağların eşgüdümlü çalışmasıyla mümkün olacaktır. Bu bağlamda Orta Koridor yalnızca taşımacılık açısından değil, aynı zamanda bölgesel istikrar ve entegrasyon açısından da derin etkiler yaratabilecek bir platform olarak değerlendirilebilir. Özellikle Rusya'nın Ukrayna'ya müdahalesi sonrasında, Avrupa ülkelerinin Rusya merkezli lojistik sistemlerine bağımlılıklarını azaltma eğilimi artmıştır. Bu kapsamda, Orta Koridor daha fazla öne çıkarken; Rusya hattının jeopolitik riskler nedeniyle cazibesini yitirdiği görülmektedir (Standish, 2022). Mevcut koşullar altında, daha güvenli ve öngörülebilir bir rota arayışı, Orta Koridor'un küresel ölçekte değer kazanmasına zemin hazırlamaktadır. Ayrıca bu hattın kapasitesinin artırılması yönündeki çabalar, hem Avrupa'dan Asya'ya hem de Asya'dan Avrupa'ya uzanan ticaretin sürdürülebilirliğini güçlendirecek niteliktedir. TRACECA gibi girişimlerle bağlantılı olan bu koridor, yalnızca bölgesel bir ulaşım ağı değil, aynı zamanda zaman ve maliyet açısından avantajlar sunan küresel bir alternatif haline gelmektedir (Beylur, Zhinaltay, Hanayi & Khitakhunov, 2023: 55).

2.1) Avrasya Ekonomik Birliği (AEB) ve Orta Koridor

Avrasya Ekonomik Birliği, başta Rusya olmak üzere Belarus, Kazakistan, Kırgızistan ve Ermenistan'ı kapsayan bir ekonomik entegrasyon yapısıdır. Ancak AEB'nin ulaştırma politikaları büyük ölçüde Rusya merkezli Kuzey Koridoru'na dayanmakta; bu da Orta Koridor'un AEB içindeki bazı aktörlerce ikincil görülmesine neden olmaktadır. Buna rağmen Kazakistan gibi ülkeler, alternatif güzergâhlar üzerinden Çin ve Türkiye ile doğrudan bağlantılar kurarak AEB sınırları içinde Orta Koridor'un değerini artıran istisnai bir yaklaşım sergilemektedir (Eremina, 2023).

2.2) Kuşak ve Yol Girişimi (BRI) Bağlamında Orta Koridor

Çin'in 2013 yılında ilan ettiği Kuşak ve Yol Girişimi, Asya'dan Avrupa'ya uzanan ticaret hatlarını çeşitlendirme stratejisi olarak doğmuştur. Bu girişimin kara ayağı olan “İpek Yolu Ekonomik Kuşağı” kapsamında Orta Koridor, Çin açısından hem jeopolitik riskleri azaltan hem de ulaştırma süresini kısaltan güvenli bir alternatif olarak değerlendirilmektedir. Özellikle Rusya'ya yönelik yaptırımların ardından Çin'in Türkiye üzerinden Avrupa'ya ulaşabilecek yollar araması, Orta Koridor'u BRI içindeki önemini artıran bir gelişmedir (PRC Today, 2023).

2.3) Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ) ve Orta Koridor

ŞİÖ, Çin ve Rusya'nın öncülüğünde Orta Asya ülkelerini güvenlik ve ekonomik iş birliği çerçevesinde bir araya getiren bölgesel bir örgüttür. Üye ülkelerin büyük çoğunluğunun Orta Koridor güzergâhında bulunması, bu hattın örgüt gündeminde yer almasını kolaylaştırmaktadır. Her ne kadar ŞİÖ daha çok güvenlik odaklı bir yapı olarak bilinse de son yıllarda lojistik, enerji ve ulaşım altyapısı gibi konularda yapılan görüşmelerde Orta Koridor'un adı daha sık geçmektedir (Shanghai Cooperation Organisation, 2021).

2.4) Avrupa Birliği ve Orta Koridor

AB, enerji bağımlılığını azaltma, tedarik zinciri çeşitlendirme ve Çin'e karşı stratejik denge arayışı çerçevesinde Orta Koridor'a ilgisini artırmıştır. “Global Gateway” ve “TEN-T” gibi projelerle alternatif ulaşım hatlarını destekleyen AB, Türkiye üzerinden geçen güzergâhların entegrasyonuna önem vermektedir. Özellikle doğu komşuluk politikası bağlamında Güney Kafkasya üzerinden Avrupa-Orta Asya bağlantılarının güçlendirilmesi, AB'nin Orta Koridor'u dolaylı olarak desteklediğini göstermektedir (Tomar, 2024).

2.5) TRACECA (Avrupa-Kafkasya-Asya Ulaştırma Koridoru)

TRACECA, 1993 yılında başlatılan bir Avrupa-Kafkasya-Asya taşımacılık programıdır ve Türkiye, Gürcistan, Azerbaycan gibi Orta Koridor güzergâhındaki ülkeleri kapsamaktadır. Bu girişim, Orta Koridor'un kurumsal zemin kazanmasında öncü bir rol oynamış ve teknik altyapı ile hukuki düzenlemeler açısından birçok ülkeye yol haritası sunmuştur. Günümüzde TRACECA, daha büyük girişimlerle birleşerek etkisi azalmış gibi görünse de temel vizyonu hâlen geçerliliğini korumaktadır (T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, 2023).

2.6) Türk Devletleri Teşkilatı (TDT) ve Orta Koridor

Türk Devletleri Teşkilatı, Türk dünyası ülkeleri arasında ekonomik, kültürel ve stratejik iş birliğini artırmayı hedefleyen önemli bir yapıdır. Orta Koridor, bu teşkilatın temel projelerinden biri olarak kabul edilmekte ve üyeler arası ulaştırma, gümrük entegrasyonu, dijital bağlantılar gibi alanlarda ortak stratejilerin geliştirilmesine zemin hazırlamaktadır. TDT'nin kurumsal yapısının güçlenmesiyle birlikte, Orta Koridor'un "Türk Dünyası Ortak Vizyonu" içindeki önemi daha da belirginleşmiştir (Alkin,2024)

3) Orta Koridor'un Karşılaştığı Zorluklar ve Türkiye'nin Stratejik Fırsat Yaklaşımı

Orta Koridor, son yıllarda Avrasya coğrafyasını yeniden şekillendiren jeopolitik gelişmelerin etkisiyle giderek daha fazla dikkat çeken stratejik bir ulaşım ve iş birliği ağı hâline gelmiştir. Ancak bu değerli konumuna rağmen, koridorun bütünsel işlevselliğini tam anlamıyla hayata geçirmek hâlen birtakım ciddi yapısal, siyasi ve teknik sorunlarla karşı karşıyadır. Altyapı yetersizlikleri, demiryolu standartlarındaki uyumsuzluklar, gümrük geçişlerindeki bürokratik engeller ve güzergâh ülkeleri arasındaki farklı siyasi öncelikler; Orta Koridor'un önünde duran temel zorluklardandır.

3.1) Altyapı Eksiklikleri ve Darboğazlar

Orta Koridor, önemli avantajlara sahip olsa da tam potansiyeline ulaşmasını engelleyen çeşitli zorluklarla karşı karşıyadır. Bunların başında yetersiz altyapı gelmektedir. Koridor boyunca bazı bölgelerde, önemli yatırımlara rağmen, hala modernize edilmesi gereken ulaşım ağları bulunmaktadır, buda tedarik zincirinde darboğazlara ve gecikmelere yol açmaktadır (Taşkın ve Akıncı, 2024: 1135). Hazar Denizi'ndeki deniz taşımacılığı segmenti, sınırlı gemi mevcudiyeti, eski liman altyapısı ve yavaş kargo elleçleme süreçleri nedeniyle ciddi bir darboğaz oluşturmaktadır. Kış aylarında buz oluşumu ve şiddetli rüzgarların zaman zaman operasyonları durdurması, verimliliği daha da düşürmektedir (Aguar, 2023). OECD (2023) raporuna göre, dijitalleşme ve altyapı yatırımları ile desteklenmeyen bir Orta Koridor'un sürdürülebilir olması güç görünmektedir.

3.2) Potansiyel Tehditler ve Riskler

Orta Koridor, Kuzey ve Güney Koridorda olduğu gibi çevre bölgelerdeki jeopolitik gerilimlere ve çatışmalara karşı savunmasızdır. Belirli bir dereceye kadar Afganistan, Ermenistan, İran ve Tacikistan gibi komşu ülkelerdeki istikrarsızlık ve çözülmemiş sınır sorunları koridor boyunca ticaret akışını sekteye uğratma riski ve güvenlik riskleri

oluşturmaktadır. Söz konusu bölgelerde terörizm ve isyan riski önemli bir endişe kaynağıdır. Türkistan ve Kafkasya'nın bazı bölgelerinde aktif olan radikal örgütlerde ulaşımı potansiyel olarak aksatabilecek ve huzursuzluğa neden olabilecek güvenlik engelleri oluşturmaktadır. Ayrıca Orta Koridor güzergahında bulunan güçler arasındaki rekabet ve çatışma ortamı risklerine karşı belirli bir oranda savunmasızdır (Arı, 2010; Behraves, 2014; Seyfettin, 2004).

Demiryolu kapasitesi de bir diğer önemli kısıttır. Azerbaycan ve Gürcistan'daki demiryolu ağları, lokomotif ve vagon sıkıntısı nedeniyle tıkanıklık yaşamaktadır. Türkiye'deki Marmaray demiryolu hattı da artan yük trafiği nedeniyle zorlanmaktadır. Türkiye'deki birçok demiryolu hattının hala tek hatlı, elektriksiz veya sinyalsiz olması, kapasiteyi ve verimliliği azaltmaktadır. Ayrıca, koridor boyunca modern lojistik merkezlerin eksikliği, verimli transit, kargo konsolidasyonu ve depolama için kritik bir ihtiyaç olarak öne çıkmaktadır. Orta Koridor'un çok modlu yapısı (demiryolu, karayolu, deniz) esneklik sunsa da , bu durum aynı zamanda bir paradoks yaratmaktadır. Snippetler, Hazar Denizi geçişi gibi aktarma noktalarının, altyapı ve operasyonel sorunlar nedeniyle büyük darboğazlar olduğunu defalarca vurgulamaktadır. Bu durum, sadece daha fazla demiryolu hattı inşa etmenin yeterli olmadığını, farklı ulaşım modlarını sorunsuz bir şekilde birbirine bağlama ve aktarma merkezlerindeki sürtünmeyi azaltma konusunda bütünsel bir altyapı geliştirme planına ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir (Avdaliani, 2023).

3.3) Operasyonel ve Bürokratik Engeller

Fiziksel altyapı eksikliklerinin yanı sıra Orta Koridor'un tam potansiyeline ulaşmasını engelleyen önemli operasyonel ve bürokratik engeller bulunmaktadır. Katılımcı ülkeler arasındaki düzenleyici tutarsızlıklar, farklı gümrük prosedürleri, tarife yapıları ve denetim süreçler, verimsizliklere gecikmelere ve maliyetlerde öngörülemezliğe yol açmaktadır (Geopolitical Monitör, 2023). Bu operasyonel uyumsuzluklar, taşımacılık sürecinde çoklu geçiş noktalarında yaşanan kontrol ve bekleme sürelerini artırmakta, böylece tedarik zinciri sürekliliğini zayıflatmaktadır. Ayrıca bazı güzergâh ülkelerinde dijitalleşme seviyesinin düşük olması ve taşımacılıkta hâlen manuel süreçlerin yaygın olarak kullanılması, süreçlerin şeffaflığını ve izlenebilirliğini de kısıtlamaktadır. Bu bağlamda, Orta Koridor'un sürdürülebilir ve rekabetçi bir alternatif olabilmesi için katılımcı ülkeler arasında gümrük entegrasyonu, ortak veri paylaşım sistemleri ve taşımacılıkta dijital çözümler gibi alanlarda daha fazla iş birliği geliştirilmesi gerekmektedir. Türkiye açısından bu durum, hem bir engel hem de stratejik bir fırsat sunmaktadır. Zira Türkiye, sahip olduğu dijital gümrük altyapısı, lojistik merkezleri ve çok modlu taşımacılık deneyimiyle bu entegrasyon sürecine öncülük edebilecek kapasitededir.

Bu nedenle, Türkiye'nin bölge ülkeleriyle teknik uyumlaştırma çabalarını artırması ve uluslararası standartlara uygun ortak platformlar geliştirmesi, hem kendi ihracat potansiyelini artıracak hem de Orta Koridor'un bütüncül işleyişini güçlendirecektir.

3.4) Jeopolitik Riskler ve İstikrarsızlık

Orta Doğu'daki jeopolitik kırılmalar, tedarik zincirlerinde yeni güzergâhların arayışını hızlandırmaktadır (AInvest, 2025; Modern Diplomacy, 2024). Orta Koridor'un yükselişini tetikleyen jeopolitik istikrarsızlık, aynı zamanda koridor için içsel risklerde barındırmaktadır. Ukrayna'da ki savaş ve Aden Körfezi'ndeki güvenlik tehdidi gibi bölgesel çatışmalar ve gerilimler, tedarik zinciri güvenliğini doğrudan etkileyebilir ve ulaşım yollarını aksatabilir (Lee, 2025). Avrupalı ortaklar için önemli bir endişe, Orta Koridor'un özellikle Rusya'ya yönelik yaptırımların delinmesi için kullanılabileceği potansiyelidir. Koridorun çok modlu ve çok yargılı yapısı, mal kaçakçılığı veya yönlendirme için fırsatlar sunabilir. Ayrıca, koridor boyunca yerel yüksek teknoloji endüstrilerinde Rusya'nın artan etkisi riski bulunmaktadır; bu durum, yaptırıma tabi teknolojilerin Rusya'daki yatırımcılara veya ortaklara yönlendirilmesine yol açabilir. Terörizm, siber tehditler ve korsanlık gibi daha geniş tedarik zinciri güvenlik faktörleri de dikkate alınması gereken unsurlardır (Abbasova and Allison, 2025). Bu tehditler karşısında Orta Koridor'un güvenliğinin sağlanması için hem ulusal düzeyde hem de bölgesel ve uluslararası iş birliği mekanizmaları çerçevesinde çok katmanlı çözümler geliştirilmelidir. Enerji taşımacılığında Orta Koridor'un etkinliği, sadece ticari değil, aynı zamanda stratejik bir kalkınma aracı olarak da değerlendirilmektedir (Caspian News, 2024). Katılımcı ülkeler arasında güvenlik istihbaratı paylaşımı, sınır geçiş noktalarında artırılmış denetim ve dijital gözetim sistemlerinin uygulanması gibi tedbirler, olası yasa dışı faaliyetlerin önlenmesinde etkili olabilir. Ayrıca, siber güvenlik altyapısının güçlendirilmesi, kara ve deniz taşımacılığında kullanılan sistemlerin dış müdahalelere karşı dirençli hale getirilmesini gerektirmektedir. Bu bağlamda Türkiye, NATO üyeliği, AB ile yürütülen gümrük entegrasyonu ve sahip olduğu gelişmiş ulaştırma güvenliği sistemleriyle bu koridorun güvenli ve öngörülebilir bir transit hattı olarak gelişmesine liderlik edebilir. Aynı zamanda TRACECA, Türk Devletleri Teşkilatı ve Şanghay İşbirliği Örgütü gibi platformlar üzerinden yürütülecek çok taraflı güvenlik iş birlikleri, Orta Koridor'un kırılgan bölgelerinde istikrarı artırabilir. Koridorun stratejik değerinin korunması için ekonomik kazançların yanı sıra güvenlik yatırımlarının da öncelikli hâle getirilmesi artık kaçınılmazdır.

Bu doğrultuda, Türkiye'nin sahip olduğu siber güvenlik altyapısı, akıllı sınır kontrol sistemleri ve lojistik izleme teknolojileri, koridor üzerindeki güvenlik zafiyetlerinin

giderilmesinde kritik rol oynamaktadır. Özellikle dijital gümrük uygulamaları, RFID tabanlı konteyner takip sistemleri ve blockchain destekli veri paylaşım protokolleri sayesinde taşımacılık süreçlerinin hem hızlandırılması hem de güvenli hâle getirilmesi mümkün olabilmektedir. Nitekim Kshetri'ye (2021) göre, blockchain gibi dağıtık kayıt teknolojileri, sınır ötesi taşımacılıkta hem şeffaflığı hem de güveni artırarak yasa dışı girişimlerin önüne geçme potansiyeli taşımaktadır. Ayrıca, insansız hava araçları (İHA) ve yer tabanlı sensör ağları gibi ileri gözetim sistemleri, kara taşımacılığı güzergâhlarında sürekli izleme ve erken uyarı yetenekleri sağlamaktadır. Türkiye, ASELSAN ve HAVELSAN gibi savunma teknolojileri firmaları aracılığıyla bu sistemleri yalnızca kendi sınırlarında değil, iş birliği içerisindeki ülkelerde de yaygınlaştırarak bölgesel güvenlik entegrasyonuna katkı sağlayabilir (Yıldırım & Erdem, 2023).

Enerji güvenliği boyutunda ise TANAP ve Bakü-Tiflis-Ceyhan gibi projelerin korunması için Türkiye'nin sahip olduğu insansız sistem teknolojileri ve siber savunma yetenekleri ön plana çıkmaktadır. Demirtaş'a (2022) göre, Türkiye'nin savunma sanayii ürünleri, sadece caydırıcılık sağlamamakta; aynı zamanda dost ve müttefik ülkelerle kurulan stratejik ortaklıklarda güvenlik altyapısını bütünleştiren bir rol üstlenmektedir. Orta Koridor'un uzun vadeli başarısı yalnızca ekonomik altyapıların varlığıyla değil, aynı zamanda güvenli, şeffaf ve dirençli bir taşıma ekosisteminin kurulmasıyla mümkündür. Türkiye, teknolojik yetkinlikleri ve bölgesel güvenlik vizyonu ile bu süreçte liderlik edebilecek donanıma fazlasıyla sahiptir (Abbasova & Allison, 2025).

4) Türkiye'nin Stratejik Fırsat Yaklaşımı ve Vizyoner Bakış Açısı

Türkiye'nin dış politika stratejisi, Orta Koridor'u tarihî İpek Yolu'nun çağdaş bir yorumu olarak ele almakta ve bu güzergâhı yeniden canlandırmayı hedeflemektedir. Bu bağlamda Türkiye, 2015 yılında Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi (BRI) ile Orta Koridor'u uyumlaştırmaya yönelik bir mutabakat imzalamış; "kazan-kazan" ilkesine dayalı bir anlayışla bu vizyonu resmi politikalarına entegre etmiştir. Ankara'nın hedefi, yalnızca bir transit ülke işlevi görmekten ibaret olmayıp, stratejik coğrafi konumunu kullanarak bölgesel ekonomik entegrasyonun öncü aktörlerinden biri ve "merkez ülke" hâline gelmektir. Bu yaklaşım, ulaştırma ve lojistik ağları üzerinden ekonomik iş birliklerini derinleştirmenin ötesinde, Türkiye'nin Avrasya coğrafyasında barışa, istikrara ve karşılıklı bağımlılığa dayalı bir düzenin inşasına katkı sağlama niyetini de barındırmaktadır. Orta Koridor'un Türkiye tarafından bir "barış koridoru" olarak çerçevelendirilmesi, bu güzergâhın yalnızca ekonomik faydalarla sınırlı olmayan, aynı zamanda dış politikada "yumuşak güç" uygulamalarının bir aracı hâline geldiğini

göstermektedir. Türkiye, bu koridoru kullanarak Türk Devletleri ile ilişkilerini pekiştirmeyi, ticaretin önündeki yapısal engelleri azaltarak bölgesel entegrasyonu teşvik etmeyi ve nihayetinde Avrasya genelinde daha etkin, yapıcı ve güven inşa eden bir aktör olarak konumlanmayı amaçlamaktadır. Bu stratejik yönelim, aynı zamanda Türkiye'yi uluslararası yatırımcılar açısından cazip bir ortak hâline getirebilecek potansiyele sahiptir (FokusPlus, 2023).

Türkiye'nin eşzamanlı olarak Orta Koridor, Zengezur Koridoru ve Kalkınma Yolu gibi görünüşte farklı ancak stratejik olarak birbirini tamamlayan çok yönlü bağlantı projelerine yatırım yapması, ülkenin ulaştırma ve dış politika vizyonunun merkezinde yer alan bağlantısallık çeşitlendirmesi ilkesini yansıtmaktadır. Bu yaklaşım, yalnızca mevcut ulaştırma koridorlarına alternatif yaratma amacını taşımamakta; aynı zamanda Türkiye'nin bölgesel entegrasyon, ticari esneklik ve jeopolitik direnç kapasitesini artırma hedefiyle örtüşmektedir. Ulaştırma ve Altyapı Bakanı Abdulkadir Uraloğlu'nun, Kalkınma Yolu'nun “Doğu-Batı koridorlarını tamamlayarak Türkiye’yi çok yönlü bir lojistik kavşağa dönüştüreceği” yönündeki açıklamaları, bu stratejik çerçevenin kurumsal düzeyde de benimsendiğini göstermektedir (Tümenbatur, 2021: 103-109).

Türkiye'nin ulaştırma altyapısını yalnızca tek bir hat üzerinden şekillendirmek yerine, çok eksenli ve bütünleşik bir yapıya kavuşturma çabası, ülkenin tedarik zincirleri üzerindeki bağımlılığını azaltma, transit kapasitesini artırma ve jeoekonomik sistem içindeki stratejik konumunu pekiştirme gibi çok boyutlu hedeflere hizmet etmektedir. Doğu-Batı ve Kuzey-Güney yönlü koridorların eş zamanlı olarak geliştirilmesi, Türkiye'nin lojistik sistemini hem bölgesel krizlere karşı daha dayanıklı hâle getirmekte hem de küresel ticaret akışlarında daha yüksek oranda rol almasını mümkün kılmaktadır. Bu çok katmanlı ağ yapısı, Türkiye'yi yalnızca bir geçiş ülkesi değil, Avrasya ile Orta Doğu arasındaki bağlantı mimarisinin merkezî bir düğüm noktası hâline getirmektedir (Praisuwan, 2025).

Sonuç

21. yüzyılın ikinci çeyreğine girerken küresel sistem, enerji güvenliğinden tedarik zincirlerine, teknolojik bağımlılıklardan jeopolitik rekabetlere kadar çok boyutlu krizlerle şekillenmektedir. Bu çok katmanlı dönüşüm sürecinde Orta Koridor; Çin'in batı açılımını, Orta Asya'nın küresel sistemle entegrasyonunu, Avrupa'nın alternatif bağlantı arayışlarını ve Türkiye'nin bölgesel vizyonunu aynı anda kesiştiren stratejik bir güzergâh olarak öne çıkmaktadır. Orta Koridor'un yalnızca bir ulaşım hattı değil; çok taraflı ekonomik

entegrasyonun, bölgesel istikrar arayışının ve yeni nesil diplomatik etkileşimlerin mekânsal bir ifadesi hâline geldiği ortaya konulmuştur. Küresel güç dengelerinin belirsizleştiği bir dönemde, Türkiye'nin bu koridor üzerinden geliştirdiği dış politika yaklaşımı, bağlantısallığı merkeze alan vizyoner bir dönüşümü temsil etmektedir. Ankara'nın Orta Koridor'u Kuşak ve Yol Girişimi ile uyumlu hâle getirerek “kazan-kazan” ilkesine dayalı iş birlikleri kurması, çok kutuplu dünya düzeninde hem Doğu hem Batı ile ilişkilerini dengeleme stratejisinin bir uzantısıdır. Türkiye'nin bu vizyonu somutlaştırmak adına attığı adımlar dikkat çekicidir. BTK Demiryolu, Kars Lojistik Merkezi, Filyos Limanı, Zengezur Koridoru ve Kalkınma Yolu gibi büyük ölçekli altyapı yatırımları, yalnızca taşıma kapasitelerini değil, Türkiye'nin diplomatik ve ekonomik etki alanını da genişletmektedir (Praisuwan, 2025). Bu projeler, Türkiye'yi Asya-Avrupa, Kuzey-Güney ve Orta Doğu hattında çok eksenli bir lojistik kavşak hâline getirirken, aynı zamanda jeopolitik kırılğanlıklar karşısında dayanıklı bir altyapı mimarisi inşa etmesine olanak tanımaktadır.

Türkiye'nin Orta Koridor'u bir “barış koridoru” olarak çerçevelemesi, ekonomik hedeflerin ötesinde kültürel yakınlaşma, siyasal istikrar ve karşılıklı güven inşasını içeren yumuşak güç merkezli bir dış politika tasavvurunu da beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda, Türk Devletleri Teşkilatı ile geliştirilen kurumsal ilişkiler, yalnızca ekonomik değil, kimlik ve tarih temelli dayanışma ekseninde de Orta Koridor'a yeni bir anlam katmaktadır. Öte yandan, bu koridorun sürdürülebilirliği ve işlevselliği bazı yapısal engellerle karşı karşıyadır. Gümrük prosedürlerindeki uyumsuzluklar, teknik altyapı farklılıkları, siyasi belirsizlikler ve güvenlik tehditleri, projenin önündeki temel zorluklar arasında yer almaktadır (Aguiar, 2023; Avdaliani, 2023). Ancak Türkiye'nin diplomatik tecrübesi, bölgesel bağlantı kurma kapasitesi ve sahip olduğu savunma-teknoloji altyapısı sayesinde bu risklerin yönetilebilir olduğu değerlendirilmektedir.

Türkiye'nin Orta Koridor vizyonu, yalnızca bir ulaştırma projesi değil; çok boyutlu bir jeostratejik açılım ve merkez ülke olma iddiasının kurumsal zemini olarak okunmalıdır. Türkiye'nin attığı altyapısal, kurumsal ve diplomatik adımlar, onu yalnızca geçiş yapan bir ülke değil; yön veren, yönlendiren ve bağlantı kuran bir aktör konumuna taşımaktadır. Bu bağlamda Türkiye, geleceğin Avrasya coğrafyasında lojistikten daha fazlasını temsil eden bir merkezî stratejik aktör olmaya adaydır. Bu vizyonun kalıcı hâle gelmesi ise yalnızca teknik yeterlilikle değil; bölgesel barış, kurumsal istikrar ve uzun vadeli stratejik iş birlikleriyle mümkündür.

Referanslar

Abbasova, L., & Allison, R. (2025). Eurasian corridors and security vulnerabilities: A comprehensive risk assessment. Oxford University Press.

AInvest. (2025, June 25). Geopolitical crossroads: Middle East conflict sparks logistics gold rush. <https://www.ainvest.com/news/geopolitical-crossroads-middle-east-conflict-sparks-logistics-gold-rush-2506/>

Alkin, K. (2024, Mart 11). Orta Koridor ve Türk Devletleri Teşkilatı. Sabah. <https://www.sabah.com.tr/yazarlar/kerem-alkin/2024/03/11/orta-koridor-ve-turk-devletleri-teskilati>

Avdaliani, E. (2023, October 12). Europe's big bet on the Trans-Caspian transport corridor. Diplomatic Courier. <https://www.diplomaticcourier.com/posts/europes-big-bet-on-the-trans-caspian-transport-corridor---emil-avdaliani>

Beylur, S., Zhinaltay, Z., Hanayi, O., & Khitakhunov, A. (2023). Tarihi İpek Yolunun Yeniden Canlandırılmasında Orta Koridor: Mevcut Durum – Potansiyel – Güncel Meseleler (F. Purtaş & M. Yılmaz, Yay. Koord.). Ahmet Yesevi Üniversitesi Yayınları.

Demirtaş, M. (2022). Turkey's defense industry and its geopolitical outreach in Eurasia. SETA Yayınları.

FokusPlus. (2023, December 15). Orta Koridor üzerinde Türkiye'nin stratejik hamlesi ve küresel etkileri. <https://www.fokusplus.com/gundem/orta-koridor-uzerinde-turkiyenin-stratejik-hamlesi-ve-kuresel-etkileri>

Geopolitical Monitor. (2023, March 8). The Middle Corridor: A route born of the new Eurasian geopolitics. <https://www.geopoliticalmonitor.com/the-middle-corridor-a-route-born-of-the-new-eurasian-geopolitics/>

Korkmaz, H. (2024, May 29). Orta Koridor: Yeniden Asya ve Türkiye'nin güçlenen jeopolitik konumu. Anadolu Ajansı Analiz. <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/orta-koridor-yeniden-asya-ve-turkiyenin-guclenen-jeopolitik-konumu/>

Kshetri, N. (2021). Blockchain and supply chain management: Security, visibility, and trust. Springer.

Modern Diplomacy. (2024, September 17). Iran's resistance to the Zangezur Corridor reflects its broader opposition to peace in the South Caucasus. <https://moderndiplomacy.eu/>

Praisuwan, A. (2025, June 17). How Türkiye attempts to use rail to become a logistics hub. RailFreight.com. <https://www.railfreight.com/beltandroad/2025/06/17/how-turkiye-attempts-to-use-rail-to-become-a-logistics-hub/>

PRC Today. (2023). Китайская инициатива: «Зелёный пояс и дорога».

СПбГУ. (2023). Транскаспийский маршрут: зачем ЕС продвигает в Центральной Азии коридор в обход России.

Shanghai Cooperation Organisation [SCO]. (2021). Формирование Большого евразийского партнерства и инициативы «Один пояс — один путь».

T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı. (2023). TRACECA hakkında. <https://traceca.uab.gov.tr/traceca-hakkinda>

Tomar, C. (2024, Mayıs 17). Görüş - AB'nin Orta Asya'ya artan ilgisi: Avrupa Birliği Küresel Geçit Projesi. Anadolu Ajansı. <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/gorus-abnin-orta-asyaya-artan-ilgisi-avrupa-birligi-kuresel-gecit-projesi/3142543#>

Tümenbatur, A. (2021). Orta Koridor üzerindeki demir ipek yolu güzergâhı ve lojistik merkez yer seçimi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 30(3), 102–110.

Yıldırım, E., & Erdem, O. (2023). Cybersecurity strategies in Turkish defense technologies: ASELSAN and HAVELSAN cases. Journal of Strategic Technologies, 11(1), 45–61.

Polonya'ya Kısa Bir Bakış

Suna Abuzaroğlu

Giriş

Polonya, Orta Avrupa'da mıdır ya da Doğu Avrupa'da mı? Yoksa Leh coğrafyacı Pawlowski'nin Polonya'nın Coğrafyası (*Geografia Polski*) kitabında belirttiği gibi Doğu Avrupa'ya geçişteki son Batı Avrupa ülkesi (Pawlowski, 1930) mi? Yanıtı her ne olursa olsun Polonya coğrafik konumu itibarıyla doğusundan ve batısından gelen kültürel, sosyolojik ve savaş rüzgarlarının üzerinden geçtiği bir ülke olmuştur.

Bu çalışmanın amacı, 18 Mayıs'ta cumhurbaşkanlığı seçimleri için sandık başına giden Polonya Cumhuriyeti'ne tarihsel, siyasi, ve ekonomik açılardan kısa bir bakış sunmaktır. Böylece Polonya'nın, Hristiyanlığın kabulünden, 2025 cumhurbaşkanlığı seçimlerine kadar olan tarihsel sürecine yönelik genel bir içgörü sunulması hedeflenmektedir.

Üçüncü Cumhuriyete Giden Tarihsel Arka Planı

Polonya, çeşitli zamanlarda, Baltık Denizi'nden günümüz Ukrayna topraklarına kadar uzanan kıtanın en büyük ülkelerinden biriydi. Yüzyıllar boyunca sınırları savaşlar, bölünmeler ve diğer siyasi olaylar nedeniyle değişti (Swałinska, 2014). Piast Hanedanlığından 960-962 yıllarında tahtta olan I. Mieszko, Polonya Devleti'nin kurucusu ve Hristiyanlığı kabul eden ilk hükümdarıdır (Ciekawostki Historyczne, t.y.). Hristiyanlığın seçilmesi Alman baskısını azaltmasının yanında Polonya'nın Roma'yı seçerek Batı Avrupa ile daha da yakınlaşmasına olanak sağlamıştır (Bakır & Oğuz, 2020).

Tarihin ilerleyen dönemlerinde Polonyalılar, Litvanya ile kurdukları Polonya-Litvanya Birliği sayesinde dönemin en güçlü devletlerinden birini kurmuşlardır. Bu siyasi ve askeri güç, 1683 yılında Osmanlıların Viyana Kuşatması sırasında bir kez daha kendini göstermiş; Osmanlıların "Lehistan Aslanı" olarak adlandırdığı Polonya Kralı III. Jan Sobieski, komutasındaki 20.000 kişilik orduyla Viyana önlerinde Osmanlı kuvvetlerini ağır bir yenilgiye uğratmış ve Osmanlı İmparatorluğu'nun Batı'daki ilerleyişini durdurmuştur (Bejrowski, t.y.).

Polonya-Litvanya Birliği 1569'da Lublin Anlaşması ile kurulmuş ve 16. ve 17. yüzyıllarda Avrupa'nın en güçlü devletlerinden birisi olmuştur (Swałinska, 2014). Ortak bir meclis (Sejm) ve seçimle gelen ortak bir kralla tek bir devlet gibi davranmalarına olanak sağlayacak kurumsal yapıyı oluşturarak maddi birlik (real union) sağlanmış (Çağırın, 2016) olsa da yasal anayasal terimlerle, Birlik iki monarşiden oluşuyordu; Polonya ve Litvanya. Bu

devletler anayasal olarak federatif yapı içinde ayrı ayrı var olmaya devam etmişti (Augustyniak, 2015). Altın Özgürlük olarak adlandırılan kendine has bu siyasal sistem, soylulara da kapsamlı bir güç verdiğinden, zamanla yapılması gereken reformların uygulanmasını zorlaştırmaya başladı. Nitekim 18. yüzyılın sonlarına doğru, Rusya, Prusya ve Avusturya gibi komşu güçler, Birlik'in iç işlerine daha derinden karışmaya başladı ve 1795 yılında Birlik'i kendi aralarında bölüşerek parçaladılar ve 123 yıl boyunca bağımsız Polonya, Avrupa haritasından silindi (Swałinska, 2014).

Bu parçalanma Leh halkını toplumsal açıdan derinden etkiledi. Kültürlerini ve özbenliklerini korumak isteyen Polonyalılar göçün bunun çözümlerinden biri olduğuna inanarak Fransa, İsviçre ve Kuzey Amerika'ya göç ettiler. Böylece yurtdışındaki Polonya diasporasının ilk adımları da atılmış oldu. 19. yüzyılda iki büyük ayaklanma girişiminde bulunsalar da her ikisi de bastırıldı ve bu, Polonyalılar için yeni bir göç dalgası olan Büyük Göç'e neden oldu. Göç edilen yerlerden birisi de İstanbul olmuştur. Dönemin önemli Polonyalı asilzadelerinden biri ve siyasi figürü olan Michał Czajkowski Osmanlı'ya sığınan Polonyalılar için İstanbul'da Polonezköy (Adampol) adlı köyü kurmuştur (Karaköse, 2018). Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra, 1918'de Polonya bağımsızlığını kazandı ve o zamanki sınırları şimdiki Litvanya ve Ukrayna'nın bazı kısımlarını da içermekteydi. Tüm zorluklara rağmen, bu yeni bağımsız Polonya Cumhuriyeti, Lehlere ulusal kimliklerini yeniden inşa etmelerine ve ülkelerini geliştirmelerine olanak sağladı (Swałinska, 2014). Ne var ki bu yeni cumhuriyeti, yirmi bir yıl sonra başka bir kara yazgı bekliyor olacaktı.

Avusturya'nın Sudetenland bölgesini ve Çekoslovakya'yı işgal eden Hitler'in *Lebensraum*'una (*Yaşam Alanı*) katacağı bir sonraki durağı Polonya'ydı. Hitler, hemen öncesinde Sovyetler Birliği ile Molotov-Ribbentrop Paktı'nı imzalayarak ileriki işgallerinde Doğu'sunda bir tehdit olasılığını kaldırmış oldu. Anlaşmanın gizli protokolüyle de Batı Polonya Hitler'in, Doğu Polonya da Stalin'in emrine girecekti. 1 Eylül 1939 sabahında Alman kuvvetleri, Polonya sınırının üç farklı noktasından saldırıya başladı (Richie, 2023) ve böylece İkinci Dünya Savaşı da başlamış oldu. 8 Eylül'de Alman ordusu Varşova'ya girdi ve 28 Eylül'e kadar Polonyalılar başkentlerini savundular. Varşova'nın bombalanmasına tanıklık eden Amerikalı bir muhabir ABD Başkanı ve vatandaşlarına yazdığı çağrıda şöyle yazmıştır “... *ne Polonyalı askerler ne de cephenin gerisindeki sivil erkekler ve kadınlar, pes etmiyor*” (Abryszeński, t.y.). Lehler ne kadar direniş gösterse de batıdan Alman, doğudan da Sovyet kuvvetleri hırpalanmış ülke üzerinde tam kontrole kavuştu (Richie, 2023). Tüm bu yaşananların üzerine bir de Polonya kasabası Oświęcim'in yakınlarına kurulan Nazilerin en

büyük toplama ve imha kampı olan Auschwitz-Birkenau oluşturuldu (The Holocaust Memorial Prague, t.y.). Yaklaşık 1.3 milyon insanın gönderildiği bu vahşet kampı, 1.1 milyonu Yahudilerden, 140-150 bini Polonyalılardan; kalan kısmı ise diğer etnik gruplardan olan kişilerden oluşmaktaydı ve bu acımasız yerde 1 milyonun üzerinde kişi hayatını kaybetti (Auschwitz-Birkenau Memorial and Museum, t.y.). İkinci Dünya Savaşı boyunca ise yaklaşık 6 milyon Polonyalı yaşamını yitirdi (The National WWII Museum, t.y.).

1945 Ocak ayında Sovyet kuvvetleri Varşova'yı ele geçirdi ve tüm Alman güçleri Mart ayında Polonya'dan çıkarıldı. 1952 ile 1989 yılları arasında Polonya, Polonya Halk Cumhuriyeti olarak adlandırıldı ve ülke bu 37 yıl boyunca SSCB'ye bağlı oldu. Bu, sakinleri için izlenmek, sansürlenmek ve temel ihtiyaçlardan mahrum bırakılmak anlamına gelen bir dönemdi (Staga, 2014). SSCB etkisine giren Polonya'da ya da yeni adıyla Polonya Halk Cumhuriyeti'nde bu sefer de Soğuk Savaş'ın rüzgarları esmeye başladı ve Batı Blok'una karşı oluşturulan Varşova Paktı, Polonya'da imzalandı. Artan fiyatlar ve ekonomideki kötü gidişat yüzünden Gdansk Tersanesi'nde grev başladı ve bu grevler ülke geneline yayılarak *Dayanışma (Solidarność)* Hareketi'nin başlamasına yol açtı (Zintegrowana Platforma Edukacyjna, t.y.). Dayanışma Hareketi 1989 seçimlerinde büyük bir başarı kazandı ve savaş sonrası Polonya'daki ilk komünist olmayan hükümetin kurulmasını sağladı. 31 Aralık 1989'da ülkenin adı Polonya Cumhuriyeti olarak değiştirildi. 1990'daki seçimlerinde ise Dayanışma Hareketi'nin öncülerinden Lech Wałęsa cumhurbaşkanlığına seçildi (Ośrodek KARTA, t.y.). Bu gelişmelerle birlikte Üçüncü Cumhuriyet döneminin, diğer bir ifadeyle günümüz Polonya Cumhuriyeti'nin temel taşları atılmış oldu.

NATO ve AB'ye Üyelikler ve Polonya'nın Ekonomik Dönüşümü

Ülkenin demokrasiyi yeniden tesis etmesinden hemen sonraki yıllarda, Polonya'nın yeni hükümeti askeri ittifaklardan çok iç politikada reformlara ve ekonomik krizle başa çıkmaya odaklanmıştı. 1990'ların başında Polonya hala Varşova Paktı'nın bir üyesiydi ve topraklarında hala Rus birlikleri konuşlanmış haldeydi. Polonya'nın yeni hükümetindeki birkaç üst düzey isim NATO'ya katılmayı umuyordu ancak hepsi aynı düşüncede değildi. Komünizmden sonra yeniden hayata geçirilen demokrasiyi korumak birinci öncelikti. Polonya, aynı zamanda dış politikasında da dikkatli davranmak zorundaydı. Bu sadece Polonya iç politikasındaki karışıklıkları önlemek ve Sovyetler'den gelebilecek olası tepkileri önlemek için değil, Batı'nın desteğini ürkütmemek için de gerekliydi. Çünkü o dönemdeki 16 NATO üyesi arasında eski Varşova Paktı ülkeleriyle nasıl ilişki kurulacağı ya da Soğuk Savaş sonrası NATO'nun izleyeceği yol konusunda bir görüş birliği yoktu. Ancak hem NATO hem de Polonya diplomatik

ilişkiler kurulması konusunda aynı düşüncedeydi. Böylece, NATO, 1990 Londra Zirvesi Bildirgesi'nde Polonya ve diğer Varşova Paktı ülkeleri resmi bağlar kurmaya davet etti (NATO, t.y.).

Yıllar geçtikte ikili ilişkiler kademeli olarak derinleşmeye başladı ve adaylık söylemleri daha somut hale geldi. Ancak 16 üyenin neredeyse tamamının eski Varşova Paktı ülkelerinin NATO'ya entegre olması konusunda endişeleri vardı. Barış İçin Ortaklık programıyla NATO'nun Bosna-Hersek'teki istikrar operasyonlarına İskandinav-Polonya tugayının bir parçası olarak katılan Polonya'nın katkıları Polonya'yı NATO'ya yakınlaştıran İttifak'ın genişlemesi konusunda isteksiz olan üyelerin endişelerini de hafifletmiş oldu. Polonya'nın NATO yolculuğundaki büyük anlardan birisi, Ekim 1996'da ABD başkanı Clinton'un, NATO'nun genişlemesi için ilk kez belirli bir tarih vermesiydi ve o da NATO'nun 50. yıldönümü olan 4 Nisan 1999'du. Yapılan bir dizi toplantının ardından Polonya, Çekya ve Macaristan 12 Mart 1999'da NATO üyesi oldu (NATO, t.y.). Polonya 2025 yılı itibarıyla 2025 Küresel Ateş Gücü askeri güç endeksinde NATO'da 8. ve küresel olarak 23. sırada yer almaktadır (Poland Daily 24, 2025).

Komünist partinin iktidardaki tekelinin 1989 seçimleri sonrasında kırılmasından bu yana Polonya'nın peşinde olduğu iki önceliği NATO'ya katılım ve Avrupa entegrasyonuydu (Woźniak, 2024). NATO'ya üyelikle artık sırada Avrupa Birliği'ne katılım vardı. Polonya'nın AB'ye üye olma hedefinin arkasındaki temel motivasyonları siyasi ve güvenlikle ilgiliydi. AB'nin beşinci genişleme dalgası Avrupa için tartışmalı bir konuydu. Birçok akademisyen ve araştırmacıya göre Polonya'nın siyasi tarihi ve coğrafyası, Polonya'nın AB için özel bir durum olarak algılanmasına neden oldu. Polonya, nüfusu ve büyüklüğü açısından AB üyeliği için en zor aday olarak görülmekteydi. “Özel konumu” nedeniyle üyeliği, genişleme sürecinde bir engel olup olmadığı açısından tartışıldı. Polonya'da yeni kurumlar, organlar oluşturuldu ve bu süreç için birçok kişi görevlendirildi. Polonya'da müzakereler için kurulan örgütsel yapının ve tüm entegrasyon sürecinin iyi yönetilmesi, Polonya'nın iyi işleyen ve verimli bir yapı oluşturduğunu ve istikrarlı bir entegrasyon süreci yürütebildiğini gösterdi (İlisulu, 2005). 2004'te AB'ye de üye olan Polonya için Batı ile entegrasyon hedefleri yerine gelmiş ve ekonomik kalkınmasını sağlamak için kolları sıvama olan bir sonraki adıma geçilmişti.

AB'ye katılan Polonya, mutlak anlamda Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri arasında AB bütçe transferlerinin en büyük yararlanıcısı oldu (Michalek & Hagemeyer, 2024). Polonya'nın AB üyeliği altyapı yatırımlarını hızlandırdı. 2004'ten 2024'ün başına kadar Polonya'daki otoyollar %550'den fazla artarak otoyol uzunluğu 5.117 kilometreye çıktı (Ptak, 2024). Polonya

demir yolu altyapısına ise 2004'ten 2023'e kadar 27 milyar Euro (116 milyar PLN) yatırım yapıldı ve bu yatırımlar arasında 17.000 km uzunluğundaki rayların modernizasyonu, yenilenmesi ve yeni hatlar da yer aldı. Yatırım, devlet bütçesi ve AB'den gelen eş finansmanla sağlandı (RailwayPro, 2024). Avrupa projesinin sunduğu fırsatlardan tam anlamıyla yararlanan Polonya'da kişi başına düşen GSYİH 2004'ten bu yana AB ortalamasının %49'undan %82'sine yükseldi. GSYİH'si mutlak değerlerle %170 büyüdü, asgari ücret beşle çarpılarak 950 avroya, ortalama ücret ise üçle çarpılarak 1.450 avroya ulaştı. Avrupa bütçesine katkısı düştüğünde, ülke uyum politikası ve ortak tarım politikası kapsamında 170 milyar avroluk net değer elde etti. Polonya ayrıca bölgedeki sekiz ülkeye yönlendirilen 590 milyar avroluk yabancı yatırımın yaklaşık %45'ini çekti (Iwaniuk, 2024). Polonya, Eurostat verilerine göre 2024'ün son çeyreğinde Avrupa Birliği'nde en hızlı ekonomik büyümeyi kaydetti. Ülkenin GSYİH'si yıllık bazda %3,7 oranında artarak Litvanya'yı %3,6 ve İspanya'yı %3,5 oranında geride bıraktı. Polonya, AB'deki en hızlı büyüyen üç ekonomi arasında yer almaya devam etmektedir (Hirsch, 2025).

Sadece 21 yıllık üyelik sonucu olarak değil, Polonya AB'ye girdiği ilk yıllarda bile ekonomik dönüşümünü ne denli başarılı yönettiğini göstermişti. Polonya, 2008 küresel ekonomik krizi sırasında AB'de durgunluğa girmeyen tek ekonomiydi. 2009 yılında tüm AB durgunluğa girerken Polonya ekonomisi yüzde 2,6 oranında büyümeye devam etti (Piatkowski, 2015). Tüm bu istatistikler Polonya ekonomisindeki dönüşümün ve başarılı kalkınmanın birer mit olmadığını göstermektedir. Polonya Başbakanı Donald Tusk'un X (Twitter) hesabından 6 Haziran 2025'te yaptığı paylaşımda ise Mayıs ayında rekor düzeyde düşük işsizlik oranı olduğunu ve iki yıl önce %18'e ulaşan enflasyon %4'e düştüğünü ve reel ücretlerin %14 arttığını yazdı (Tusk, 2025). 2025 yılı itibariyle Polonya, nominal GSYİH açısından AB'de 6. dünyada ise 21. sıradadır (StatisticsTimes, 2025). Son olarak, Statista verilerine göre 2008'den 2023'e kadar Polonya'da aşırı yoksulluk hep düşen bir grafik sergilese de 2022'de %4.6 olan aşırı yoksulluk oranı 2023'te %6.6'ya yükseldi (Statista, t.y.) bu da yaklaşık 2.5 milyon Polonyalı'ya denk gelmektedir (Ptak, 2024).

PiS Hükümetinin Politikaları ve Ukraynalı Mülteciler

2015-2023 yıllarında iktidardaki sağ popülist Hukuk ve Adalet Partisi'nin (Prawo i Sprawiedliwość – PiS) çeşitli politikaları yüzünden AB ile gerilimler yaşandı. PiS, sosyal ve ailevi konularda geleneksel muhafazakar pozisyonları destekledi. Kürtaşı neredeyse tamamen yasakladı ve LGBTİ+ karşıtı söylemler kullandı (Fella, 2024). Birleşmiş Milletler, Polonya'nın kısıtlayıcı kürtaşı yasasını ciddi insan hakları ihlallerine yol açtığı gerekçesiyle kınadı (Center

for Reproductive Rights, 2024). 2020’de yüzbinlerce Polonyalı kürtaj yasasını ve bu kararın arkasında olan PiS hükümetini ve Katolik kilisesini protesto etmek için sokaklara döküldü. Sekiz gün süren bu kitlesel protestolar, 1989’daki komünizmin çöküşünden bu yana Polonya’da gerçekleşen en büyük toplumsal protesto olarak kayıtlara geçti (Wądołowska, 2020). Avrupa Komisyonu, 2015 yılında başlayan bir yargı reformu programıyla ilgili olarak Polonya’ya karşı birkaç ihlal davası başlattı. Komisyon, ülkedeki yargının bağımsızlığı ve “hukukun üstünlüğü” konusundaki endişeleri dile getirdi. Ayrıca, 2023’te PiS liderliğindeki hükümet, çok sayıda düzensiz göçmen alan AB Üye Devletlerine yardım etmek için dayanışma mekanizmaları geliştirme girişimlerine karşı çıktı (Fella, 2024). Ekim 2023 seçimlerinde PiS, oyların %35.4’ünü almasına rağmen üç muhalefet partisinin oluşturduğu blok parlamentodaki koltuklarını çoğunu kazandı ve %30.7 ile muhalefet bloğunun en çok oyu alan Sivil Koalisyon (Koalicja Obywatelska – KO) partisinin başkanı Donald Tusk, 2007-2014 yılları arasında yaptığı başbakanlık görevine ikinci kez geldi (Moens, 2023).

Rusya’nın Şubat 2022’de Ukrayna’ya yönelik başlattığı tam ölçekli saldırısından hemen sonra Polonya sınırlarını açtı ve Ukraynalı mültecilerin birincil alıcısı oldu. AB’ye göre, yaklaşık 4,2 milyon Ukraynalı şu anda AB ülkelerinde geçici koruma altında ve bu da onlara oturma izni, çalışma hakkı ve sağlık hizmetlerine ve eğitime erişim hakkı sağlamaktadır. En büyük sayı, Kasım 2023 itibarıyla 1,2 milyon Ukraynalının yaşadığı Almanya’dadır (Golebiowska, 2024). UNCHR’nin (Mayıs, 2025) verilerine göre Polonya’da toplamda 994bin 175 kayıtlı Ukraynalı mülteci yaşamaktadır ve Polonya, Almanya’nın ardından en çok Ukraynalı mülteciye ev sahipliği yapan ikinci AB ülkesi konumundadır. Şubat 2022’deki savaştan önce Polonya’da yaklaşık 2 milyon yabancı yaşıyordu. Bunların yaklaşık 1,35 milyonu Ukraynalıydı. Bu Ukraynalılar, çoğunlukla erkek işçilerdi ve Polonya’daki büyük iş gücü talebinden yararlanmaktaydılar. PiS hükümeti savaştan sonra Polonya’ya sığınan Ukraynalılara geçici koruma statüsü ve Polonyalılarla aynı kamu tarafından finanse edilen hizmetlere erişim sağlayan özel amaçlı bir yasayı hızla kabul etti. Ayrıca koruma statüleri 30 Haziran 2024’e kadar uzatıldı. Bu, PiS partisinin liderliğindeki sağcı, göç karşıtı ve popülist bir hükümet için şaşırtıcı bir hareketti. Nitekim, bu hükümet 2015-16 Avrupa göç krizine yanıt olarak AB yeniden yerleştirme planını uygulamayan aynı Polonya hükümetidir. Ayrıca PiS hükümeti 2021’de Belarus sınırındaki göçmen krizine de sert şekilde karşılık vermişti (Golebiowska, 2024).

Savaş uzadıkça bazı Polonyalılar Ukraynalı mültecilerin ülkenin ekonomik durumu ve sağlık hizmetleri üzerindeki etkisi konusunda endişelenmeye başladı. Mart 2022’de Ukraynalı

mültecilerin kabul edilmesi için Polonyalıların desteği %94'tü (Golebiowska, 2024) ancak Polonya devlet araştırma ajansı CBOS'un Mart 2025'te yaptığı bir ankete göre bu oran %50'ye kadar düştü (Vernon, 2025). Değinilmesi önemli görülen bir diğer bulgu ise 2024 yılında CBOS tarafından yapılan ankettir. Bu ankete göre Polonyalıların %77'sinin Polonya'nın AB'deki varlığını desteklediği, bunun 2023 yılına göre sekiz puan düştüğü ve 2013'ten bu yana en düşük oran olduğu sonucu çıkmıştır. Haziran 2022'deki ankette, Rusya'nın Ukrayna'ya tam ölçekli saldırısından dört ay sonra Polonya'nın AB üyeliğine %92 ile rekor düzeyde destek çıkmıştı (Pyka, 2024).

2025 Polonya Cumhurbaşkanlığı Seçimleri

18 Mayıs 2025 Günü Polonyalılar cumhurbaşkanlığı seçimleri için sandık başına gitti. 2023'teki genel seçimden sonra Polonya'nın AB yanlısı iktidar partisi olan Sivil Platform'un (PO) başkan yardımcısı ve aynı zamanda Varşova belediye başkanı olan Rafał Trzaskowski, oyların %31,4'ünü alarak ilk turda en yüksek oy alan cumhurbaşkanı adayı oldu. Onu, muhafazakar Hukuk ve Adalet (PiS) partisi tarafından desteklenen, tarihçi ve Trump hayranı olan Karol Nawrocki %29,5 oyla takip etti. Adaylardan hiçbirinin %50+1 oy oranına ulaşamaması sonucunda, seçimler en çok oyu alan iki aday arasında yapılacak ikinci tura kaldı. İlk turda seçmen katılımı %67,31'di ve bu, Polonya'nın komünizm sonrası tarihindeki herhangi bir cumhurbaşkanlığı seçiminin ilk turu için en yüksek oran olarak kayıtlara geçti (Ptak, 2025).

İlk turun üçüncü ve dördüncü en yüksek oy alan cumhurbaşkanı adayları ise aşırı sağcı isimlerdi: Konfederasyon (Konfederacja) partisinin lideri Sławomir Mentzen %14,8 oy, Polonya Tacı Konfederasyonu (Konfederacja Korony Polskiej) lideri Grzegorz Braun ise %6,34 oy aldı ve bu sonuçlar aşırı sağın Polonya'da etkili bir siyasi güç olduğunu gösterdi (Tilles, 2025). Ayrıca, seçim çıkış anketleri, 18-29 yaş grubundaki seçmenlerin %36,1'inin oyunu Mentzen'in aldığını ortaya koymuştur (Beška, 2025). İlk turdan iki gün sonra, 38 yaşındaki Mentzen X (Twitter) hesabı üzerinden ikinci tura kalan adayları, kendi YouTube kanalında kendisiyle konuşmaya ve seçmenlerini ikna etmeye davet etti (Mentzen, 2025). Her iki aday da bu davete olumlu yanıt verdi ve her iki video da neredeyse 5 milyon izlenmeye ulaştı (Mentzen, 2025). Mentzen'in bu daveti, günümüz siyasetinde sosyal medyanın ne denli etkili bir araç olduğunu bir kez daha gözler önüne sermektedir.

Seçimlerin ikinci turu 1 Haziran'da gerçekleşti. IPSOS seçim çıkış anketine göre Trzaskowski oyların %50,3'ünü alırken Nawrocki %49,7 ile geride görünüyordu (Pravda Poland, 2025). Ancak tüm oylar sayıldığında, muhafazakar tarihçi Karol Nawrocki, oyların

%50,9'unu alarak 369.591 oy farkla (PKW, 2025) Polonya'nın yeni cumhurbaşkanı seçildi, Varşova belediye başkanı Rafał Trzaskowski ise oyların %49,1'ini aldı (Easton, 2025). Bu sonuç, 1989'dan bu yana ikinci turda en az farkla kazanılan seçim olarak kayıtlara geçti ve Polonya toplumundaki derin bölünmüşlüğü ve muhtemel siyasi istikrarsızlığı da gözler önüne serdi (Galka Reczko, 2025).

Seçimleri, PiS'in desteklediği Karol Nawrocki'nin kazanmasının ardından, iktidardaki Sivil Koalisyon'un (PO) lideri ve Başbakan Donald Tusk parlamentoda güven oylamasına gitti ve bu oylamadan güvenoyu alarak çıktı. Oylama öncesinde Tusk, hükümetinin muhalefet PiS tarafından desteklenen Nawrocki'nin seçilmesi nedeniyle "daha büyük zorluklarla" karşı karşıya olduğu gerçeğine "gözlerini kapatamayacaklarını" söyledi. Polonya cumhurbaşkanı, yasa tasarılarını veto etme yetkisine sahiptir. Federal Avrupa'ya ve Ukrayna'nın NATO ve AB'ye üyeliğine karşı çıkan Trump'ın destekçisi olan muhafazakar yeni cumhurbaşkanı Nawrocki'nin, Tusk'un görev süresinin ilk 18 ayında PiS destekli bir önceki cumhurbaşkanı Andrzej Duda'nın yaptığı gibi veto yetkisini kullanmaya devam etmesi beklenmektedir (Easton, 2025).

Sonuç

Zamanında kıtanın en büyük ve en güçlü ülkelerinden biri olan Polonya, yaşadığı zorlu süreçlerin ardından her zaman küllerinden yeniden doğmayı başarabilmiştir. Polonya, haritadan tamamen silindikten sonra özgürlüğüne yeniden kavuşmuş ancak daha sonrasında 1939'da Nazi Almanyası'nın bombaları Polonya Radyosu binasının yakınlarına düşerken Polonya Radyosu'nda Szpilman tarafından çalınan bir Chopin resitali kesintiye uğramakla kalmamış (Polskie Radio, 2024), 2. Dünya Savaşı'nın en acı olaylarının yaşandığı bir ülke haline gelmiştir. Savaş sonrasında SSCB etkisinde sansür ve yoksulluğun hakim olduğu Polonya, bu zor günleri de atlatıp Batı entegrasyonu ile ekonomisini geliştirip, refahını sağlamış ve günümüz siyasetinin uluslararası arenasında önemli bir aktör haline gelmiştir. 1 Haziran 2025'te yeni cumhurbaşkanını seçen Polonya'da hükümetin farklı, cumhurbaşkanının farklı düşüncelere sahip partilerden olması ise ülkedeki siyasi sürecin ve dinamiklerin nasıl şekilleneceği konusunda merak uyandırmaktadır.

Referanslar

1. Pawłowski, S. (1930). *Geografia Polski*. Z Drukarni Zakładu Narodowego im. Ossolińskich pod zarządem Karola Jasińskiego.
2. Sławińska, A. (2024). *Polish History in a Nutshell*. Lexmotion Law Firm.

3. Ciekawostki Historyczne. (t.y.). *Mieszko I*.
4. Bakır, A., & Oğuz, E. E., (2020). Slavların Kökeni Ve Polonya'nın Kuruluşunda Büyük Rol Üstlenen I. Mieszko Dönemi. *Cappadocia Journal Of History And Social Sciences*, No.14, 149-188.
5. Bejrowski, P. (n.d.). *The Battle of Vienna (1683): The Clash that Saved Europe*. Polish History.
6. Çağiran, M. E. (2016). *Uluslararası Örgütler* (3. baskı). Turhan Kitabevi.
7. Augustyniak, U. (2016). History of the Polish-Lithuanian Commonwealth. In K. Zajas & J. Fazan (Eds.), *Polish Studies: Transdisciplinary Perspectives*.
8. Karaköse, G. (2018). Polonezköy (Adampol) in Turkish Academic Studies. *Emigrantologia Słowian*, 4, 65–74.
9. Richie, A. (2023). *The invasion of Poland*. The National WWII Museum.
10. Abryszeński, P. (n.d.). *1 September 1939 – the beginning of hell* (A. Rose & A. Lockwood, Trans.). Polish History.
11. The Holocaust Memorial Prague. (t.y.). *Auschwitz*. Holocaust.cz. Retrieved May 25, 2025, from
12. Auschwitz-Birkenau Memorial and Museum. (t.y.). *Auschwitz: The facts*.
13. The National WWII Museum. (t.y.). *Research Starters: Worldwide Deaths in World War II*.
14. Staga, D. (2014). *The Communist Regime in Poland in 10 Astonishing Pictures*. Culture.pl.
15. Zintegrowana Platforma Edukacyjna. (t.y.). *A short history of the “Solidarity” movement*.
16. Ośrodek KARTA. (t.y.). *Wałęsa Lech*. Encyklopedia Solidarności.
17. NATO. (t.y.). *Poland and NATO*. NATO.
18. Poland Daily 24. (2025). *Poland among the top 10 NATO armies in global military ranking*.
19. Woźniak, M. (2024). *Poland's road to EU membership*. TVP World.
20. İlisulu, B. (2005). *The analysis of Poland's accession process to the European Union* [M.S. - Master of Science]. Middle East Technical University.
21. Michałek, J., & Hagemeyer, J. (2024). The long-term effects of Poland's accession to the European Union: A literature review. *Studia Europejskie – Studies in European Affairs*, 2(2024), 89–120.
22. Ptak, A. (2024). *Poland's EU membership: 20 years in 20 charts*. Notes from Poland.

23. RailwayPro. (2024). *EUR 27 billion for Polish railways in the last two decades*.
24. Iwaniuk, J. (2024). *Twenty years after Poland's successful entry into the EU, its relationship with Europe has shifted*. Le Monde.
25. Hirsch, R. (2025). *Hirsch on the economy: Poland leads EU growth as GDP picks up speed*. TVP World.
26. Piatkowski, M. (2015). *Four ways Poland's state bank helped it avoid recession*. Brookings.
27. Tusk, D. [@donaldtusk]. (2025, June 6). *A tak przy okazji: rekordowo niskie bezrobocie w maju. Gospodarka ruszyła ze wzrostem od zerowego dwa lata temu do najwyższego poziomu w Europie. Inflacja, która dwa lata temu sięgnęła 18% spadła do 4...* [Tweet]. X.
28. StatisticsTimes. (2025). *GDP of European Union countries 2025*. StatisticsTimes.com.
29. Statista. (t.y.). *Poland: poverty rate from 2004 to 2023*. Statista.
30. Ptak, A. (2024). *Extreme poverty rate rises to 6.6% in Poland – highest level in a decade*. Notes From Poland.
31. Fella, S. (2024). *Poland: The Law and Justice Government and relations with the EU, 2015–2023* (Research Briefing No. CBP-9868). House of Commons Library.
32. Center for Reproductive Rights. (2024). *New UN report: Polish abortion law violates human rights*. Center for Reproductive Rights.
33. Wądołowska, A. (2020). *The symbols of Poland's abortion protests explained*. Notes from Poland.
34. Moens, B., Kość, W., & Caulcutt, C. (2023). *Hopes of revival: Weimar Triangle hit Polish reality*. Politico.
35. Golebiowska, K., Pachocka, M., & Kubiciel-Lodzińska, S. (2024). *Poland has opened its arms to nearly 1 million Ukrainian refugees, but will they be able to stay for the long-term?* Regional Studies Association.
36. UNHCR. (2025). *Ukraine refugee situation – Poland*. UNHCR Operational Data Portal.
37. Vernon, W. (2025). *'Go back to Ukraine': War refugees complain of abuse in Poland*. BBC News.
38. Pyka, A. (2024). *Poland's support for the EU lowest in over a decade*. Notes from Poland.
39. Ptak, A. (2025). *Poland's presidential election in charts*. Notes From Poland.
40. Tilles, D. (2025). *Five conclusions from Poland's presidential election first round*. Notes From Poland.

41. Beśka, M. (2025). *Wybory prezydenckie 2025: tak głosowali młodzi wyborcy. Wyniki Exit Poll w grupie 18–29 lat*. ESKA.pl.
42. Mentzen, S. [@SławomirMentzen]. (2025). Zapraszam obydwu kandydatów: Karola Nawrockiego i Rafała Trzaskowskiego na rozmowę do mnie na kanale YT... [Tweet]. X
43. Mentzen, S. [SławomirMentzen]. (2025). YouTube channel. YouTube.
44. Pravda Poland. (2025). *Exit polls: Rafal Trzaskowski leads in Polish presidential election*.
45. Państwowa Komisja Wyborcza. (2025). *Presidential Election The Republic of Poland 2025*.
46. Easton, A. (2025). *Conservative historian wins Polish presidential vote*. BBC News.
47. Galka Reczko, A. (2025). *Tusk ve Nawrocki uyum sağlayabilecek mi? Polonyalılar endişeli*. Euronews.
48. Easton, A. (2025). *Polish PM Donald Tusk wins confidence vote*. BBC News.
49. Polskie Radio. (2024). *On that day 85 years ago Polish Radio went silent*.

The Transformative Impact of the European Union's Europeanization Policy/Strategy on State Systems: The Case of the Western Balkans

Muhammed Enes Danalıoğlu

The Role of Europeanisation in EU Foreign Policy

The softening of the polarized international relations system—originally divided in the aftermath of the Second World War to strengthen national economies—under the influence of globalization enhanced the European Union's integrative impact. However, as the self-reproducing nature of the crisis evolved into a new phase of crisis and the system began to turn inward, the European Union inevitably resorted to employing its Europeanization strategy as a means of exerting pressure and guidance. This study will examine the transformative power of the European Union's founding values within the structures and institutions of nation-states, in light of the efforts by European states to pursue the ideal of a unified Europe. These efforts were driven both by the goal of building a strong European continent during the period of ideological conflict, and by the aspiration to realize this vision independently of the United States' "hawkish" foreign policy.

Beyond the founding states located in continental Europe, the EU's enlargement strategy soon brought new members from Southeast Europe into the Union. In this context, the successor states of the disintegrated Socialist Federal Republic of Yugoslavia have been positioned at the center of the Europeanization process under the regional label of the Western Balkans.

Accordingly, for the Europeanization process to achieve success within the structures and institutions of nation-states, the perspective known in the literature as the Balkanization process must be considered. Coupled with the pursuit of political stability, this perspective emphasizes the importance of preserving and developing a labor force and consumer market, both of which are essential to the emergence of an independent European power (Wallerstein, 2016, p. 48). This study aims to analyze how, following a revanchist-clericalist Balkanization process, efforts to bring state institutions under full control through the Europeanization process have served as instruments for promoting political and economic stability. The central focus will be on the transformative impact of this dynamic on the structures of nation-states.

With the announcement and adoption of the Maastricht Criteria in 1993, Europe's strategy to reconstruct and reproduce itself politically, administratively, and fiscally within the evolving global context—from the modern to the postmodern era—faced a fundamental paradox of definition. The modernist model, with its centralized bureaucratic logic, sought to integrate state and society by massifying and standardizing populations, and by reconstructing every social

process in a manner that was legible and controllable (Scott, 1998, p. 309). In an effort to preserve its effectiveness during the transition into the postmodern period, the European Union was thereby compelled to adopt a rigid model of Europeanization.

The concept of Europeanization—particularly in relation to institutionalization, the transformation of institutional structures, and the perceived imposition of Europeanization principles upon member and candidate states as a form of unidirectional assimilation—has led scholars to examine the process from multiple analytical dimensions. Accordingly, a process of Europeanization that is administrative, institutional, and discursive in nature has facilitated the creation of significant control mechanisms over candidate countries. This has taken place within a global context where regional actors, operating from the local to the international level, influence global politics from a pluralistic perspective (Radaelli, 2004, s. 16).

In order to construct a supranational, inclusive, and authoritative European identity through various control mechanisms, the existing institutions of nation-states—including legal systems, political parties, public administration, inter-institutional relations, and pressure groups—have played a role in shaping the internal structures of these states. In this context, the public policy domains, shaped by stakeholders and actors within the state system and their access to resources, constitute what is defined as the second phase of the Europeanization process. The third and final phase of Europeanization, in turn, involves the legitimacy politics of the state-society relationship, including political discourses, social identities and classes, and the enduring traditions of the nation-state (ibid. s.28). When examined from this perspective, the final phase—centered on normative structures—is often interpreted as the stage at which the Europeanization policy and its mobilization process become stagnant. This stagnation reflects a growing disbelief in Europeanization among both member states and candidate countries (Schimmelfennig & Sedelmeier, *The Europeanization of Central and Eastern Europe*, 2005, s. 12).

The Maastricht Criteria, which outline the roadmap of the Europeanization process, place particular emphasis on macroeconomic stability and enforce a persistent policy agenda aimed at ensuring price equilibrium. This insistence has led to strategies that seek to neutralize normative structures—those rooted in strong integrations of national identity and societal values—especially in candidate countries. These supranational pressure mechanisms, applied in the name of establishing normalcy, discipline, and a sense of trust, constitute the core strategic framework of the Europeanization process (Afxentiou, 2000, s. 438).

Despite the outward-oriented enlargement, the impact and mobilizing power of the Europeanization process on member states continues to play a significant role in shaping policy-

making within the EU itself. This interaction occurs in a mutual and reciprocal manner, contrary to the perception that the Europeanization process is imposed on candidate countries in a unidirectional and coercive way (Lodge, 2006). Thus, the processes arising from the reciprocal interaction between EU member states and EU governance within the Europeanization process are described in the literature as ‘top-down’ when referring to the European Union’s influence on national-level policies and institutions of its member states. Conversely, the efforts of member states to address domestic political challenges and demands by leveraging EU institutions to acquire a supranational identity are conceptualized as ‘bottom-up’ dynamics. (Börzel & Risse, 2000, s. 2).

One of the most significant challenges faced by member and candidate countries during the Europeanization process has been analyzed through the concept of “misfit.” This term refers to the resistance that emerges when deeply integrated national identities and normative structures clash with the principles of Europeanization—particularly during what is considered the third and most static phase of the process. From this perspective, misfit is understood as the incompatibility between EU principles, policies and the existing normative frameworks, value systems, and institutional structures of either member or candidate states within the trajectory of Europeanization (Grabbe, 2006, s. 42). However, in the case of candidate countries, the resistance to transforming their normative structures, state institutions, and the values and legitimacy frameworks embedded in the state-society relationship plays a crucial role in the conceptualization of misfit within the Europeanization process. Despite this incompatibility, the EU’s pressure for institutional and normative change—combined with a unidirectional mobilization process that seeks to position domestic actors in candidate countries as receptive to transformation—constitutes the operational dynamic of misfit, which remains a central element of Europeanization.

When examined more broadly, misfit as a unidirectional and transformative force contributes to recurring policy conflicts in bilateral relations. These often emerge around issues such as judicial reform, environmental standards, current account balances, production capacity, press freedom, women’s rights and gender equality, and transparency in governance. (Börzel & Risse, *Conceptualizing the Domestic Impact of Europe*, 2003, s. 60)

The transformative power of the EU over member and candidate states—particularly in terms of state institutions, domestic political processes, normative structures and values, and legal systems—has derived its effectiveness from the pressure mechanisms employed in line with the principles of Europeanization (Ladrech, 1994, s. 72). The variability of the pressure mechanisms developed by the EU—depending on the domestic and foreign policy preferences

of the nation-states with which it maintains bilateral relations—has revealed the comprehensiveness of the Europeanization process in a broader contextual and conjunctural framework. Indeed, the mechanism commonly referred to in the literature as “carrot and stick”, which involves a conditionality-based motivation system with positive incentives, has emerged as one of the most prominent tools of soft power.

Since 1951, the EU has pursued the goal of establishing economic stability, prosperity, and productive capacity across the European continent. In this regard, the Union’s strategic use of its supranational economic power as a leverage tool—particularly over candidate countries—has been central to the effectiveness and success of the Europeanization process. (Schimmelfennig & Sedelmeier, 2004, s. 662). From a different perspective, however, potential incentives—including the withdrawal of economic cooperation agreements and the imposition of economic sanctions—have been strategically employed to reshape candidate countries’ institutional relations, legal systems, and policy-making preferences at the nation-state level.

In the regulatory role of the Europeanization process within intra-EU relations, it is not the benefits of economic development policies that stand out the most, but rather the strong and supranational judicial system. The Court of Justice of the European Union (CJEU), as the highest judicial authority in the EU, has become a particularly controversial instrument within the Europeanization process—heavily criticized by far-right nationalist parties in both member and candidate states. This is primarily due to the perception of sovereignty erosion, where judicial independence, one of the core pillars of state sovereignty alongside the legislative and executive branches, is viewed as being transferred to a supranational body. Such transfer is interpreted as a denial of national sovereignty, contributing directly to the rise of Euroscepticism and resistance toward both the Europeanization process and the broader structure of the European Union. (Rasmussen, 1986, s. 35) Thus, what has emerged as a new misfit dynamic within member states—commonly referred to as “judicial Europeanization”—reflects the Union’s own judicial mechanism, which enforces compliance with EU legal norms. This mechanism has become one of the most instrumental tools in advancing the Europeanization process within the Union.

Europeanization Policy and the Western Balkans

During the Cold War period, Socialist Yugoslavia, which was supported as part of a soft-communism strategy against the Soviet Bloc, remained one of the most significant actors in the relationship between the Balkan region and the European continent until its dissolution in 1990.

However, serious ideological and political rupture with the Soviet Union after 1950, Socialist Yugoslavia became increasingly isolated in international relations. To compensate for

this isolation, it sought alignment with Gulf and African countries through the formation of a third bloc, the Non-Aligned Movement. Its most critical strategic shift, however, was in the realm of economic ideology, where it diverged sharply from the Soviet model. The “self-managed socialism” model—heavily criticized by the USSR and claimed to have been encouraged by the United States and Western Europe as a means to neutralize communism—was adopted as a unique economic framework. Within this model, foreign investment was allowed in limited form within the federal republics. As a result, republics such as Croatia and Slovenia experienced disproportionate economic growth compared to the rest of Socialist Yugoslavia. (Lazarević, 2021, s. 564). Following the collapse of the Soviet Union, Socialist Yugoslavia, which had long been viewed as a geostrategic buffer zone and supported by Western European states both politically and economically, lost its legitimacy and ultimately disintegrated as a result of the Yugoslav Civil War.

Although the self-managed socialism model had enabled substantial economic advances in parts of the Western Balkans, European governments shifted toward new strategies after 2000 to avoid losing the region’s labor force and low-cost production capacity. Indeed, after the fall of the authoritarian Serbian leader Slobodan Milošević in the 5 October 2000 revolution, efforts were made to rapidly reintegrate the Western Balkan economies into the broader European economic structure. Despite the reluctance of local elites to fully commit to integration, the European Union, through its Europeanization strategy, sought to reassert economic and labor control over the Western Balkans—an initiative that has remained strategically significant for the EU’s future. (Bieber, 2011, s. 1785)

Following the reluctant integration efforts of local elites, the European Union formally launched the first phase of the Europeanization process in the Western Balkans through the 2003 Thessaloniki Summit. At this summit, the EU offered a membership perspective to Serbia, Croatia, Slovenia, North Macedonia, Montenegro, Bosnia and Herzegovina, and Albania, affirming that these countries had a place within the European Union. Accordingly, the strategic direction and objectives of the Europeanization process—initiated specifically for the Western Balkans—have, since the Thessaloniki Summit, been shaped by a strong emphasis on the existence of independent media and a functioning judiciary, a commitment to combating corruption, and pressure to dismantle entrenched state–mafia networks. (Tzifakis, 2007, s. 52)

The accession of Slovenia in 2004 and Croatia in 2013 as full members of the European Union led to a partial restoration of belief in the Europeanization process among Western Balkan countries. This development encouraged local elites to cooperate more closely with the

EU and to play an active role in transforming societal value systems. It also contributed to the inclusion of EU cooperation and its potential economic benefits in the political programs of domestic parties. However, the persistence of historical and political tensions in the Balkans—often fuelled by revanchist and clericalist narratives—has hindered the achievement of the expected stability within the Europeanization process. Indeed, with significant support from the EU, the declarations of independence by Montenegro in 2006 and Kosovo in 2008 triggered substantial opposition among Serbian communities in the region, further complicating efforts toward European integration.

Challenges and Obstacles

When viewed from a local-to-continental perspective, each Western Balkan candidate country continues to face distinct challenges related to ethnicity, democratic governance, ethnocentrism, and judicial systems. Within the Europeanization process, the EU's emphasis on the principles of transparent democracy, rule of law, and institutional accountability has necessitated new interpretations of national identity, which in turn has generated significant resistance to the process (Vangeli, 2011, s. 22). In addition to the existing resistance, the region has witnessed a significant increase in Russia's expansionist activities, particularly through its energy policies, as well as China's growing investment and cooperation strategies. These developments have undermined the EU's position as the sole dominant economic and political partner, prompting the Union to adopt a more assertive and coercive stance in its policies—especially with regard to institutional transformation in nation-states as part of the Europeanization process.

Efforts to prevent ethnic conflicts and ensure stabilization—such as promoting judicial reforms and ensuring institutional transparency—have encountered substantial obstacles. In Bosnia and Herzegovina, the failure to establish an integrated state structure has hindered progress, while the inability of educational institutions to implement a unified historical narrative under Europeanization reforms has further exposed systemic challenges. As illustrated by the Bosnian case, severe ethnic tensions have prevented the realization of an independent and cohesive judicial system, highlighting how the EU's transformative pressure has, in this context, failed to yield success, particularly in the area of judicial reform across the Western Balkans (Noutcheva, 2012, s. 1068). Similarly, the refusal of Milorad Dodik, President of the Republika Srpska entity within Bosnia and Herzegovina, to implement the decisions of the Bosnian state judiciary within the boundaries of the entity constitutes one of the contemporary failures of the EU's Europeanization strategy (Atlantic Council, 2024).

The failure of the previous Europeanization strategy has led to the emergence of a new strategic trajectory, one that diverges significantly from its original purpose. This reoriented approach began in the aftermath of the 2022 Russia–Ukraine War, initiating a mutual strategic realignment between the EU and its candidate countries—an alignment that continues to shape regional dynamics today. During the Ottoman Empire’s presence in the Balkans, the Western perspective promoted a clericalist and revanchist historical narrative that encouraged the rise of micro-nationalisms and supported the path to independence for Balkan entities. Although such ethnocentric conflicts once served to end the Turkish presence in the region in a geopolitical sense, in today’s context they represent the greatest obstacle to the success of the Europeanization process. Specifically, the persistence of ethnocentric tensions at the subcultural level has disrupted the stabilization, which is widely viewed as the cornerstone of Europeanization.

As a result, in the aftermath of the Russia–Ukraine War, the European Union has increasingly begun to instrumentalize Europeanization both politically and economically. Politically, it has sought to use the prospect of membership as leverage over candidate countries, aiming to transform their domestic political structures and legal systems. Economically, it has pursued Europeanization through planned collaborations, investments, and financial support mechanisms, all with the goal of keeping the Western Balkans closely aligned with the European bloc. (Juncos, Lovato, & Pomorska, 2024, n.p.).

Following the failed Europeanization efforts in the Western Balkan countries, it became inevitable that these states would begin to redesign the process within the framework of their domestic political systems and populist agendas. The growing influence of Russia and China, particularly in sponsoring anti-European cultural narratives, was not a significant challenge on its own. What compounded the problem was the fact that ruling parties facing political decline began to instrumentalize Euroscepticism to construct new domains of legitimacy in the eyes of their citizens—a trend notably observed by *Petsinis (2024, p. 150)*. This instrumentalization contributed directly to negative progress assessments in the EU’s accession reports for candidate countries.

Conclusion

The Europeanization process, which entered the literature in the post–World War II era initially as a quest for economic stability, and later evolved into a political integration model, has for nearly nine decades prompted the emergence of new paradigms in international relations and catalyzed institutional transformations within nation-states. Although it has not yet succeeded in achieving a complete political union or cohesive philosophical foundation,

this study has consistently emphasized that the primary strategic focus of the Europeanization project has been stabilization. Within this framework, the study identified that the first major shift in the goals of the Europeanization process occurred after 1990, with a heightened emphasis on geostrategic security. In this context, Southeastern Europe—the region geographically closest to the EU’s eastern frontier—gained urgency as a target area for Europeanization, particularly due to the devastating civil war in the Western Balkans, Albania’s Maoist legacy, and the deep sociological and economic scars left by the collapse of the Soviet Union.

Starting in 1951, the Europeanization process first underwent institutional consolidation within the EU itself, before extending its transformative effects to the state institutions, legal systems, and political structures of both member and candidate countries—a progression analyzed throughout this study. Based on these analyses, the study first outlined the core principles of Europeanization, followed by an in-depth examination of its application in the Western Balkans. Ultimately, it was found that the continuation of two centuries of clericalist and revanchist political patterns in the region played a central role in undermining the success of Europeanization—particularly in the post–Russia–Ukraine War period, during which the process was increasingly instrumentalized for strategic rather than normative purposes. Thus, the study has demonstrated that the key strategies and shortcomings of the Europeanization process—conceived as a tool not only for transcending national identities but also for promoting a supranational identity grounded in strong adherence to European values and institutions, as well as for fostering stability and order in international relations—must be re-evaluated, particularly in light of its contested implementation in the Western Balkans.

References

- Afxentiou, P. C. (2000). Convergence, the Maastricht Criteria, and Their Benefits. *Economia Internazionale / International Economics* 53(4), pp. 437-448.
- Atlantic Council. (2024). *Dodik’s Dangerous Path: Republika Srpska’s Threat to Bosnia’s Integrity*. Washington, DC: Atlantic Council.
- Bieber, F. (2011). Building Impossible States? State-Building Strategies and EU Membership in the Western Balkans. *Europe-Asia Studies* 63(10), pp. 1783–1802.
- Börzel, T., & Risse, T. (2000). When Europe Hits Home: Europeanization and Domestic Change. *European Integration online Papers (EIoP)* 4(15), pp. 1-24.

- Börzel, T., & Risse, T. (2003). Conceptualizing the Domestic Impact of Europe. In K. F. (Eds.), *The Politics of Europeanization* (pp. 57-80). Oxford: Oxford University Press.
- Garcija, J. (2023). How the United States can foster the European Union's strategic autonomy. *Journal of International Affairs Vol.15 No.2*, 45-63.
- Grabbe, H. (2006). *The EU's Transformative Power: Europeanization through Conditionality in Central and Eastern Europe*. London, UK: Palgrave Macmillan.
- Judt, T. (2005). *ostwar: A History of Europe Since 1945*. New York, NY: Penguin Press.
- Juncos, A., Lovato, M., & Pomorska, K. (2024). Coordinative Europeanization and Russia's war of aggression: how crises shape Europeanization dynamics in EU foreign policy. *Asia Europe Journal*.
- Kern, H. (1968). Economic Community – Political Unity? *Intereconomics Vol.3*.
- Ladrech, R. (1994). Europeanization of Domestic Politics and Institutions: The Case of France. *Journal of Common Market Studies 32(1)*, pp. 69-88.
- Lazarević, Z. (2021). Foreign Investments and Socialist Enterprise in Slovenia (Yugoslavia): The Case of the Kolektor Company. *Hungarian Historical Review 10(3)*, pp. 556-580.
- Lodge, M. (2006). The Europeanisation of Governance: Top-Down, Bottom-Up or Both? In G. F. (Eds.), *Governance in einer sich wandelnden Welt: Politische Steuerung heute* (pp. 59-76). Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft.
- Noutcheva, G. (2012). Fake, partial and imposed compliance: The limits of the EU's normative power in the Western Balkans. *Journal of European Public Policy 19(7)*, pp. 1065-1084.
- Petsinis, V. (2024). Populism in the Balkans shaped by persistent ethno-nationalism and Euroscepticism. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies 26(2)*, pp. 147-163.
- Radaelli, C. M. (2004). Europeanization: Solution or problem? *European Integration Online Papers (EIoP)*, c.8, pp. 1-3.
- Rasmussen, H. (1986). *On Law and Policy in the European Court of Justice: A Comparative Study in Judicial Policymaking*. Boston, Massachusetts, USA: Martinus Nijhoff Publishers (Brill).

- Schimmelfennig, F., & Sedelmeier, U. (2004). Governance by conditionality: EU rule transfer to the candidate countries of Central and Eastern Europe. *Journal of European Public Policy* 11(4), pp. 661-679.
- Schimmelfennig, F., & Sedelmeier, U. (2005). *The Europeanization of Central and Eastern Europe*. Ithaca, New York, USA: Cornell University Press.
- Scott, J. C. (1998). *Seeing like a state: How certain schemes to improve the human condition have failed*. New Haven, CT: Yale University Press.
- Smith, J. A. (1993). The Possibilities of a European Identity. *Journal of European Studies*, Vol.12 No.2.
- Sophie Meunier, K. R. (2008). *Making History: European Integration and Institutional Change at Fifty (State of the European Union)*. Oxford: Oxford University Press.
- Tzifakis, N. (2007). EU's region-building and boundary-drawing policies: The European Union's assistance programmes in the Western Balkans. *Southeast European and Black Sea Studies* 7(1), pp. 47-64.
- Vangeli, A. (2011). Nation-building ancient Macedonian style: the origins and the effects of the so-called antiquization in Macedonia. *Nationalities Papers* 39(1), pp. 13-32.
- Wallerstein, I. (2016). *Tarihsel Kapitalizm*. İstanbul: Metis Yayınları.

Avrupa Birliği'nin Sınır Güvenliği Politikalarında Türkiye

Arda Atakan Yığın

Avrupa Birliği'nin bütünleşme süreci sadece ekonomik, politik ve kültürel alanlarda değil; güvenlik mimarisinin de yeniden oluşumuyla yapılandırılmıştır. Güvenliğin de diğer alanlar gibi birçok uzlaşısı ile iş birliği gerektirmesi ve hassas bir alan olmasıyla birlikte; AB'nin bu alandaki çabaları, kurulduğu günden beri uzun soluklu bir süreç olmuştur. Bu süreç, Avrupa Birliği'nin güvenlik algılarını da değiştirmiştir. AB ye devletleri arasında sınırların kaldırılmasıyla ortak bir dış hat oluşturulmasını n gören Schengen süreci ile güvenlik entegrasyonunda ilk ciddi adımların atılması ile şekillenen süreç; günümüzde düzensiz göç akışları, sınır ötesi suçlar ve terörle mücadele gibi alanlara evrimleşmiştir. Türkiye ise Avrupa Birliği'nin oluşturmuş olduğu bu stratejik çerçevede önemli bir konuma sahip aktörlerden biridir. Özellikle Türkiye'nin jeopolitik konumu ile güvenlik kapasite ve kabiliyeti, Türkiye-AB ilişkilerinde elzem bir faktör olarak statüsünü korumaktadır. Bu makale, Avrupa Birliği'nin sınır güvenliği stratejisinin inşaa sürecini ve Türkiye'nin bu gelişen güvenlik çerçevesi içindeki konumunu açıklamaktadır.

Türkiye ve Avrupa Birliği'nin güvenlik stratejileri üzerinden ilişkilerini incelemek için öncelikle AB güvenlik inşasının tarihsel oluşumunu, ortak anlayışı, stratejik kültürü ve bu süreçte yapı ve mekanizmaları incelemek gereklidir.

Avrupa Birliği'nin temeli 1951 yılında İtalya, Federal Almanya (Batı Almanya), Belçika, Lüksemburg ve Fransa'nın katılımıyla imzalanan Paris Antlaşması ile kurulan AKÇT (Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu) olarak bilinmektedir. Bu topluluğun temel hedeflerinden bazıları, İkinci Dünya Harbi ardından Avrupa'nın yaşamış olduğu yıkıcı etkilerden bir an önce kurtulmak, Avrupa'da ortak bir pazar oluşturmak, Avrupa Entegrasyonu için ilk adımı atmak ve ekonomik kalkınmayla birlikte müşterek bir gelişme mekanizması oluşturmaktı. Ancak AKÇT'nin kurulumundaki bir diğer önemli neden ise yeni bir savaşın önüne geçilmesi için kömür ve elik akışının kontrol altına alınması planıydı (Alter, 2006). Bu plana ilk olarak Fransa Dışışleri Bakanı Robert Schuman'ın, AKÇT kurulmadan önce 1950 yılında Avrupa Devletleri'nin kömür ve elik üretiminde ortak bir şemsiyede buluşması gerektiğini ifade ettiği Schuman deklarasyonunda yer verilmiştir (Alter, 2006). Sanayi rnlerinin ve birçok ham maddenin ticaretinde kolaylık sağlanması haricinde özellikle kömür ve çeliğin seçilmesinde güvenlik endişesi yatmaktadır. Bu endişe 1950'li yıllarda temel enerji kaynağının kömür madeni olması ve savunma endüstrisindeki önemli stratejik unsurların üretiminde çeliğin temel

alınması üzerineydi. 2 ürünün de ticaret akışı ve üretim miktarının takibi, olası bir savaş hazırlığını ön görmek için önemliydi. Bir diğer deyişle, Avrupa'nın güvenlik mimari süreci AB öncesine dayanmaktadır. Schuman deklarasyonu, Avrupa'da kollektif bir güvenlik mimarisinin oluşturulması gerektiğini resmîyete döken önemli bir çalışma olup, AKÇT'nin de ekonomik hedefler haricinde dolaylı yoldan istikrar ve güvence teminatını da sağlaması doğrultusunda oluşturulduğunu göstermektedir. Deklarasyon sonrasında kurulan AKÇT oluşumunun "Avrupa entegrasyonu" hedefi ve ilerleyen yıllardaki siyasi yapılanmayla birlikte gelen dış politika oluşumu, güvenlik inşasının da oluşturulmasını sağlamıştır. Bu bağlamda 1951 yılı ardından 1957 yılında imzalanıp 1958 yılında uygulamaya konan Roma Antlaşması ile EURATOM (Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu) ve AET (Avrupa Ekonomik Topluluğu) oluşturulmuştur.

3 ana koldan varlığını devam ettiren AET, AKÇT ve EURATOM kurumları; 1965 yılı içerisinde imzalanan Brüksel Antlaşması ile 3 farklı oluşum tek bir komisyon yapısında birleşmiş ve AT (Avrupa Toplulukları) olarak anılmaya başlanmıştır. Avrupa Toplulukları, süreç içerisinde siyasi bir oluşum yoluna girmiş olup bu oluşum, 1969'da Lahey Zirvesi ile bu yapı pekiştirilmiştir (Efe, 2010). Ardından yayımlanan Davignon Raporu, AT'nin siyasi oluşumu sürecinde dış politikasında daha birleşik ve koordineli bir yaklaşım benimsemesi gerektiğini vurgulamıştır (Murphy, 1985). İlerleyen süreçte EPC (Avrupa Siyasi İşbirliği), üye devletlerin dış politikalarını resmi olmadan, hükümetler arası bir ortamda uyumlu hale getirmelerini sağlayan bir danışma görevi görmüştür (Murphy, 1985). 1986 yılında imzalanan Avrupa Tek Senedi ile yarı-resmî bir statü kazanan EPC, Avrupa Topluluğu'nun on iki Üye Devleti arasında dış politika alanında bilgi alışverişi, danışma ve koordineli eylem sürecini yönetme görevi görmüştür (EPC, 1988). EPC'nin kurulumuna kadarki süreçte Avrupa Toplulukları ve genel olarak Avrupa, her ne kadar Soğuk Savaş sürecinde olursa dahi gelişim göstermiş ve göç için bir fırsat olarak yükselmiştir. Avrupa'ya olan göç akını yıllar içerisinde bir hayli artış göstermiş ve güvenlik tehdidi olarak görülmeye başlanmıştır (Léonard, 2010). Artan göç akışı kontrol edilmek istenmiş ve Avrupa bütünleşmesi ile güvenlik oluşumu adı altında ortak bir sınır oluşturma fikirleriyle birlikte tartışılmıştır. Bu göç akışının yükseldiği dönemler, 1985'te başlayan ve 1995'te uygulamaya konulan Schengen süreci ile aynı zamana denk gelmektedir.

Avrupa Birliği'nin ortak sınırlarının kuruluşunun başlangıcı olarak kabul edilen Schengen Anlaşması, ilk olarak 1985'te Batı Almanya, Hollanda, Lüksemburg, Belçika ve Fransa tarafından imzalanmış ve imzalayan devletler, iç sınırlarındaki kontrollerin kademeli olarak kaldırılmasını onaylamış ve oluşturulan ortak sınır içinde serbest dolaşım hakkı konusunda anlaşmışlardır. Schengen Gündemi'nin uygulanmaya başlanması ve 1995'te ortak

bir sınır oluşturulması, Schengen vatandaşı olmayanların AB'ye girişlerindeki kontrollerin sıkılaştırılmasını, tek tip süreç kriterlerinin uygulanmasını, AB vatandaşlarının güvenliğinin sağlanmasını, ulusal polis ve adli makamlar ile sınır muhafızları arasında birlik geliştirilmesini ve gelişmiş bilgi sistemlerinin kontrol mekanizmalarının bir unsuru olarak etkili bir şekilde kullanılmasını amaçlamaktadır (European Commission, 2008). Schengen süreci devam ederken 1990 yılında imzalanan ve 1997 yılında yürürlüğe giren Dublin Sözleşmesi imzalanmıştır. Dublin Sözleşmesi, mülteci olarak herhangi bir AB üyesi ülkeye gelen kişilerin başvuru durumlarını değerlendiren bir yapı olup, AB'nin mülteciler konusunda yaptığı ilk çalışma olarak kabul edilmektedir (Bayraklı & Keskin, 2017).

Schengen ve Dublin başlangıçları haricinde bir diğer önemli gelişme Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra olmuştur. 1992'de imzalanan ve 1993 yılında uygulamaya konan Maastricht Antlaşması, Avrupa Birliği'nin adını veren fiili kurucu antlaşması olmuştur. Bu antlaşma, AB'ye ekonomik ve siyasi hedefler haricinde resmî, aktif bir güvenlik hedefi olan CFSP (Ortak dış ve Güvenlik Politikası)'yi kazandırmıştır. CFSP, Avrupa Birliği çatısı içerisindeki devletlerle eş güdümlü bir dış politika izlemek, AB'nin uluslararası tutumunun oluşturulması, güvenlik alanında atılacak adımların planlanması gibi ana hedefleri AB bünyesine kazandırmıştır (Duquette, 2001). 1997 yılında imzalanan ve 1999 yılında imzalanan Amsterdam anlaşması ile CFSP yerine ESDP (Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası)'ye geçiş yapıldı. Bu dönüşüm, AB'nin NATO'nun stratejik öncelikleriyle uyumu korurken, uluslararası krizleri daha etkili bir şekilde yönetme yeteneğini geliştirmeyi amaçladı. Ayrıca, Amsterdam Antlaşması, Schengen Müktesebatı'nı AB hukuku çerçevesine yasal olarak dahil etmiştir. Yeni uygulamalar ve güvenlik reformları ile suçu önleme, düzensiz göçle mücadele, sınır ötesi kontrolleri artırma ve kriz yönetimi kapasitesini artırma gibi mekanizmalar oluşturma da hedeflenmiştir. 1998 yılında düzenlenen Cardiff Zirvesi'nde, Amsterdam Antlaşması'nın belirlediği güvenlik hedeflerine yönelik bir yol haritası oluşturulması çağrısı yapılmış ve serbest dolaşımın sağlanması ve suçla mücadelede etkin olunması vurgulanmıştır (Yılmaz & Kaplan, 2023). Cardiff Zirvesi'nden sonra, AB'de mülteci, göç, iltica, dış sınır güvenliği ve iç güvenlik politikaları alanında iş birliğini geliştirmek amacıyla 5 yıllık bir Tampere Programı düzenlenmiştir (Léonard, 2010). 2001 yılında ABD'de gerçekleşen 11 Eylül terör saldırılarının ardından Avrupa Birliği güvenlik politikalarını artırma sürecine girdi. 2001'den sonra 2002 yılında göç, güvenlik ve genişleme gibi konuların görüşüldüğü Sevilla Zirvesi düzenlendi ve AB'de FRONTEX'in yasal kuruluşunun ön aşaması planlandı. Yine 2002 yılında Avrupa Birliği'ne barışı koruma misyonları için NATO'nun planlama yeteneklerine ve askeri

varlıklarına erişim hakkı veren "Berlin Plus" anlaşması imzalanarak AB güvenlik kapasitesinde iyileştirilmeye gidildi. Berlin Plus anlaşmasının ardından Avrupa Birliği, 2003 yılında ilk ESS (Avrupa Güvenlik Stratejisi)'yi benimsedi. Avrupa Konseyi tarafından onaylanan ESS, net hedefler belirleyerek AB'nin güvenlik politikalarını güçlendirmek için stratejik bir temel oluşturmakta önemli bir adım teşkil etti. ESS; Avrupa Birliği'ni uluslararası bir güvenlik aktörü olarak konumlandırmayı amaçladı. Bu amaç doğrultusunda bölgesel çatışmalar, organize suç, terörizm, kitle imha silahlarının yayılması ve devlet çöküşü olarak belirledi (ESS, 2009).

2004 yılına gelindiğinde ise FRONTEX (Avrupa Sınır ve Sahil Güvenlik Ajansı) kurulmuştur. Avrupa Birliği'nin sırayla ekonomik, siyasi ve güvenlik hedeflerinin oluşum sürecinde "sınır güvenliği" bir ürün olarak ortaya çıkmıştır. 2004 yılı ve sonrasında evrimleşen CFSP politikaları ve FRONTEX Ajansı, sınır güvenliği stratejilerinde ve Türkiye-AB ilişkilerinde kilit bir rol üstlenmiştir. FRONTEX'in temel görevi Avrupa Birliği'nin süreç içerisinde oluşturmuş olduğu dış sınır bölgelerinde; güvenliği sağlamaya yardımcı bir unsur olmak, sınır geçişlerini kontrol etmek, risk analizleri yapmak, ortak standartlar oluşturmak, teknik destek sağlamak ve desteklenen devletteki sınır memurlarına gerekli eğitimi vermektir (Bayrak, 2022). Bu kapsamda ajans; denizde, karada ve havada bu görevler icra etmektedir. Bayrak'a göre (2022) FRONTEX, AB sınır korunumunda bir güvenlik perdesi oluşturma gayreti olmuştur. 2005 yılında faaliyetlerine başlayan ajans, günümüze kadar aktif ve kendisini düzenli olarak modernize eden bir kurum olmuştur. Faaliyetlerini Avrupa Birliği'nin değerlerine ve çıkarlarına uygun olarak icra eden ajans hesap verilebilirlik ve şeffaflık açısından AB Parlamentosu'na ve müktesebatına bağlıdır. Ajansın temel kontrol mekanizmasında bir icra direktörü ve 3 direktör yardımcısı bulunmakta olup çok katmanlı bir yönetim yapıya sahiptir (Zhong & Carrapiço, 2023). Bu katmanlı yapı FRONTEX'in eş zamanlı birçok operasyon icra etmesini kolaylaştırmaktadır. AB'nin askerî bir kökenden gelmemesi ve sivil bir oluşum olması değerlendirildiğinde FRONTEX de sivil bir teşkilatlanma olarak kurulmuştur. Ancak ajansın sınır bölgelerinde kullandığı yüksek teknoloji, teknik ekipman ve devriye görevleri icrası, askerî uygulamaları sivil bir yapıya entegre edebilen bir güvenlik ağı oluşturmuştur (Léonard & Kaunert, 2023). Bu tür dinamik bir yapıya ek olarak Ar-ge çalışmalarıyla gözetleme ve kontrol sistemleri de geliştirmektedir (Al-Rasheed & Al-Saeedi, 2023). Fiziki olarak güvenlik alanında ve Ar-ge çalışmalarına yatırım yapılması haricinde FRONTEX'in akademi ve eğitim alanında da faaliyetleri bulunmaktadır. Ajans, Avrupa eğitim standartları çerçevesinde AB üyesi veya AB'nin etkileşimde bulunduğu üçüncül devletlerin personellerine teorik eğitimler de vermektedir (Cangönül, 2019). Bu uygulamalar ilerleyen süreçte göç kavramının Avrupa Birliği

için güvenlikleştirilmesini kolaylaştırmıştır (Léonard & Kaunert, 2023). Tarihinde sırayla 2007, 2011 ve 2016 yıllarında AB tarafınca hazırlanan regülasyonlarla yetki ve kabiliyetlerini genişleten ajans, devletlerle çalışılabilirlik yeteneklerini de arttırmıştır.

FRONTEX, bütün bu kabiliyet ve yetenekleri doğrultusunda birçok alanda operasyon düzenleyebilmektedir. Ajansın operasyonları çoğunlukla göç ve yasadışı faaliyetin fazla olduğu yerlerde kümelenmiştir. Kuzey Afrika'dan Avrupa'ya göç yolları olması sebebiyle Akdeniz şeridi boyunca uzanan farklı operasyonel ağ mekanizmalarının önemli bir kısmı İtalya ve İspanya deniz yetki alanlarından bulunmaktadır (Léonard & Kaunert, 2023). Ayrıca Ege Denizi boyunca düzensiz göç akımlarının yaşandığı rotaların varlığı nedeniyle FRONTEX'in birimleri burada da aktif rol almaktadır. (Grigoriadis & Dilek, 2018). Balkanlarda da varlığını sürdüren ajans; Karadağ, Bosna-Hersek, Arnavutluk ve Kosova gibi ülkelerle ortak faaliyetler yürütmüştür (Zhong & Carrapico, 2023). Göç rotası kapsamında Avrupa Birliği'nin Güneydoğu alanındaki önemli bir sınırı da Türkiye üzerinden geçmektedir. Bu bağlamda Avrupa Birliği'nin sınır ve düzensiz göç güvenliği konusunda önemli bir noktası da Türkiye Cumhuriyeti'dir.

Türkiye ve Avrupa Birliği ilişkilerinde sınır güvenliği ve göç alanında ortaklıkların kurulması 2000'li yılların başlangıcına dayanmaktadır. Ayrıca, Türkiye'nin AB aday statüsünde olarak yakın ikili ilişkiler geliştirmesi ve coğrafi konumu doğrultusuyla güvenlik endişeleri de artan bir husus olmuştur (Cangönül, 2019). 2000'lerde artan yakın ilişkiler bağlamında sınır güvenliğindeki ilk temaslar 2003 yılında Türkiye'nin AB'ye sunduğu reform taahhütleri oluşturur (Girit, 2017). Bu reform taahhütleri Ulusal Program çerçevesince düzenlenmiştir ve Entegre Sınır Yönetimi sürecine geçişi oluşturan bir araç olmuştur (Yıldız & Turhan, 2022). Aday ülke pozisyonunda sınır güvenliği alanında iş birliğine yeşil ışık yakan Türkiye, AB dış sınır korunumu yapısının dışarıdan bir parçası haline gelmiştir (Zhong & Carrapico, 2023). FRONTEX'in 2004 yılında kurulmasıyla da bu bağ her iki taraf için de gelişmiştir.

FRONTEX'in, Avrupa Birliği üye ülkeleri haricinde geliştirdiği temasların bir sonucu olarak 2009 yılı içerisinde sınır korunum alanında Türkiye ve AB arasında temaslar başlamıştır (Cangönül, 2019). 2012 yılında gelindiğinde yapılan görüşmeler, bir mutabakat zaptının imzalanmasıyla sonuçlanmıştır. İmzalanan mutabakat zaptı, FRONTEX ve Türkiye arasında birçok alanda ortaklık kurulmasını sağlamıştır. Bu ortaklıklar arasında güvenlik için veri paylaşımı, bölgedeki personele sınır gözetimi eğitimleri, geri kabul prosedürleri ve FRONTEX desteğiyle ortak risk analizi yapma gibi alanları kapsamaktadır (Yılmaz & Kaplan, 2023). Bu güçlü ortaklığın başlamasının ardından 2013 yılında Türkiye ve AB arasında geri kabul anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşma sayesinde FRONTEX, Türkiye sınırlarında süreçleri

izlemeye başlamış ve Türkiye’ye göçmen statüsünde bulunan insanlar üzerinden bir sorumluluk yüklenmiştir (Bayrak, 2022). Arap Baharı’nın başlaması ve devam eden süreçte FRONTEX ve Türkiye arasındaki anlaşmalar belirli bir süre yeterli görülmüştür. Ancak 2015 yılında gerçekleşen göç kriziyle birlikte etkinliğini kaybetme sürecine girmiştir. 2016 yılının Mart ayı itibarıyla yeni bir mutabakat imzalanmıştır. Bu mutabakat, halefinden daha kapsayıcı bir çerçevede ele alınmış ve gündeme gelmişti (Yıldız & Turhan, 2022). 2015 ve 2016 süreci sonrasında FRONTEX, Ege Denizi bölgesinde operasyonel etkinliğini arttırmıştır. Ayrıca bu faaliyetlerin içerisinde düzensiz geçişlerin olması ve devriye görevleri önemli bir rol üstlenmiştir (Léonard & Kaunert, 2023). Bu süreç devam ederken göç akımı artış eğilimi göstermiştir. Türkiye’nin özellikle Güney Asya bölgesinden ve Ortadoğu’dan Avrupa’ya geçiş güzergahı olarak kullanılması AB için de bir tehdit oluşturduğu için FRONTEX’le ortaklıkları derinleştirmiştir. Grigoriadis ve Dilek’e (2019) göre Türkiye’nin transit bir ülke olarak kullanılması onu Avrupa’nın “ön cephe güvenlik ortağı” pozisyonuna çevirmiştir.

2018 yılına gelindiğinde ise ikili ilişkilerde ciddi bir değişiklik gözlemlenmiştir. Avrupa Birliği ve Türkiye arasındaki ilişkilerin açıkça zayıfladığı gözlemlenen 2018 yılı her iki taraf için de olumsuz geçmiştir. Siyasi gerginliğin olduğu ortamda birçok fasıl dondurulmuş, var olan fasıllarda ilerleme kaydedilmekte güçlük çekilmiştir (Yıldız & Turhan, 2022). Türkiye’nin adaylık süreci devam ederken böyle bir durumun yaşanması ikili ilişkiler donma noktasına gelmiştir. Bunlara ek olarak siyasi diyalog da zedelenmiş ve minimum seviyede tutulmuştur (Yıldız & Turhan, 2022). Ancak her ne kadar birçok müzakere alanı dondurulmuş veya ilerleme kaydedilemediyse de güvenlik alanında ortaklıklar aktif tutulmuştur.

Özellikle göç yönetimi, teknik destek ve sınır güvenliği alanında iletişim koparılmadan devam etmiştir (Cangönül, 2019). Ayrıca FRONTEX’in Ege Denizi bölgesinde icra ettiği operasyonlar çerçevesinde Türkiye ile ilişkilendirilen akışlara da müdahale etmesiyle birlikte ortaklığın devam ettiği gözlemlenmiştir (Grigoriadis & Dilek, 2019). Aynı şekilde bu süreçte Türkiye de veri akışı ve bilgi paylaşımı konusunda desteğini sürdürdüğü Avrupa Parlamentosu tarafınca belirtilmiştir (Léonard & Kaunert, 2023). Veri paylaşımı ve diyaloglar haricinde Avrupa Birliği, Türkiye’ye olan mali yardım paketlerini kesmemiştir (Yıldız & Turhan, 2022). 2018 yılı sonrasındaki ikili ilişkilerin seyri de yavaş ilerlemiştir. Avrupa Birliği ve Türkiye arasında yaşanan gerginliklerde hızlı bir şekilde çözülmeye gidilememiştir. 2020 yılı içerisinde Türkiye ve Yunanistan arasında yaşanan göçmen problemi ile bir kriz yaşanmıştır.

Sonuç olarak Avrupa Birliği’nin sınır güvenliği kültürü ve anlayışı, AB’nin fiilen kurulmadığı dönemlere kadar uzanmaktadır. AB’nin geçirmiş olduğu entegrasyon süreci ve göç

dalgalarıyla gelen güvenlik tehditleri, sınır güvenliği alanında önlemler almasını gerektirmiştir. AB'nin yapmış olduğu birçok ortaklık ve çalışma sonucunda kurulan FRONTEX, Avrupa dış sınır güvenliğindeki en temel unsur olarak yükselmiş ve kabiliyetleriyle AB nüfuzunu arttırmıştır. FRONTEX'in, Avrupa Birliği'nin dış sınırlarında icra ettiği operasyonlar ve üye devletlerle ortak hareket etmesi, düzensiz göç ve suçla mücadele kapsamında efektif bir sivil önleme aracı olmuştur. Avrupa Birliği'nin sınır güvenliği politikaları, Türkiye perspektifinden incelendiğinde güçlü bir ilişki şeması gözükmemektedir. Bu güçlü ilişki, siyasi diyalogun veya olası krizlerin de üstünde sınır güvenliği alanında taviz verilmeden ilişkilere devam edilmesidir. Evet, Türkiye'nin AB ile ilişkilerinde iyi ve gergin dönemleri bulunmaktadır. Ancak ikili ilişkilerin donma noktası olarak adlandırılan 2018 yılında da güvenlik ortaklığından taviz verilmemiştir. Bu noktada Türkiye Cumhuriyeti'nin jeopolitik konumu büyük derecede önem arz etmektedir. Bir diğer önemli husus ise Avrupa Birliği'nin göç ve sınır güvenliği konularında AB aday ülkesi statüsünde bulunan Türkiye ile kurduğu dinamikliktir. Bu etmenler, ikili diyalogların zayıfladığı bir dönemde köprü görevi görmüştür.

Referanslar

- Al – Rasheed, M. A. A., & Al-Saeedi, U. M. B. (2023). Modern Schools of Thought in Security Studies. *Migration Letters*, 20(S5), 646–660.
- Alter, K. J. (2006, July 27). *The Theory and Reality of the European Coal and Steel Community*. Papers.ssrn.com.
- Bayrak, M. (2022). FRONTEX'in Varoluşsal Krizden En Etkili Politika Aracına Dönüşümü. *KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ STRATEJİK ARAŞTIRMA MERKEZİ DERGİSİ*, 3(1), 28–37.
- Bayraklı, E., & Keskin, K. (2017). Avrupa'nın Mülteci Krizi. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 12(2).
- Cangönül, M. (2019). Frontex's Cooperation with Turkey: Beyond Technicality. *Graduate School of Social Sciences of Middle East Technical University, Thesis*.
- Duquette, E. (2001). *The European Union opean Union's Common F s Common Foreign and Security P eign and Security Policy: Emerging from the U.S. Shadow*.
- Efe, H. (2010). Soğuk savaş döneminde Avrupa'da ortak dış politika oluşturma çabaları. *Ankara Avrupa Calismalari Dergisi*, 9(1), 037–062.
- EPC. (1988). *European Political Cooperation*. Publications Office of the European Union.
- ESS. (2009). REPORT ON THE IMPLEMENTATION OF THE EUROPEAN SECURITY STRATEGY. In *consilium.europa.eu*. European Union.

- European Comission. (2008). *Background on Schengen enlargement*. European Commission - European Commission.
- Girit, İ. (2017). Avrupa Sınır Güvenliği Ajansı, FRONTEX'in amaç ve uygulamalarının değerlendirilmesi. *İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ - AVRUPA BİRLİĞİ ANABİLİM DALI*.
- Grigoriadis, I. N., & Dilek, E. (2018). Securitizing Migration in the European Union: Greece and the Evros Fence. *Journal of Balkan and near Eastern Studies*, 21(2), 170–186.
- Léonard, S. (2010). EU Border Security and Migration into the European Union: FRONTEX and Securitisation through Practices. *European Security*, 19(2), 231–254.
- Léonard, S., & Kaunert, C. (2023). The securitisation of migration in the European Union: Frontex and its evolving security practices. *Routledge EBooks*, 91–103.
- Murphy, D. (1985). The System of European Political Cooperation: A Brief Explanation . *North Carolina Journal of International Law*, 10(2), 383–396.
- Yıldız, A., & Turhan, E. (2022). TURKEY'S EXTERNAL DIFFERENTIATED INTEGRATION WITH THE EU IN THE CONTEXT OF INTEGRATED BORDER MANAGEMENT AND ITS RELATIONS WITH FRONTEX. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*.
- Yılmaz, A. N., & Kaplan, Ü. (2023). AB Sınır Güvenliği Kurumu: FRONTEX. *Uluslararası Siyaset Dergisi*, 1(1), 17–37.
- Zhong, Y., & Carrapiço, H. (2023). The development of Frontex: integration through supranationalism. *European Politics and Society*, 25(2), 1–16.

F-35 Krizi ve Türk Savunma Sanayinin Yükselişi: Yeni ABD-Türkiye İlişkileri ve Doğu Akdeniz Etkileri

Asya Beyza Şahin

Giriş

Stratejik vizyonu yeniden şekillenen NATO'nun Soğuk Savaş sonrası dönemde üye ülkeler arasında askeri teknoloji entegrasyonunun önem kazanmasıyla birlikte, F-35 Müşterek Taarruz Uçağı (JSF) ileri hava üstünlüğü kabiliyetiyle hem bir savunma sistemi hem de müttefikler arasında teknolojik iş birliği ve stratejik ortaklığın bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir. Bu iş birliklerine, Beşinci nesil savaş uçaklarının ortak üretimi ve konuşlandırılması için çok uluslu bir iş birliği içinde yürütülen en kapsamlı savunma projelerinden biri olan F-35 programı örnek verilebilir. 1999'da projeye katılan Türkiye, 2002'de programın ikinci aşamasında yatırımcı ortak olurken, 2007'den bu yana da üretim sürecinde aktif olarak yer almıştır. Türk savunma sanayii; projenin gövde, iniş takımları ve kokpit göstergeleri gibi birçok önemli parçasının üretimini üstlenerek projeye önemli bir katma değer sağlamıştır.

2017 yılında Rusya ile yakın diplomatik ilişkiler kurduktan sonra Türkiye'nin Rusya'dan S-400 hava savunma sistemi sipariş etmesi, özellikle Pentagon'un güvenlik ve emniyet endişelerini artırmıştır. Amerikalı yetkililer, S-400 sisteminin NATO sistemleriyle entegre olmayacağı ve F35'lerin radar bilgilerini tehlikeye atabileceği gerekçesiyle Türkiye'yi programdan çıkarmıştır (Mehta, 2019). Bu gelişmelerin ardından Türkiye, milli savunma projelerine yönelmiş ve hava kuvvetlerini modernize etmek için alternatif platform arayışlarına girmiştir. Milli muharip uçak KAAN projesi bu stratejinin merkezinde yer alırken, Bayraktar Akıncı, Aksungur ve Kızılelma gibi SİHA platformları ile Türkiye önemli bir asimetrik üstünlük potansiyeli elde etmeye çalışmaktadır. Bu çalışma, enerji kaynaklarının keşfi ve deniz ihtilafları nedeniyle son yıllarda uluslararası gündemin odağı haline gelen Akdeniz'in değişen siyasetini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Özellikle Türkiye'nin F-35 gibi ileri teknoloji bir hava platformunu kullanamaması, Yunanistan, İsrail ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi gibi aktörlerin bölgede artan hava gücü varlığı karşısında dezavantaj yaratmaktadır. Bu çalışma, nitel araştırma metodolojisine dayanmakta olup, resmî belgeler, strateji raporları, akademik yayınlar ve güvenilir medya kanalları kullanılarak Türkiye'nin F-35 programına katılımı, programdan çıkarılma nedenleri ve sonrasındaki gelişmeleri analiz etmeyi amaçlamaktadır.

Betimsel analiz yaklaşımı kullanılarak elde edilen veriler değerlendirilmiş ve F-35 meselesinin ABD-Türkiye ilişkilerinde Akdeniz'deki güç dengesine olası etkileri analiz edilmiştir. Küresel enerji sistemindeki mevcut politik güç dengelerinin bozulması, devletlerin güvenlik politikalarını yeniden şekillendirmesine neden olmuştur. Özellikle arz-talep dengesinin kırılan olduğu bir atmosferde çevresel tehditlerin ve ekonomik belirsizliklerin artması enerji konusunu jeopolitik mücadelenin merkezine taşımıştır. Geçmişte destekleyici bir unsur olarak görülen enerji, siyasi ve askeri stratejilerin belirleyici bir aktörü haline gelmiştir. Tüm bu gelişmeler devletlerarası ilişkileri ve bölgesel güç dengelerini daha da karmaşık hale getirmektedir. Bu çerçevede Doğu Akdeniz; enerji kaynaklarının paylaşımı, deniz yetki alanları üzerindeki anlaşmazlıklar ve sınırışan su politikaları ile jeopolitik gerilimlerin yoğunlaştığı bir bölge haline gelmiştir. Enerji rezervlerinin araştırılması ve işletilmesi konusu iktisadi kazanımlarla sınırlı kalmamış; askeri harâret seviyelerini, diplomatik hamleleri ve bölgesel ittifakları doğrudan etkileyen bir boyuta ulaşmıştır. Türkiye, İsrail, Yunanistan, Mısır ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi arasında artan stratejik rekabet, enerji kaynaklarının çok ötesine geçerek bölgesel bir güç projeksiyonuna dönüşmektedir.

Türkiye'nin F-16 Modernizasyon Süreci ve Bölgesel Güvenlik Dinamikleri

2019 yılında Türkiye'nin S-400 hava savunma sistemlerini satın alma kararı, F-35 programıyla sürdürülen ilişkilerde ciddi bir gerilime neden olmuş ve bu süreç sonucunda Beyaz Saray tarafından yapılan açıklamayla Türkiye, F-35 programından çıkarılmıştır (Defense News, 2019). Bu gelişmenin ardından Türkiye, hava kuvvetlerinin caydırıcılığını sürdürmek ve oluşan teknolojik boşluğu gidermek amacıyla alternatif çözümler arayışına yönelmiştir. Bu çerçevede, Türkiye 2021 yılında Amerika Birleşik Devletleri'ne 40 adet yeni F-16 Blok 70 savaş uçağının tedariki ile envanterde bulunan 79 F-16'nın modernizasyonu için resmi talepte bulunmuştur (Milli Savunma Bakanlığı, 2021). Ancak, 2024 yılı sonlarına gelindiğinde, Türkiye bu modernizasyon kitlerinin satın alınmasından vazgeçerek süreci yerli imkânlarla yürütme kararı almıştır. Türk Havacılık ve Uzay Sanayii A.Ş. (TUSAŞ) tarafından geliştirilen "Özgür Projesi" kapsamında, mevcut F-16 savaş uçaklarının aviyonik sistemleri yerli imkânlarla modernize edilmekte; bu kapsamda milli görev bilgisayarı, yerli aktif elektronik taramalı (AESA) radar ve yeni nesil silah sistemleri entegre edilmektedir. Bu gelişme, hem maliyet etkinliği sağlamak hem de savunma sanayiinde dışa bağımlılığı azaltmak açısından stratejik bir hamle olarak değerlendirilmektedir. 2012 yılında, Lockheed Martin ile daha önce yapılan bir anlaşma kapsamında Türk Hava Kuvvetleri filosuna 30 adet F-16 savaş uçağı daha eklenmiştir. Bugün Türk Hava Kuvvetleri'nin, kaza ve arıza nedeniyle hizmet dışı kalanlar hariç, muharebe

hizmetinde yaklaşık 250 F-16 savaş uçağı bulunmaktadır (BBC, 2024). Ermiş'e göre (2021), Türkiye'nin savaş uçağı filosu farklı konfigürasyonlara ve teknolojik kapasitelere sahip F-16'lardan oluşmaktadır. Türk Hava Kuvvetleri envanterine 1987 yılında giren ilk f-16'lar 2027-2028'e kadar; 2012 yılında envantere giren uçaklar 2062-2063'e kadar fiziki kullanım kapasitesine sahiptir.

Bununla birlikte, mevcut Türk F-16 filosunun, Akdeniz bölgesinde F-35 gibi beşinci nesil savaş uçaklarına sahip diğer ülkelere kıyasla bazı siyasi ve askeri dezavantajları bulunmaktadır. Gizlilik, sensör füzyonu ve ağ merkezli savaş özellikleri ile F-35'ler hava üstünlüğü açısından F-16'lara göre önemli üstünlük sağlamaktadır. Bu durum, Türkiye'nin özellikle Akdeniz'deki hava hâkimiyetini sınırlayabilecek bir faktör olarak değerlendirilmektedir. Öte yandan Türkiye bu açığı kapatmak için yerli savunma sanayisini stratejik olarak konumlandırmakta ve KAAN gibi beşinci nesil savaş uçağı projelerine yatırım yapmaktadır. Ayrıca Bayraktar TB2, Akıncı ve Kızılelma gibi insansız hava platformları ile Türkiye sahada asimetrik bir denge oluşturma politikası da izlemektedir (SavunmaSanayiST, 2023). Böylece Türkiye, geleneksel hava üstünlüğü rekabetinde dezavantajlı olsa da yeni nesil milli platformlarla uzun vadede bu açığı kapatmayı hedeflemektedir. Söz konusu gelişmeler, Türkiye'nin hava gücünü yenileme çabaları ile Doğu Akdeniz'deki güvenlik mimarisi arasında doğrudan bir ilişki kurmayı gerekli kılmaktadır. Yunanistan'ın 5. nesil F-35 savaş uçaklarına sahip olması (Lockheed Martin, 2023), İsrail'in bölgedeki hava üstünlüğünü koruma çabası ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin savunma konusunda Fransa ile işbirliği yapması, Türkiye'nin hava savunma kabiliyetini artırma çabalarını hızlandırmıştır.

Tablo1: F-16 ve F-35 Karşılaştırması

Özellikler	F-16	F-35
Üretici	Lockheed Martin	Lockheed Martin
Silahlar	M61 topu, çeşitli füzeler	GAU-22/A topu, çok amaçlı mühimmat
Radar İzi	Düşük	Çok Düşük (Stealth Özelliği)
Menzil	4,4220 km	2,220 km

Aviyonik Sistemler	Gelişmiş 4. Nesil	Üst Düzey Sensör Füzyonu ve ağ merkezli
Manevra Kabiliyeti	Çok iyi	Orta
Elektronik Harp Yeteneği	Sınırlı	Çok Gelişmiş
Operasyonel Maliyet	Düşük	Yüksek
Görev Türleri	Hava üstünlüğü, saldırı, keşif	Hava üstünlüğü, elektronik harp, saldırı

Tablo 1’de de görüldüğü üzere F-35 savaş uçağı, hem hava üstünlüğü hem de saldırı görevlerini eş zamanlı yerine getirebilmek amacıyla tasarlanmıştır. Farklı görevler için ayrı uçaklar üretmenin maliyetli oluşu (U.S. Government Accountability Office GAO, 2024), bu uçağın çok amaçlı bir platform olarak geliştirilmesinin temel gerekçesidir. Beşinci nesil, tek motorlu ve tüm hava koşullarına uygun olarak geliştirilen bu Amerikan yapımı savaş uçağı; elektronik harp, istihbarat, gözetleme, hedef tespiti ve keşif gibi alanlarda gelişmiş görev yeteneklerine sahiptir. Öte yandan F-16, yüksek manevra kabiliyeti ve üstün hız performansı sayesinde hava muharebelerinde oldukça etkili bir rol oynamıştır. Özellikle dar dönüşlerdeki başarısı ve düşük radar kesit alanı sayesinde düşman radarları tarafından tespit edilmesi görece daha zordur. F-35’in F-16’dan temel farkı, sahip olduğu gelişmiş *stealth* (görünmezlik) teknolojisidir (Aycan, 2024). Bu teknoloji sayesinde F-35, düşman hava sahasına radar tarafından fark edilmeden sızabilme kapasitesine sahiptir. Bu özellik, F-35’e sadece tespit edilmeden hareket etme değil, aynı zamanda düşmanı önceden algılayarak uzun menzilli füzelerle hedef alma avantajı da sunmaktadır. Her iki savaş uçağı da farklı operasyonel gereksinimlere yanıt vermektedir. Geleneksel hava üstünlüğü arayışında olan ve maliyet-etkin çözümler tercih eden ülkeler için F-16 uygun bir seçenekken; gelişmiş hava savunma sistemlerini aşabilme yeteneği ve yüksek durumsal farkındalık arayışında olan devletler açısından F-35 daha stratejik bir tercihtir (Akarsu, 2024).

Sonuç

Doğu Akdeniz'in Türkiye'nin güvenlik politikalarında giderek artan bir ağırlığa sahip olmasının temel nedeni bu bölgenin jeostratejik ve jeopolitik öneminden kaynaklanmaktadır (İnat, Ataman ve Duran, 2020). Doğu Akdeniz'in sahip olduğu hidrokarbon kaynakları doğalgazla sınırlı kalmamakta; zengin petrol rezervleriyle de dikkat çekmektedir. Enerji zenginliği, bölgeyi ekonomik cazibe merkezi hâline getirmenin ötesinde, jeopolitik gerilimlerin ve güç mücadelelerinin merkezi haline getirmektedir. Bu bağlamda, enerji kaynaklarına erişim ve bu kaynaklar üzerinde kontrol kurma arzusu, devletlerin dış politika yapım süreçlerine yön veren temel etkenlerden biri hâline gelmiştir. Bölgedeki aktörler hem egemenlik iddialarını güçlendirmek hem de enerji hatlarının güvenliğini sağlamak amacıyla diplomatik enstrümanların yanı sıra askeri teknolojilere de bölgede üstünlük kurmaya çalışmaktadır. Tam da bu noktada güvenlik mimarisinin güncel tehdit algıları doğrultusunda yeniden şekillendirilmesi gerekliliği doğmaktadır. Stratejik derinliği yüksek bölgelerde etkinlik sağlamak isteyen devletler için, geleneksel hava unsurları artık yeterli görülmemekte; ileri teknolojiyle donatılmış askeri platformlar bir zorunluluk hâline gelmektedir. Özellikle gizlilik kabiliyeti, sensör füzyonu ve elektronik harp yetenekleriyle öne çıkan beşinci nesil savaş uçakları, konvansiyonel sistemlerden farklılaşarak caydırıcılıkta yeni bir dönemi temsil etmektedir. Gelişmiş varyantları ve 50'den fazla aktif uçağıyla İsrail Hava Kuvvetleri, bölgedeki hava üstünlüğünü istihbarat yetenekleriyle birleştirerek gelişmiş bir kuvvet çarpanı yaratmaktadır. Yunanistan tarafından sipariş edilen F-35A savaş uçaklarının 2025 yılında kadar Yunan envanterine girmesi planlanmaktadır. Bu gelişme Atina'nın savunma kapasitesini artırmaya yönelik stratejik bir adım olarak değerlendirilse de, operasyonel tecrübe ve hava doktrini açısından henüz başlangıç düzeyinde olduğunu söylemek mümkündür. Ancak bu diplomatik ilişkilerin, dışa bağımlılığını azaltma ve sınır kıyı güvenliğini korumaya çalışan Türkiye için Türk-Yunan ilişkilerinin gerilim sebeplerinden biridir. Doğu Akdeniz krizinin merkezinde uzun zamandır yer alan Türk-Yunan rekabeti, deniz sınırları, ilgili tarafların Kıbrıs sorununa yaklaşımları, enerji, Libya çatışması gibi jeopolitik dosyalar ve genel olarak bölgesel düzen konusundaki anlaşmazlıklarla desteklenmektedir (Dalay, 2025). Türkiye ve F-35 ile ilgili tartışmalardaki bir başka kırılganlık da Ankara'nın yerli beşinci nesil savaş uçağı KAAN'ın rolüdür (Helou, 2025). Türkiye'nin beşinci nesil savaş uçağı teknolojisinden dışlanması ardından alternatif platformlara ve yerli projelere yönelen Türkiye, TCG Anadolu ve KAAN (TF-X) projesi gibi deniz gücünü artırmaya yönelik hamlelerle bu açığı kapatmaya yönelik çalışmalarına hız vermiştir. Enerji alanlarında arama faaliyetleri yürüten Fatih, Yavuz ve

Abdülhamid Han gibi gemiler, Ankara'nın Akdeniz'deki varlığını teknik kapasite ile birleştirerek güçlendirmektedir. Suriye, Mısır ve Lübnan gibi ülkelerin hava kuvvetleri ise bu teknolojik dönüşüme ayak uydurmakta zorlanmaktadır. Mısır'ın Rus yapımı Su-35 uçakları ile kapasite artırımı girişimi bulunsa da, bu platformların F-35 düzeyinde bir sensör ve ağ merkezli harp yeteneği bulunmamaktadır. Böyle bir tablo, enerji sahaları üzerindeki hak iddialarını daha da keskinleştirebilecek; diplomatik çatışmaların askeri boyutlara evrilme riskini artıracaktır. Son dönemde, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki siyasi dengelerin değişimiyle birlikte Türkiye'nin F-35 programına yeniden dahil olma olasılığı tartışılmaya başlanmıştır. Trump yönetiminde Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri için F-35 yatırımları Ortadoğu'da dengeleri değiştirecek gibi görünse de İsrail'in bölgedeki üstünlüğünü korumak için F-47 anlaşmaları bir bakıma kazan kazan ilişkisi oluşturabilir (Ahlawat, 2025). Böyle bir gelişme, teknik bir kazanımın yanı sıra, Doğu Akdeniz'deki stratejik dengeleri doğrudan etkileyecek bir kırılma yaratabilir.

Referanslar

Ahlawat, S. (2025). *F-35 For Saudi & UAE, F-47 For Israel? Trump's \$2T "Investment Bonanza" From The Middle-East Could Be A Win-Win For Everyone: OPED*. The EurAsianTimes.

Akarsu, O. (2024). *F35 ve F16 Savaş Uçakları Karşılaştırması*. Savunma Tr.

Aycan, B. (2024). *F-35 Lightning II*. İstanbul Teknik Üniversitesi SAVTEK.

BBC. (2024). *Türk Hava Kuvvetleri'nin F-16 filosu hakkında detaylı analiz*.

Çakır, R. (2019). *Transatlantik: S-400/F-35 Krizi, Doğu Akdeniz'de doğalgaz krizi, ticaret savaşları & ABD siyasetinde TV düelloları*.

Dalay, G. (2025). *The Turkish-Greek Rapprochement: Time for European Engagement*.

Ermiş, H. (2021). Türkiye'nin hava gücü modernizasyonu ve bölgesel güvenlik dengesi. *Uluslararası Güvenlik ve Strateji Dergisi*, 9(2), 101–125.

Helou, A. (2025). *With Trump in power can Turkey find its way back into the F-35 program?* Breaking Defense.

İnat, K., Ataman, M., & Duran, M. (2020). *Doğu Akdeniz ve Türkiye'nin Hakları*. SETA.

International Institute for Strategic Studies (IISS). (2019). *Turkey, the S-400 and the F-35*.

Jennings, G. (2021). *Israel's F-35 capabilities and regional dominance*. Aviation Week Network.

Lockheed Martin. (2023). *F-35 Lightning II: Capabilities and Partners*.

Mehta, A. (2019, July 17). *Pentagon officially kicks Turkey out of F-35 program*. DefenseNews.

Milli Savunma Bakanlığı. (2021). *F-16 Blok 70 talebi hakkında basın açıklaması*.

Orr, D. C. (2024). *F-35 Lightning II Vs F-16 Fighting Falcon: US Jets In Comparison*.

Oral, F. (2021). *Is the crisis in the Eastern Mediterranean about energy or sovereignty*.

Öncel, R. (2021). *Greece's unlikely compellence: Air force modernization & diplomatic assertiveness*. SETA.

Rubin, M. (2024). *Turkey Can't Ever Get the F-35 Fighter*.

Savunma SanayiST. (2018). *F-35 ve F-16 Savaş Uçakları Karşılaştırması*.

SavunmaSanayiST. (2023, March 15). *Türkiye'nin yerli hava gücü: KAAN, Akıncı, Kızılelma ve daha fazlası*.

Soylu, R. (2015). *Turkey puts the brakes on F-16 deal in favour of F-35s*.

U.S. Government Accountability Office. (2024). *The F-35 will now exceed \$2 trillion as the military plans to fly it less*.

Culture as a Variable in the International Relations of the Middle East

Faruk Alp Tayfur

Introduction

The concept of culture gained prominence in social sciences following the “cultural turn” of the 1970s. Prior to this shift, culture was typically regarded as a secondary variable in the analysis of social phenomena. Scholarly works were rather focused on the analysis of systems, institutions and the so-called ‘universal values’, often defined through Western conceptions which disregarded the transformative power of culture. Prominent thinkers and scholars of the cultural turn such as Michel Foucault, Stuart Hall, Edward Said and Pierre Bourdieu challenged the neglect of culture by arguing that it plays a primary role in shaping social phenomena. They defined culture as the way people live their everyday lives such as how they understood, interacted with and transformed social phenomena. Symbols, discourses and cultural relativity became of special importance after this movement.

However, the movement drew criticism for downplaying material structures, particularly economic factors, and focused too much on discursive constructions. In response, later works built on these criticisms developing the fields of cultural political economy (CPE) and the cultural approach within international relations redefining the importance of material factors as well as discursive constructions (Jessop and Sum, 2013). Their main arguments were that, what states found rational is subjective and very much tied to the culture of the state.

CPE and the cultural approach within international relations has mostly focused on China with scholars such as Giovanni Arrighi arguing that the country had a unique approach to international relations that contrasted with traditional approaches within political economy and international relations. He indicated that China employed a strategy of political superiority through trade and soft power rather than military dominance, which has been mostly the case throughout Chinese history (Arrighi, 2009). This highlights a very important fact: cultural factors play a crucial role in understanding the politics and international relations of countries. Other accounts cover the role of culture in the Eurozone crisis which in their argument has been one of the key causes of the prolonged crisis and disunity (Hien, 2020; Heinrich, 2015; Makarovič et al., 2014). These cultural factors were sustained through material factors. For example, the “national rejuvenation” discourse of the Chinese state created a nationalist, party-centric political culture which was sustained through rapid economic development. In this process, the Chinese government cultivated its own meritocratic elite, loyal to the Communist

Party which centered on what is now called “authoritarian capitalism” or “socialist market economy”. Chinese history was selectively constructed to fit the domestic and foreign policy goals of the Chinese state, framing the pre-communist era starting from 1839 Opium War as the “Century of Humiliation” (Arrighi, 2009). The West was portrayed as the primary cause of this “humiliation” which brought destruction to the Chinese “high-culture”. This way, a nationalist rhetoric was created and sustained through positively developing economic conditions.

As can be seen from these examples, it is important to mention that culture is not entirely static. Although some factors are structurally embedded in the culture of the state, others change and reshape itself according to internal and external factors that are present. For example, the “Arab Spring” had profound effects on the political cultures of the Middle East, forcing governments to further centralize, securitize and employ more assertive foreign policies (Maboudi, 2022). Other examples could be the 9/11 and the Russo-Ukrainian War, causing states to abandon liberal principles such as interdependency in exchange for protectionism and, again, securitization (Gatdula, 2024).

Building on this theoretical foundation, this paper will be briefly analyzing the contemporary politics and international relations of the Middle East through a cultural lens. The central argument is that cultural factors have indeed played a significant role in the foreign policies of Middle Eastern states. A glance on Turkey, Israel and the Gulf Cooperation Council (GCC) highlights their unique approaches to foreign policy orientations and domestic governance.

Turkey

Kemalism and the “Sevres Syndrome” have been two very important narratives affecting the political developments in Turkey. Kemalism, which has changed and transformed according to the needs of the time, persisted until this day. Even after 2002, where the AKP government diverged from the Kemalist ideology, it has from time to time selectively reconstructed some parts of it to support its own agenda. One such example is the emphasis on the headscarf of Atatürk’s mother, Zübeyde Hanım, and his wife, Latife Uşaklıgil, used to legitimize AKP’s headscarf policy which contrasted with the Turkish official protocols of the 90s and early 2000s.

The ‘Sevres-syndrome’, which is the idea that the West is not a trustworthy partner and Turkey should be cautious when cooperating with it, has been persistent inside the Republic since its establishment (Nefes, 2017). This narrative is strengthened with the memories of the

Turkish War of Independence and the interregnum period of the Ottoman Empire where Western powers have worked against the establishments. The 'Sevres-syndrome' has been mostly used by the nationalist and conservative groups, especially in opposing government initiatives towards the West such as the EU membership process in 2006 (Nefes, 2017).

Another cultural element that is not necessarily a key value, however, that still holds significant importance is the culture of conspiracy theories. Across both secular and religious camps, the Turkish society has hosted a culture of conspiracy theories that explained political misfortunes, provide moral explanations and reshaped leadership (Nefes, 2017; Gürpınar, 2020). This is important as conspiracies in Turkey have forced significant changes inside governments, inevitably affecting the foreign policy of the Republic. Conspiracies such as the 'Izmir assassination' (1926), 'anti-Inonu' conspiracies (1940s-50s), the 'deep state' conspiracies (1990s-) and the 'Ergenekon' conspiracy (2008) have all caused significant shifts inside the regimes. These conspiracies are powerful as they make use of anxieties of the public, generate meaning and provide moral basis for the target groups (Douglas et al., 2020). They provide simple compelling explanations for complex phenomena such as inbound coup attempts or the misfortunes of interest groups. Accordingly, such conspiracy theories help to strengthen and centralize regimes, allowing them to securitize everyday life while at the same time strengthening the hegemonic cultural discourses.

Following 2002, the cultural trajectory of the Turkish state has drastically changed. The AKP government embarked on a quest to Islamize the Turkish political economy through the utilization of the culture of conspiracy theories and the construction of a Sunni-Islamic economic elite. In this period, the secular military establishment was sidelined and forced to give up their privileged positions, opening up space for a Sunni Islamist establishment with the Ergenekon trials (Göknar and Tezcür, 2022). Business associations such as MUSIAD, ASKON and TUSKON were established, further strengthening the Sunni-Islamic economic construction and playing a pivotal role in the rise of the AKP (Arat and Pamuk, 2019). Religious orders were granted more space to expand their economic and political reach while Interest Free Banks (IFBs) from the Gulf were incentivized to invest in the country (Al-Khaleej, 2023; Kuwait Finance House, 2019; Dubai Islamic Bank, 2024). The constructed Sunni-Islamic elite, IFBs and religious organizations formed an alliance, supporting each other financially and politically. In this period, these Sunni-Islamic structures grew rapidly to the point that they became powerful enough to rival traditional secular businesses while, at the same time, also keeping the Turkish economy afloat (Hosgor 2011, Doruk 2025). Naturally, when the Sunni-Islamic

elite took off, rest of the alliance also expanded its activities, where the IFBs became one of the key investors in many Turkish sectors such as the construction, military and financial sectors. This process not only transformed the economic trajectory of the Turkish state but also its Western oriented foreign policy.

The predominantly Western oriented foreign policy approach was substituted with a more balanced one which put special importance on the Middle East (Cagaptay, 2009). Initially, it aimed to establish positive ties with neighboring states, Egypt and especially with the GCC as it increasingly appeared as a natural wealthy ally, which has been supporting the construction of a Sunni-Islamic economic elite since the 1980s (Hosgor, 2011). With the development of Shariah-compliant economic institutions by the Turkish government, such as the *sukuk* system, Turkey became a prime investment destination for Gulf banks and businesses, developing strategic interdependencies. While Turkey depended on Gulf investments for the stability of its debt-driven economy, the Gulf states accumulated large amounts of revenue. Although the GCC and Turkey had a rocky relationship amid the so called “Arab Spring” and Qatar crisis, the developed interdependencies incentivized reproachment and strengthened ties both politically and economically.

Meanwhile, views towards the West increasingly became more sceptic, accusing them of intentionally targeting the economy, connotating the “Sevres-syndrome”. Through the use of conspiracy theories, the West was framed as the central cause of the unfortunate economic conditions Turkey was facing. Conspiracies such as the “interest rate lobby”—arguing that Some conspiracies even say that the West is in an anti-Islamic Imperialist coalition with the Jews, certain civil society organizations¹, the PKK and ISIS to topple the AKP government (Göknaar and Tezcür, 2022). Especially in the period after the Gezi protests and the Kurdish Opening, an anti-Western rhetoric has been increasingly present in domestic politics accompanied by foreign policy breaks with the EU and US, the powers that Turkey’s relations were strained with the natural gas expeditions around the Island of Cyprus and Pasteur Brunson respectively. Confidence in Western institutions significantly fell where a significant proportion of the Turkish population increasingly expressed skepticism about joining the EU (Stratejik Düşünce Enstitüsü, 2024). While instead, an increasing proportion of the population supported

¹ Such as the Open Society Institutes of George Soros which has a series of conspiracy theories for itself that is widely regarded as truthful. The AKP utilized these theories in the way of suspending their activities in 2018.

Turkey in joining the Shanghai cooperation organization, thus signaling a clear shift in the dominant foreign policy narratives.

Israel

Israel's political culture is grounded in three important complimentary narratives: existential anxieties, religious sentiments and ethno-nationalism. Existential anxieties reflect the constant state of insecurity within the Israeli state, fueled by both religious beliefs and historically constructed narratives. This, in turn, reinforces an ethno-nationalist discourse that defines Israel as a Jewish state, despite significant Arab population living inside its borders.

Over the years, Israeli political culture has become increasingly decentralized and informal, with various political and non-political groups inside Israel shaping Israeli political culture. With this decentralization, informal spaces of political-cultural exchange were established—such as the Israeli Defense force (IDF) where ordinary men and women serve mandatory military service—which play a crucial role in disseminating cultural sentiments. However, these spaces are predominantly shaped by Zionist ideology which cultivates public support for the IDF and a more aggressive foreign policy (Ariely, 2021). In recent decades, the elite IDF units have increasingly been dominated by Zionist actors, further embedding its ideology within military institutions and transforming its ideological foundation (Harel, 2016; Drory, 2015). Zionism with its various forms, have been the main ideology of the Israeli state since its establishment in 1948. While there are varieties of Zionism, the idea generally supports the establishment and preservation of the “promised homeland” for the Jewish. This ideology often evokes existential fear among the Israeli public, portraying its neighbors as persistent threats that are there to destroy them at any chance they get, thereby justifying ongoing security concerns as mentioned above. This provides the government to securitize public life—economic, political and cultural—consolidating their grip over the state and the cultural spaces.

Religious-historical narratives, which claim that the world has been against the Jews since the early days of Judaism and the “promised homeland”, the Israel/Palestine region, is the only place where the Jewish population will be safe. The emphasis on protecting the Jewish population is important as the so-called Arab-Israelis, which are legally ordinary citizens, are marginalized and treated as second class citizens. Their participation both in the economic and the political life is constrained by structural and social barriers constructed by the Israeli state, diminishing their capacity to muster political and economic opposition protecting the Zionist hegemony (Ariely, 2021). It could even be argued that this strengthens it by forcing the

Palestinian population to resort to violence, creating further insecurity. Moreover, Israel was founded as a “Jewish state” perpetuating its ethno-nationalist political culture. This culture is further strengthened by the constant re-production of utilizing historical anxieties of the Israeli population against Arabs, (Anti-Israel) terrorism and collective historical trauma of “annihilation”. This way, an aggressive foreign policy is justified providing the Israeli public with moral justifications for military operations and Palestinian oppression. Thus, considering that these sentiments have been present inside the Israeli state since its establishment, it could be argued that an offensive realist foreign policy approach has become the traditional way of doing foreign policy.

These discursive productions are underpinned by material support particularly from the Jewish/Israeli diasporas outside of the country. They bear what Benedict Anderson coins “long distance nationalism (LDN) wherein Jewish groups living outside of Israel still feel tied to the nation state. The “longing for belonging” enhanced by historical and religious sentiments drive them to support the state financially and politically (Dieckhoff, 2017). The Jewish diaspora in the US and Europe help to sustain Zionist discursive thinking supporting the government in Israel financially and politically. It forces Western politicians to condone the aggressive behavior of the Israeli state shielding Israel from international criticism, providing the state political space to pursue its national interests. As the works of John J. Mearsheimer and Stephen M. Walt demonstrate, the Israeli lobby has managed to direct US foreign policy according to the national interests of the Israeli state even if it meant jeopardizing US national interests (Mearsheimer and Walt, 2006). Considering that The US has been supporting Israel despite them delaying their foreign policy strategy to pivot to Asia, it could be said that Israeli lobby does in fact possess extensive power over the state. The lobby has pushed the US government to financially and militarily support Israel, providing the state with over \$310 billion cumulatively (Masters & Merrow, 2024).

Apart from financial support, the US provides consistent diplomatic support to Israel where half of its vetoes in the security council has been used for resolutions on Israel (O’Dell, 2023). This is caused by the political-economic power that the Israeli lobby possesses inside the US and thus, its ability to “Play this game of interest-group politics” (Mearsheimer and Walt, 2006). According to Mearsheimer and Walt, the lobby gets its power from two main strategies: (1) influencing congress by rewarding those who support Israel and shy away from critiquing it financially as well as politically and (2) promoting a pro-Israel discourse inside the public with victimization strategies, constantly referencing the bitter memories of the 20th

century. Additionally, its power to alter the voter behavior of a significant population makes them especially powerful inside the state.

GCC

Gulf countries are relatively young states most have which institutionalized in the 20th century. They are sultanates and emirates where religion plays a central role in both domestic and foreign policy. Traditionally their main foreign policy tools have been financial ones, facilitated with oil rent. However, in the last decade, with oil revenues constantly fluctuating and its main customers such as the US and Canada becoming mostly self-sufficient in fossil fuel production, the Gulf was pushed to diversify their oil-dependent economies (Tagliapietra, 2019). In this regard, Gulf states launched “Vision” projects such as the “Saudi vision 2030” development program to rebrand, re-shape and re-structure their economies, cultures and images.

One central development came in the financial sector through Islamic finance. Gulf states started expanding their financial sectors, primarily Saudi Arabia and the UAE heavily investing in the sector both materially and institutionally (WAM, 2020). The main characteristic of Gulf banking is that they operate on Islamic or Shariah-compliant principles. Much like the “Brussels Effect”—where the EU market incentivized outside customers to align their standards with the EU market—Gulf banks are slowly incentivizing Shariah-compliant financial sectors across the MENA region (Bradford, 2020). The recent Islamic banking expansion of Turkey justifies this point. During the AKP era, as discussed in the section about Turkey, the Turkish state has Islamized the Turkish economy including the financial sector, introducing Islamic bonds (*sukuk*) and institutionalizing the expansion by incentivizing the establishment of Islamic banks (*Katılım bankaları*), thereby attracting substantial investments from the Gulf. Over time, a mutual financial dependency arose: The investment dependent Turkish economy fluctuated in the absence of Gulf investments, while the Gulf experienced significant revenue loss in the absence of Turkey as a strategic economic partner.

Simultaneously, Gulf states started to heavily invest in the cultural sector as a part of their development projects, hosting the 2024 World Cup in Qatar, initiating radical reforms such as giving women the right to drive and vote and investing into news outlets such as Al-Jazeera. The main goal for these investments was to re-brand the Gulf as progressive, modern and secure. These initiatives not only enhanced the Gulf’s soft power, but also brought increasing

investments into the country, allowing to further sustain the new cultural construction (Al-Kinani, 2025).

A key turning point was the accession of Crown Prince Mohammed bin-Selman (MBS), marking a clear turn in the foreign policy approach of the region. MBS as a political figure bears different cultural sentiments than his father with religious sentiments and the Arab identity existing in the background. With the change in leadership, the traditional sectarian foreign policy was abandoned and replaced with an economic-pragmatic one, curtailing funding for Wahhabi institutions and adopting liberal principles for trade and finance (Kosárová, 2020). This shift in the political culture of Saudi Arabia and the Gulf was accompanied with a nationalist identity construction at home, signaling the weakening of the Arab identity. These cultural changes weakened the strong stance of the Saudi population against Israel and opened the way for rapprochement (Bıçakcı, 2022). The change in how the Saudi Throne addresses Israel clearly demonstrates the changing identity and culture of the regime (Guzansky, 2022).

This shift has been sustained through financial support from both domestic actors such as Saudi firms seeking increased participation in the Israeli market and Gulf banks that are looking to expand outwards. Additionally, the shift was encouraged also by foreign actors such as the US constructing a self-managing Middle East that serves its national interests. The US has been especially vocal about this, motivated by the “pivot to Asia” policy, trying to pull out from the Middle East (Özekin, 2023). Reproachment with Israel predominantly came in the economic domain, highlighting again the economic turn in Gulf foreign policy. Trade and financial cooperation between the countries started developing despite Israel’s policies towards Palestine which demonstrates that indeed the Arab identity is being replaced with a new Saudi identity (Guzansky, 2022; Bıçakcı, 2022). It is reported that Israeli technology and agricultural firms have increased their participation in the Saudi market. However, this shift in identity is still not fully accepted by the public which halts this rapprochement process (Guzansky, 2022).

The abandonment of the aggressive sectarian foreign policy shift has also opened the path for reproachment with the long-standing enemy Iran where bilateral talks have been held between countries. The gradual weakening of the Wahhabi establishment resulted in the halt of funding of Wahhabi insurgent groups inside Iran which opened the possibility of reproachment. It is reported that except the years 2016-2023, a positive shift has been observed in Gulf-Iranian relations (Hussain, 2024). Both countries reopened their embassies resuming diplomatic talks (Hwang, 2024). Although political and geo-strategic competition is still present between the two countries, especially concerning the Persian Gulf, economic opportunities strengthened by

the Belt and Road Initiative (BRI) and the role of China has strengthened possibilities for positively developing relations. This is demonstrated with Saudi Arabia requesting China to be a mediator between the two countries in 2022 (Hwang, 2024). Nevertheless, the regional power struggle between Iran and the makes this reproachment a slow and rocky process.

In sum, Gulf foreign policy has undergone significant cultural changes sustained by economic factors. In turn, these changes facilitated a sharp change in their foreign policies, abandoning the aggressive sectarian strategy for an economically pragmatic strategy supported by (radical) liberal reforms, increasing soft power and constructing a nationalist discourse to support this new foreign policy approach.

Conclusion

This work has highlighted the role of cultural factors on foreign policy, demonstrating that they have significantly impacted decision making and should be considered alongside traditional material and strategic concerns. Three different countries from the MENA region—Turkey, Israel and the GCC—have been briefly analyzed, highlighting their unique approaches to foreign policy caused by cultural differences. For instance, Turkey has shifted into a more Euro-sceptic and Eastern-oriented foreign policy, strengthened by the culture of conspiracy theories and the construction of a Sunni economic elite. On the other hand, Saudi Arabia and the GCC have constructed a more economically pragmatic foreign policy fueled by global economic shifts and sustained through economic opportunities. Lastly, Israel has reinforced its aggressive security-centric foreign policy, highlighting the persisting security concerns around the state triggering the existential anxieties of the society. This demonstrates that culture is indeed a crucial factor shaping and re-orienting foreign policy trajectories. Whether through the utilization of conspiracy theories, nationalist re-brandings or securitization of identities, cultural narratives help to legitimize policy choices. Overall, it has become evident that divergent cultural narratives produce distinct foreign policy trajectories and should not be ignored.

References

- Al-Khaleej Online. (2023). *اقتصادها يدعم متواصل توسع*. Al-Khaleej Online.
- Al-Kinani, M. (2025). *Saudi culture sector to triple GDP share to \$48 bn by 2030, says minister*. Arab News.

- Arat, Y., & Pamuk, Ş. (2019). *Turkey between democracy and authoritarianism* (1st ed.). Cambridge University Press.
- Ariely, G. (2020). Political culture and Israeli politics. In R. Y. Hazan et al. (Eds.), *The Oxford handbook of Israeli politics and society*. Oxford University Press.
- Arrighi, G., & Blyth, M. (2009). Reading Hobbes in Beijing: Great power politics and the challenge of the peaceful ascent. In *Routledge handbook of international political economy (IPE)* (1st ed., pp. 163–179). Routledge.
- Bıçakcı, S., & El Berni, H. M. (2022). Rapprochement in Israel-Saudi foreign policy: Moving on tiptoes to a normalization process? *Asian Journal of Middle Eastern and Islamic Studies*, 16(3), 327–341.
- Bradford, A. (2020). The European Union in a globalized world: The Brussels effect. *Revue Européenne du Droit*.
- Cagaptay, S. (2009). *The AKP's foreign policy: The misnomer of "Neo-Ottomanism"*. Washington Institute for Near East Policy.
- Dieckhoff, A. (2017). The Jewish diaspora and Israel: belonging at distance? *Nations and Nationalism*, 23(2), 271–288.
- Doruk, Ö. T. (2025). Anatolian Tigers: A miracle or a myth? A regional political economic analysis. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 27(2), 129–148.
- Douglas, K. M., Cichocka, A., Sutton, R. M., Butter, M., & Knight, P. (2020). Motivations, emotions and belief in conspiracy theories. In M. Butter & P. Knight (Eds.), *Routledge handbook of conspiracy theories* (Vol. 1, pp. 181–191). Routledge.
- Drory, Z. E. (2015). The 'religionizing' of the Israel Defence Force: Its impact on military culture and professionalism. *Res Militaris: European Journal of Military Studies*, 5, 1–21.
- Dubai Islamic Bank. (2024). 25% بنك دبي الإسلامي يزيد حصته في مصرف رقمي بتركيا إلى 25% [Dubai Islamic Bank increases its stake in a digital bank in Turkey to 25%]. Dubai Islamic Bank. Retrieved July 20, 2024,

- Gatdula, R. (2024, November 8). The loss of indispensable consolations: The rise of protectionism and its role in global conflicts. *Georgetown Security Studies Review*.
- Gökna, E., & Tezcür, G. M. (2022). The AKP's rhetoric of rule in Turkey: Political melodramas of conspiracy from 'Ergenekon' to 'Mastermind'. In G. M. Tezcür (Ed.), *The Oxford handbook of Turkish politics*. Oxford University Press.
- Gürpınar, D. (2020). *Conspiracy theories in Turkey: Conspiracy nation* (1st ed.). Routledge.
- Guzansky, Y. (2022). *Saudi Arabia and Israel: Normalization at a Snail's Pace*. Institute for National Security Studies.
- Harel, A. (2016). Israel's evolving military: The IDF adapts to new threats. *Foreign Affairs*, 95(4), 43–50.
- Hosgor, E. (2011). Islamic capital/Anatolian Tigers: Past and present. *Middle Eastern Studies*, 47(2), 343–360.
- Hussain, S. S. (2024). The prospects of normalization and strengthening of Iran-Saudi relations and its implications for the USA. *Pakistan Review of Social Sciences (PRSS)*, 5(1), 33–39.
- Hwang, W.-J. (2024). Forging Reconciliation Despite Antagonism: Examining the Normalisation of Ties Between Saudi Arabia and Iran in 2023. *Journal of Asian Security and International Affairs*, 11(3), 376–399.
- Kosárová, D. (2020). Saudi Arabia's Vision 2030. In *Security Forum 2020*. ResearchGate.
- Kuwait Finance House. (2019). المخيزيم: "بيتك" يعتز بدوره كشريك استراتيجي في الاقتصاد التركي [Al-Mukhaizim: "KFH" is proud of its role as a strategic partner in the Turkish economy].
- Maboudi, T. (2022). Pathways of failure: The importance of the process. In *The "fall" of the Arab Spring: Democracy's challenges and efforts to reconstitute the Middle East* (pp. 113–159). Cambridge University Press.
- Masters, J., & Merrow, W. (2024, November 13). *U.S. aid to Israel in four charts*. Council on Foreign Relations.

- Mearsheimer, J. J., & Walt, S. M. (2006). The Israel Lobby and U.S. Foreign Policy. *Middle East Policy*, 13(3), 29–87.
- Nefes, T. S. (2017). The impacts of the Turkish government’s conspiratorial framing of the Gezi Park protests. *Social Movement Studies*, 16(5), 610–622.
- O’Dell, H. (2023, October 26). *How the US uses its UN veto power to protect Israel*. *Global Affairs*.
- Özekin, M. K., & Sune, E. (2023). Contesting hegemony: The rise of BRICS and the crisis of US-led Western hegemony in the MENA region. *The Korean Journal of International Studies*, 21(3), 409–446.
- Stratejik Düşünce Enstitüsü. (2024). Areda Survey araştırmasına göre Türk halkının yüzde 54,8’i Türkiye’nin AB’ye dahil olmasını istemiyor [According to the Areda Survey, 54.8% of Turkish people do not want Turkey to join the EU]. *Stratejik Düşünce Enstitüsü*.
- Sum, N.-L., & Jessop, B. (2013). *Towards a cultural political economy: Putting culture in its place in political economy*. Edward Elgar.
- Tagliapietra, S. (2019). The impact of the global energy transition on MENA oil and gas producers. *Energy Strategy Reviews*, 26, 100397.
- WAM. (2020). *AED141.4 billion of UAE banks’ investments in four GCC states*. Emirates News Agency (WAM).

Understanding the Voting Behavior of Migrants: Turks in Germany

Muharrem Ercan Yüksel

Introduction

Migrants have an impact on the political science agenda from various perspectives. Although the causes and timings of migration differ, the world continues to experience both planned/unplanned and small/large migration flows. While the reasons behind migrants' decision to migrate, the living standards in destination countries, and the rise of anti-immigrant populist parties are frequently discussed and studied, one topic appears to be relatively underexplored in the literature: the **voting behavior of migrants**. Although valuable work has been done, migrant voters have received less attention compared to other factors.

This article will first review existing research on migrant voting behavior. It will then analyze this phenomenon through the example of Germany, with a particular focus on **migrants of Turkish origin**. While examining the political influence of Turkish-origin individuals who have the right to vote in Germany, their voting preferences in elections will also be discussed.

To summarize the findings, the most significant factors influencing the voting behavior of migrants are **length of stay in the host country, level of political interest, ethnic identity, level of discrimination and generational differences**. All of these can be linked to a primary determinant: the **level of integration to the host country**. It becomes clear that the level of integration is the factor most strongly affecting **immigrant-specific voting behavior**, which differs from that of the native population.

A General View

The literature on voting behavior offers various theories to explain why and how people vote. For instance, **Rational Choice theory** claims that individuals make voting decisions based on rational and pragmatic considerations. **Michigan School**, on the other hand, adopts a socio-psychological approach, emphasizing factors like partisanship and ideology. There is also a sociological approach called **Columbia School**, which basically gives importance to the demography and social identity of individuals while examining their vote choice. Although these approaches do not treat all voters as homogeneous, they highlight the importance of **who the voters are or what behavioral patterns do they follow when making decisions**.

With globalization accelerating migration flows, a new voter group has emerged: **migrant voters**. These voters, like others, may vote rationally or based on partisanship.

However, they also possess characteristics that differentiate them from the **native population**. This distinct behavioral pattern is generally referred to in the literature as **immigrant-specific voting behavior**. So, what factors set migrant voting behavior apart from that of native voters?

New Citizen Means New Voter?

A review of the literature reveals diverse views on whether migrants, as newly naturalized citizens, can truly be considered as new voters. **Length of stay in the host country**, **ethnic identity**, and **experiences of discrimination** play a crucial role in shaping migrants' vote choice (Goerres et al., 2021). In addition, a migrant's **religious and socioeconomic background** can also be significant factors (Goerres et al., 2024). It is argued that migrants exhibit **weaker party identification** compared to the native population. Moreover, the **ethnic or racial proximity** of political candidates can influence voting behavior—though not always positively, as seen in the case of Turkish migrants in Germany (see Goerres et al., 2021)

Of course, it would be incorrect to treat all migrants as a uniform group. While there may be shared characteristics among them, migrants also possess individual life experiences and worldviews. Therefore, each migrant must be considered within their own context. Nonetheless, by examining the key factors that influence migrant voting behavior—particularly the **level of integration**—we can draw meaningful conclusions. This issue will be further analyzed through the case of Turkish migrants in Germany.

Level of Integration

Economic integration (employment and education), **social integration** (community and social life), and **cultural integration** (language and cultural proximity) each affect migrant voter choices in different ways (Goerres et al., 2024). For instance, a higher level of **political interest** in the host country correlates with higher voter turnout among migrants (Uslucan & Sauer, 2020). A **high voter turnout** is often interpreted as evidence that ethnic minorities have gained substantial knowledge of, and access to, the host country's political system (Göksu & Leerkes, 2022) because in general more **educated**, **politically interested**, and **partisan** migrants demonstrate higher levels of turnout (Spies et al., 2020). On the other hand, migrants who are more integrated tend to show higher levels of political interest (Goerres et al., 2025) and increased interest facilitates familiarity with party ideologies and political leaders (Goerres et al., 2024). In contrast, a **low level of political interest** often signals a **low level of integration** (Wright & Bloemraad, 2012).

Issues of **discrimination and exclusion** are also closely tied to integration. These experiences may discourage some migrants from voting, while pushing others toward more radical parties. **Discrimination** plays a significant role not only in voter turnout but also in **party choice**. For example, exclusion and perceived discrimination increase the importance of group interests among Muslims, making them more likely to vote as a bloc for left-wing parties, so research findings suggest a **positive correlation between feelings of discrimination and support for left-wing parties** (Leininger & Mayer, 2025).

The **duration of residence** in the host country is another critical factor. Immigrants grow more accustomed to the political system of the host country the longer they stay there (DeSipio and Uhlaner, 2007). Therefore, length of stay may serve as a cognitive and emotional politicization process, influencing the formation of political attitudes and party attachments even before preference formation starts (Goerres et al., 2021). For instance, Wals (2013) discovered a favorable correlation between the number of years Mexican-origin voters have lived in the United States and their capacity to identify with the left or right political spectrum. Studies from **Germany and Norway** show that with every extra year spent in the host country, the probability of forming party identification rises noticeably (Goerres et al., 2021).

Turkish-Germans: Who Do They Vote For?

Since 2000, children born in Germany are granted **automatic full citizenship**, including voting rights, regardless of their parents' nationality (Tosson & Schüle, 2025; Wüst, 2020; Mayer et al., 2024). So, Turkish-Germans are suitable group for study.

Focusing on Germany, it has been observed that **interest in German politics among Turkish-origin Germans is lower than their interest in Turkish politics** (see table 1). Naturally, this affects their voter turnout. As previously noted, a low level of political interest is often an indicator of **low integration levels**.

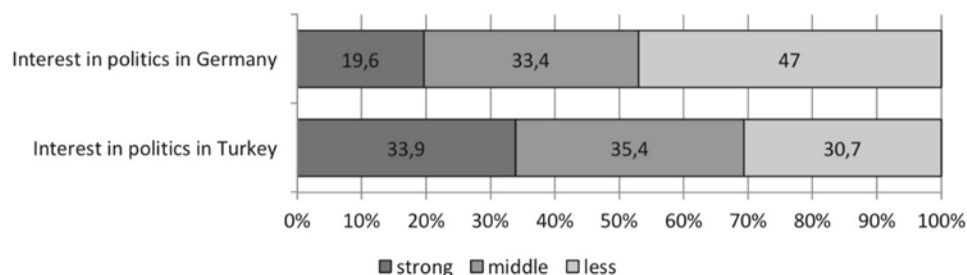

Table 1: Interest in politics in Germany and Turkey among Turkish origin Germans (Uslucan & Sauer, 2020)

Among Turkish voters, the SPD historically received a substantial share of the vote. Goerres et al. (2024) detect the dominance of the SPD among Germans of Turkish descent, scoring more than 50% up to about 2015. However, this trend has begun to shift in recent years (see table 2). Immigrant-origin voters often show a higher likelihood of supporting left-wing parties in their host societies (Spies et al., 2022). Similar patterns have been observed among the Turkish community in the Netherlands, where they also tend to vote for leftist parties (Mügge et al., 2021).

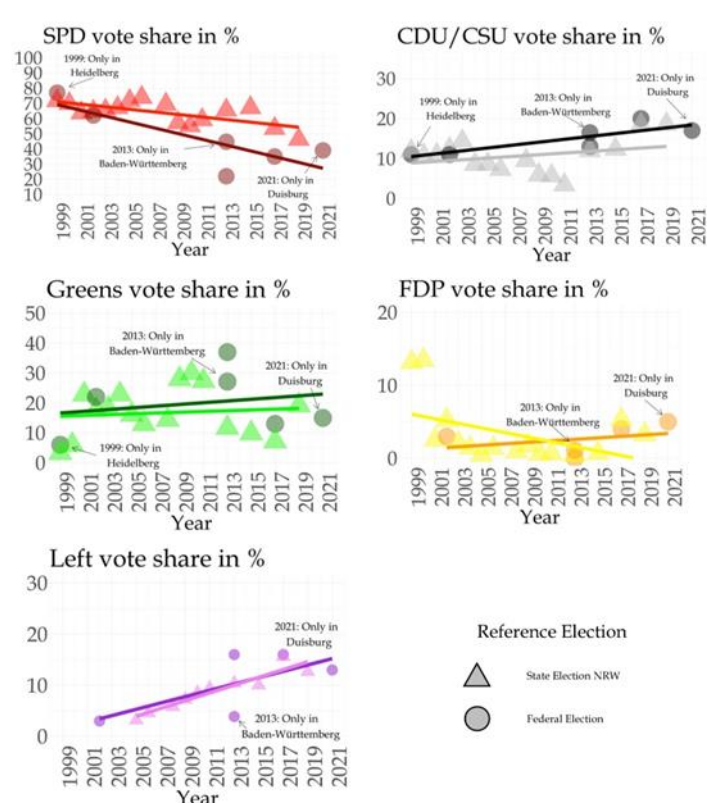

Table 2: Turkish-Germans Party Preferences (Goerres et al., 2024)

The second generation is more politically socialized, more educated, and more fluent in the language of the host country (Otjes & Krouwel, 2019). When the generation is more integrated, their participation in elections increases (Göksu & Leerkes, 2022). One explanation for this is that, as length of stay in the host country increases, migrant voters begin to resemble the average native voter more closely. For example, although Turkish migrants may initially vote for the SPD at higher rates than native Germans, over time their behavior converges toward native voting patterns. In other words, the longer migrants stay in the host country, the more likely their voting patterns align with those of native voters (Goerres et al., 2021).

As shown in **table 3**, in the **North Rhine-Westphalia** region of Germany, the voting preferences of Turkish-Germans are becoming increasingly similar to those of native Germans, which may indicate a successful integration process (Alvarino, 2022).

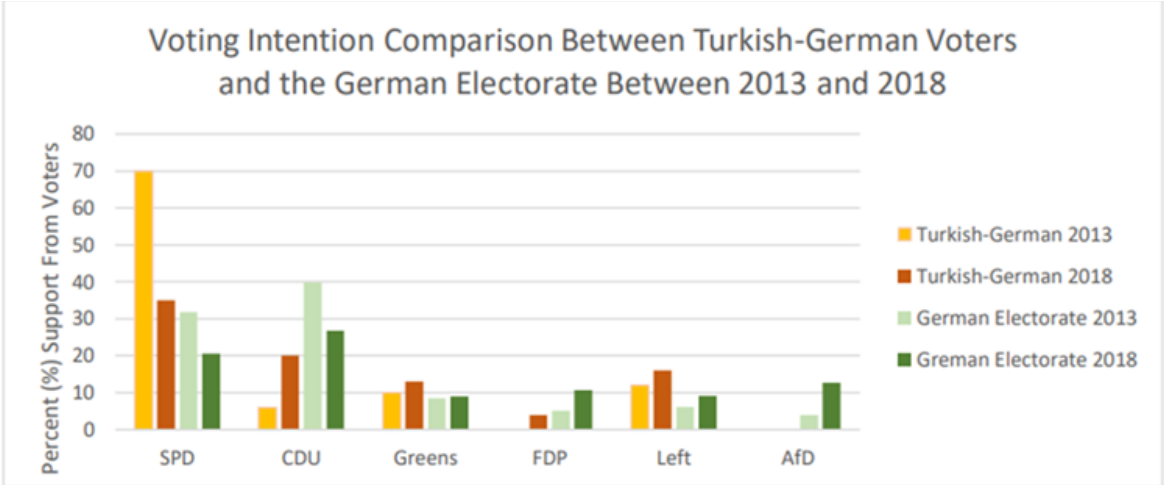

Table 3: (Alvarino, 2022)

Nevertheless, some **differences between immigrant and native voter preferences persist** (see table 4 and table 5). The **CDU/CSU is still less favored among Germans of Turkish descent** compared to the general electorate. However, similar to the SPD, these gaps have narrowed over time (Goerres et al., 2024).

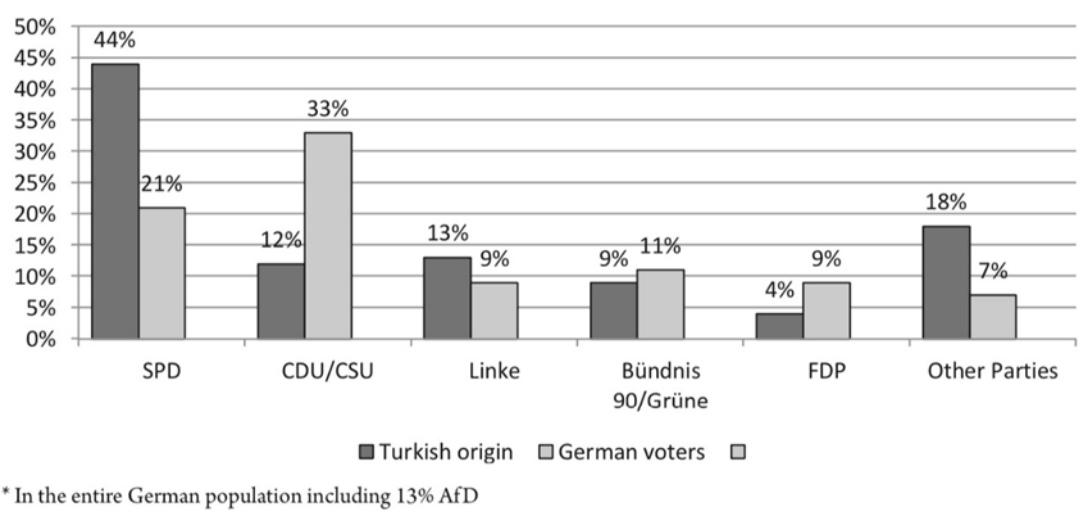

Table 4: Party preference for the next parliamentary election of coting eligible immigrants of Turkish origin in Germany and the entire voting eligible population (Ushucan &Sauer,2020)

	Second vote (percentage)			PTV (mean)	
	Official result	Natives (GLES)	Migrants (IMGES)	Natives (GLES)	Migrants (IMGES)
CDU/CSU	33.0	30	23	5.5	5.2
SPD	20.5	20	23	5.6	5.6
Left Party	9.2	11	19	3.4	4.4
Greens	8.9	13	11	4.4	4.1
FDP	10.7	12	9	4.2	3.9
AfD	12.6	10	8	1.3	1.7
Other	5.1	4	7		
N		1,571	576	1,631–1,637	784–891

Table 5: Party preferences of immigrant origin and native voter at the 2017 Bundestag election (Goerres et al., 2021)

We have previously noted that **second-generation migrants** not only show higher participation rates and political engagement but also **differ in party preferences**. As seen in **table 6**, among Turks in Germany, the second generation is **more likely to support the Social Democratic SPD**, while their support for the CDU—the Christian Democrats—is **lower than that of the first generation**.

Table 6: Second vote share by group

	DTUR		
	All	1st Gen	2nd Gen
Second vote share 2017			
CDU/CSU	20	27	14
SPD	35	29	40
LEFT	16	23	11
GREENS	13	10	15
FDP	4	3	6
AfD	0	0	0
Others	12	8	15
n	275	126	149

GLES= All respondents, regardless of migration background, aged 1

Table 6: Vote share by generation among Turkish-Germans at the 2017 Bundestag Election (Goerres et al., 2018, *How Did Immigrant Voters Vote at the 2017 Bundestag Election? First Results from the Immigrant German Election Study*)

Another important topic concerns the **differences in voting behavior among Turkish-Germans between the host and home countries**. For example, migrant voters may support a left-wing, pro-immigrant party in their country of residence while backing a right-wing party in their country of origin. This has been observed among Turkish migrants living in both Germany (Goerres et al., 2024) and the Netherlands (Mügge et al., 2021).

Comparison Between Turkish-Germans and Russian-Germans

Although, as previously discussed, migrants often tend to vote for left-leaning parties, there are **notable exceptions**, one of which is the case of **Russian-Germans**. This group, another significant migrant community in Germany, largely immigrated following the **collapse of the Soviet Union**. Initially, they predominantly supported the CDU, but in recent years, many have shifted toward the **AfD**- Alternative for Germany (Goerres et al., 2018).

Wüst (2004) reports that **73% of all naturalized citizens from the former Soviet Union indicated an intention to vote for the Christian Democrats**. The nationalist AfD has altered this dynamic by translating its party platform into Russian and nominating **nine Russian-German candidates** in the 2017 elections, thereby strengthening its appeal to this demographic. In addition to these efforts, **low levels of economic and social integration**, as well as a **strong ethnic identity**, have been positively associated with **support for the German radical right** (Spies et al., 2022).

On the other hand, **people of Turkish origin tend to lean toward the left of the ideological spectrum**, whereas **ethnic German resettlers clearly favor the right** (Uslucan & Sauer 2020). While Turkish-origin voters initially leaned towards the SPD, Russian-Germans initially supported the CDU (Wüst, 2000).

Conclusion

In summary, while **migrant voting behavior** reflects certain unique characteristics, it also shares similarities with that of native voters. The key factors shaping these behaviors include: **level of integration, length of stay, experiences of discrimination, ethnic identity, generational differences and level of political interest**.

To enhance research in this area, **immigrant-specific voting behaviors** should be further examined and assessed with a broader set of variables. One of the main challenges in drawing definitive conclusions lies in the **diverse motivations and conditions of migration**. Migrant communities and individuals vary greatly in their reasons for migrating, as well as in their social and cultural backgrounds.

This diversity has also been observed within the **Turkish diaspora in Germany**, where internal distinctions are apparent. While Turkish-Germans initially had higher support for the SPD, a social democratic party, as the level of integration and length of stay increased, the voting patterns began to resemble those of the native population. Another important point is

that the voting behavior of Turkish-German voters vary in the elections in Germany and Türkiye. As research into the Turkish diaspora expands, more definitive conclusions can be drawn about the **voting behavior of Turks living abroad**, both in their host countries and in Turkey.

References

1. Alvarino, C. (2022). *Turks in Germany: Analyzing the voting behavior of Germany's largest minority*.
2. DeSipio, L., & Uhlaner, C. J. (2007). Immigrant and native: Mexican American presidential vote choice across immigrant generations. *American Politics Research*, 35(2), 176–201.
3. Goksu, F., & Leerkes, A. (2022). Political participation as transformative reactive mobilization: A qualitative study of voter preferences among Turkish origin residents in the Netherlands. *Comparative Migration Studies*, 10(1), Article 47.
4. Goerres, A., Elis, J., Mayer, S. J., & Spies, D. C. (2025). Integration in the host country, mean political interest and focus shift towards host country politics: Patterns of transnational political interest among Germans from Turkey. *Political Studies*, 0(0).
5. Goerres, A., Mayer, S. J., & Spies, D. C. (2018). Immigrant voters against their will: A focus group analysis of identities, political issues and party allegiances among German resettlers during the 2017 Bundestag election campaign. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 46(7), 1205–1222.
6. Goerres, A., Mayer, S. J., & Spies, D. C. (2021). A new electorate? Explaining the party preferences of immigrant-origin voters at the 2017 Bundestag election. *British Journal of Political Science*, 1–23.
7. Goerres, A., Mayer, S. J., Spies, D. C., & Elis, J. (2022). Why do immigrants support an anti-immigrant party? Russian-Germans and the Alternative for Germany. *West European Politics*, 46(2), 275–299.
8. Goerres, A., Mayer, S. J., & Diaz Garcia, M., & Elis, J. (2024). The national and transnational party preferences of German voters of Turkish descent between 1999 and 2021.
9. Goerres, A., Spies, D., & Mayer, S. J. (2018). How did immigrant voters vote at the 2017 Bundestag election? First results from the Immigrant German Election Study (IMGES). *Universität Duisburg-Essen, Open-Minded*.

10. Leininger, A., & Mayer, S. (2025). Unequal participation among youth and immigrants: An overview. *Politics and Governance*, 13, Article 10364.
11. Mügge, L., Kranendonk, M., Vermeulen, F., & Aydemir, N. (2021). Migrant votes ‘here’ and ‘there’: Transnational electoral behavior of Turks in the Netherlands. *Migration Studies*, 9(3), 400–422.
12. Otjes, S., & Krouwel, A. P. M. (2019). Why do newcomers vote for a newcomer? Support for an immigrant party. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 45(7), 1148–1167.
13. Spies, D. C., Mayer, S. J., Elis, J., & Goerres, A. (2022). Why do immigrants support an anti-immigrant party? Russian-Germans and the Alternative for Germany. *West European Politics*, 46(2), 275–299.
14. Spies, D. C., Mayer, S. J., & Goerres, A. (2020). What are we missing? Explaining immigrant-origin voter turnout with standard and immigrant-specific theories. *Electoral Studies*, 65, 102103.
15. Tosson, S., & Schüle, D. (2025). Feeling Represented? Perceived Substantive Representation and Support for Democracy among Migrant-Minoritised Individuals in Germany. *German Politics*, 1–24.
16. Uslucan, H. H., & Sauer, M. (2020). Political participation and party preferences among immigrants of Turkish origin in Germany. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 17(68), 113–128.
17. Wals, S. C. (2013). Made in the USA? Immigrants’ imported ideology and political engagement. *Electoral Studies*, 32(4), 756–767.
18. Wright, M., & Bloemraad, I. (2012). Is there a trade-off between multiculturalism and socio-political integration? Policy regimes and immigrant incorporation in comparative perspective. *Perspectives on Politics*, 10(1), 77–95.
19. Wüst, A. (2000). New citizens - new voters? *International Migration Review*, 34(2), 560–567.
20. Wüst, A. (2004). Naturalised citizens as voters: Behaviour and impact. *German Politics*, 13(2), 341–359.

Suriye Dürzileri: Devrim Sonrası İsrail ile Gizli İttifaklar ve Stratejik Görüşmeler

Zain Alsaidi

Giriş

Ortadoğu'nun çok inançlı ve kimlikli yapısı içinde önemli bir yer tutan Dürziler, tarihsel ve inançsal özellikleri bakımından özgün bir topluluk oluşturmaktadır. Bu çalışmada, öncelikle Dürzilerin tarihsel gelişimi ve inanç sistemi çerçevesinde Ortadoğu'daki sosyo-politik konumlarını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Devamında, özellikle Suriye'de yaşayan Dürzilerin, Suriye İç Savaşı sırasında ve sonrasında benimsedikleri politikalar ile çatışmanın taraflarına yönelik takındıkları tutumları analiz edilmektedir. Bununla birlikte, savaş sonrasında İsrail'in Dürzilere sağladığı tam destek ve bu çerçevede taraflar arasında kurulduğu iddia edilen gizli temaslar ve stratejik iş birlikleri de ele alınmaktadır. Bu doğrultuda çalışma, hem Dürzilerin güncel politik eğilimlerini hem de bu eğilimlerin Ortadoğu'daki güç dengeleri üzerindeki olası yansımalarını daha kapsamlı bir bakış açısıyla değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Dürziler, Ortadoğu'nun birçok ülkesinde varlık gösteren ve en karmaşık dini azınlıklardan biri olarak kabul edilen bir topluluktur. Dürzilerin tarihi kökenleri ise 996-1021 yılları arasında Mısır'da hüküm süren altıncı Fâtımî Halifesi Hâkim-Biemrillâh dönemine kadar uzanmaktadır. Dürzilik, bu dönemde Şii İsmaili mezhebinden ayrılarak ortaya çıkmıştır. İnanç değerleri ise İslam'ın yanı sıra Gnostisizm, Neoplatonizm, Hristiyanlık ve Zerdüştlük gibi birçok farklı dinden etkilenecek şekilde ortaya çıkmıştır. Dürziler, kendilerini "Muvahhidün" yani "tevhid inancına bağlı olanlar" olarak isimlendirmişlerdir. Günümüzde Dürzi toplumu çoğunluk olarak Suriye'nin yanı sıra İsrail, Lübnan ve Ürdün'e yayılmış durumdadır. Dürzilerin en yoğun yaşadıkları ülke Suriye'nin olduğunu söyleyebiliriz. Suriye'nin güneyinde bulunan Süveyda ilinde yaklaşık 700.000 Dürzi Suriyeli mevcuttur. Bu sayı, Suriye nüfusunun yaklaşık %3,2'sine tekabül etmektedir. Suriye'nin hemen yanı başında olan ve Dürzilerle yoğun ilişkiler içerisinde olan İsrail'de ise yaklaşık 150.000 Dürzi yaşamakta olup, bu da İsrail nüfusunun yaklaşık %1,6'sını oluşturmaktadır. Lübnan'da özellikle Cebel-i Lübnan bölgesinde yaklaşık 300.000 dürzi bulunurken. Ürdün'de ise çoğunlukla Zerka ve başkent Amman çevresinde yaşayan küçük bir Dürzi topluluğu vardır. Ancak Dürzi toplumu tabi sadece bu ülkelerle sınırlı değildir. Aynı zamanda ABD, Kanada, Avusturya gibi ülkelerde de Dürzi diasporaları mevcuttur (Fanack, 2020). Dürzi toplumu uzun yıllar boyunca kendi kimliğini ve bağımsızlığını korumaya çalışmıştır. Suriye'deki Dürzilerin tarihi ise yaklaşık bin yıl öncesine dayanmaktadır ve bu

dönemlerde bölgede önemli roller üstlenmişlerdir. Özellikle 1187 yılında gerçekleşen Hittin Savaşın'da haçlılara karşı savaşıarak Eyyubiler ve Zengiler'in güç kazanmasına yardımcı olmuşlardır. Bu katkılarıyla güvenlerini kazanarak birçok liderlik rolünü üstlenmişlerdir.

19.yüzyılda ise Dürzi toplumu, Mısır valisi Kavalalı Muhammet Ali Paşa'nın Bıldıü's-Şam topraklarına yönelik saldırısına karşı Osmanlı Devleti'nin yanında yer almıştır. Ancak 20.yüzyılı ile birlikte Dürziler Şerif Hüseyin'e bağlılıklarını ilan ederek Arap ordusuna katılmışlardır. Bu gelişme sonrasında Osmanlı Devleti ile olan olumlu ilişkiler bozulmuş ve Dürzilerin Dürzi Dağı üzerindeki hakimiyet kurma girişimleri tekrar başlamıştır. 1911 yılında ise Osmanlı Devleti bu girişimi cezalandırmak adına Dürzi Dağı'nın önde gelen liderlerinden Zukan el- Atraş ve Yahya Amir'i idam etmiştir. Daha sonrasında Dürzi Lider Sultan Paşa el- Atraş, Arap bayrağının Dürzi Dağı'nda ve Şam'da dalgalandırılmasında öncü bir rol oynamıştır. 1921 yılında ise Fransa'nın Suriye'yi manda altına almak istemesi ve işgal etmesi üzerine Dürzi toplumu buna karşı çıkmış ve kendi bağımsız devletlerini ilan etmek yerine Suriye halkıyla birlikte hareket ederek "*Büyük Suriye Devrimi'ni*" başlatmışlardır. Bu devrim, Fransız işgaline karşı Sultan Paşa el-Atraş önderliğinde gerçekleşmiştir. Bu süreçte El-Atraş, Fransızlara karşı direnişiyile yalnızca Dürzi toplumunun değil, genel anlamda Suriye'nin kaderinin belirlenmesinde çok önemli bir rol üstlenmiştir (BBC Arabic, 2025). Fransız işgali sonrasında, 1953-54 yıllarında Suriye Devlet Başkanı olan Edip Çiçekli'nin izlediği politikalar, Dürzi toplumunun gelenek ve göreneklerine aykırı bulunmuştur. Bu durum Dürzilerin hükümete karşı ayaklanmasına neden olmuştur. Bunun üzerine Çiçekli, bu ayaklanmayı bastırmak için orduyu bölgeye göndermiş ve karşılıklı çatışmalar beraberinde gelmiştir. Bu sürecin ardından Edip Çiçekli, iktidarı bırakarak önce Lübnan'a, ardından Brezilya'ya kaçmıştır. Ancak daha sonra Dürzi bir genç tarafından sokak ortasında vurularak öldürülmüştür. Bu gelişmelerin ardından Dürzi toplumu ile Suriye halkı arasındaki ilişkiler giderek olumsuz bir yöne evrilmeye başlamıştır (Edwards, 2025).

Suriye İç Savaşı'nda Dürziler

Dürzi Toplumu, Suriye'nin nüfusunun %3,2'sini oluştururken en büyük 3 azınlık toplumlarından biridir. 2011 yılı itibariyle patlak veren Suriye İç Savaşı her azınlık grubunu etkilediği gibi Dürzileri de etkilemiştir. Başlangıçta Dürziler herhangi bir tarafta yer almayarak tarafsızlıklarını korumuşlardır. Ne Esad rejimine karşı savaşmak istemişler ne de aynı safta yer almak istemişlerdir. Ancak çatışmalardan etkilenmemek için ve kendilerini korumak adına oluşturulan halk gruplarına katılmış ve destek vermişlerdir. Fakat savaşın derinleşmesiyle ve birçok aktör bölgede güç mücadelesi içerisine girdiğinde bu çatışmalar Dürzilerin yaşadıkları

alanlara sıçramaya başlamıştır. Bu gelişmelerden sonra özellikle 2015 yılında El-Nusra cephesi Dürzilerin yoğun olduğu bölgelere doğru ilerlemeye başlarken Dürzi toplumu Esad Rejimi'nin yanında yer alarak destek vermiş ve muhalefet güçlerine karşı savaşmıştır. (BBC Arabic, 2025). Bu süreçte Dürzi şeyhlerinden Şeyh Vahid el-Balous gerçekleşen ayaklanmalarda aktif bir şekilde rol alan kişilere yönelik gerçekleşen öldürme, kaçırma ve işkence gibi saldırılara karşı koymak adına "Onurlu Adamlar" grubunu kurmuştur. Bu grubun temel amacı, Dürzi toplumunu herhangi bir taraftan gerçekleşecek bir saldırı karşısında korumak amacıyla oluşturulmuştur. Aynı zamanda çatışmalar nedeniyle akan Suriyelilerin kanının halk üzerindeki kutsallığından yola çıkarak Dürzileri Esad rejiminin ordusunda askerlik yapmasını engellemek adına da bu grup oluşturulmuştur. Ancak bu durum çok uzun sürmemiştir. "Onurlu Adamlar" grubunun kurucusu Vahid El-Balous, konvoyuna düzenlenen bombalı saldırı sonucu hayatını kaybetmiştir. Bu gelişme ardından Süveyda ilinde bulunan Esad rejimine bağlı güvenlik güçleri suçlandı ve olay büyük tepkilere neden olmuştur. Bu gelişmenin hemen ardından Süveyda'da Esad rejimine karşı ayaklanma ve protestolar artmış ve muhalefet hareketleri beraberinde gelmiştir. Bölgede yaşanan bu gelişmeler, mevcut olan siyasi ve silahlı çatışmaları başka bir boyuta geçirmiştir. Özellikle rejime karşı çıkan Dürzi aktivistlerden birisi de Sultan Paşa El-Atraşın kızı Muntaha el-Atraş'tır (Berri, 2024). Bu süreçte, Esad Rejimi'nin RF'nın ve İran'ın destekleriyle bazı bölgelerde üstünlük sağlamasına rağmen, Temmuz 2018'de IŞİD tarafından Dürzi toplumunun yaşadığı yerlere yönelik gerçekleştirilen saldırılar, Dürziler açısından büyük bir travmaya neden olmuştur. Meydana gelen bu saldırılarda yaklaşık 260 Dürzi hayatını kaybetmiş ve yaklaşık 30'a yakın kadın ve çocuk ise kaçırılmıştır. Bu saldırılar gerçekleşirken Esad Rejimi'nin herhangi bir koruma sağlayamaması veya müdahalede bulunmaması, Dürziler arasında büyük bir tepkiyle karşılanmıştır. Esad Rejimi'nin bu pasif tutumunun nedeni, 2015 yılından itibaren Dürzilerin rejim ordusuna katılmayı reddetmeleriyle bağlantılı olduğu söylenmektedir. 2018 itibarıyla Esad Rejimi, Dürzilerin yoğun olduğu bölgeleri ihmal etmiş ve bu alanların kontrolünü RF'nın himayesinde uzlaştırmaya dahil edilen bazı eski muhalif gruplara devretmiştir. Bu gruplar, ilerleyen dönemlerde meydana gelen ve artış gösteren kaçırma olaylarının sorumluları olarak görülmüştür. Öte yandan sadece 2020 yılındaki yerel kaynaklara göre yaklaşık 238 kaçırılma vakası meydana gelmiştir (Khaizaran, 2022).

Dürziler, sadece Esad Rejimi'ne değil, aynı zamanda İran'ın Suriye üzerindeki etkisine karşı da açık muhalefet geliştirmiştir. Ağustos 2023'te rejimin enflasyon ortamında kamu sektörü maaşlarını artırması ve aynı anda akaryakıttaki sübvansiyonlarını kaldırması, Süveyda'da Dürzi çoğunluklu ayaklanma ve protestoların meydana gelmesine sebep olmuştur.

Bu ayaklanmalar kısa süre içinde Suriye'nin güney bölgelerine yayılmıştır. Dürzilerin dini liderlerinden Hikmet el-Haciri, bu olaylar karşısında ülkenin İran tarafından işgaline karşı açıkça savaş ilan etmiştir. Bu gelişme, Dürziler arasında sadece rejime karşı değil, aynı zamanda dış müdahalelere ve toplumsal özerkliğe yönelik tehditlere karşıda güçlü bir siyasi uyanışın göstergesi olarak kaydedilmiştir. Mayıs 2024'e gelindiğinde ise rejimin Süveyda'daki protestolara karşı tavrı, ülkenin diğer bölgelerindeki müdahalelerinden farklılık göstermiştir. Esad Rejimi bu süreçte doğrudan saldırmak yerine yerel araçlar üzerinden kaçırmaları göz ardı etme, güvenlik dengesini bozma, Dürzilerin kendi aralarında çatışmalarını körükleme gibi dolaylı yöntemlere yönelmiştir. Aynı zamanda Süveyda dışındaki Dürzi toplumunu hedef alarak bölgeye yönelik koruma sağlamayacağına dair tehditlerde bulunmuştur. IŞİD gibi radikal grupların bölgeye girmesine izin vermiş ve içerideki ayrışmaları artırmak için Dürzi toplumunu ihanetle ve İsrail'le iş birliği yapmakla suçlamıştır. Tüm bu gelişmeler, Dürzi toplumunun hem rejime hem de yabancı aktörlere karşı direnişini daha da pekiştirmiştir.

Esad Rejiminin Ardından: Dürzilerin Güvenlik Arayışı ve İsrail ile Yakınlaşma

8 Aralık 2024 tarihi, Suriye açısından tarihi bir dönüm noktası olmuştur. Bu tarihte, 54 yıllık Esad Rejimi fiilen çökmüş ve HTŞ liderliğindeki muhalif gruplar başkent Şam'ı ve birçok çevre ili ele geçirmiştir. Bu gelişme sonrasında Suriye için yeni dönem başlamıştır. Bu süreçte çoğunluk olarak Suriye'nin güneyinde bulunan Dürziler önemli bir pozisyon almıştır. Özellikle Dürzi lideri Şeyh Hikmet Selman el-Hicri, yaşanan gelişmeleri başlangıçta olumlu karşılamış ve geçici hükümete desteklerini iletmiştir. Ancak aynı zamanda geçici hükümetinin etnik veya mezhebi anlamda herhangi bir üstünlük kurmaması gerektiğini de vurgulamıştır. Bu açıklama, Dürzilerin yeni kurulacak yönetime dair temkinli bir yaklaşım benimsediklerini ve beklenti içinde olduklarını göstermektedir (Tekin, 2024). Bu gelişmelerin ardından, İsrail çok kısa bir süre içinde Dürzileri savunmak adına birden fazla sert açıklamalarında bulunmuştur. İsrail Başbakanı Benjamin Netanyahu, Dürzi toplumunu tehdit edecek veya hedef alacak herhangi bir saldırıyı affetmeyeceklerini ve İsrail'in buna güçlü bir şekilde karşılık vereceğini açık bir şekilde ilan etmiştir. Netanyahu'nun bu açıklamaları Suriye'nin yeni yönetimi ve silahlı gruplara yönelik açık bir uyarı niteliği taşımaktadır. Aynı zamanda Suriye'nin güneyinde bulunan ve Dürzilerin yoğun olarak yaşadığı ve İsrail sınırına yakın bulunan, Kuneytira, Dera ve Süveyda illerinin silahsızlandırılması gerektiğini açıkça talep edilmiştir. İsrail Dışişleri Bakanı Gideon Katz'da benzer açıklamalar yaparak, Suriye'nin güneyinde ve Golan Tepelerindeki bulunan Dürzi toplumuna her anlamda destek vereceklerini ve herhangi olası bir saldırıya karşı olacaklarını ifade etmiştir. Bu açıklamaların ardından, bazı kesimler tarafından

başta Süveyda olmak üzere Suriye'nin birçok kentinde İsrail'e karşı protestolar meydana gelmiştir. Yapılan bu açıklamaların ardından Süveyda'da bulunan Dürzilerden oluşan bir dini heyet başkent Şam'a giderek Suriye Cumhurbaşkanı Ahmed el-Şara ile görüşme gerçekleştirmişlerdir (Özkızılcık, 2025). Bu süreçte geçici hükümet, devlet eli altında bulunmayan tüm silahlı grupların ellerindeki silahları devlete teslim etmeleri gerektiğini ve bütün güçlerin devletin çatısı altında tek bir yapı olan Savunma Bakanlığı altında toplanacağını açıklamıştır. Ancak Dürziler bu silah bırakma konusuna karşı tereddütlü yaklaşmışlardır. Bu süreçte İsrail, Suriye'ye yönelik belli zaman aralıklarıyla gerçekleştirdiği hava saldırılarını artırmış ve özellikle Esad Rejimi'nden kalan stratejik silah tesisleri ve savunma sanayi merkezleri gibi önemli ve kritik yerlere yönelik yüzlerce hava saldırısı gerçekleştirmiştir. Bu saldırıların temel amacı, Suriye'yi ağır silahlarından arındırmak ve ilerleyen zamanlarda İsrail'e tehdit oluşturabilecek bir kapasiteye ulaşmasını engellemektir. İsrail güçleri bu süreçte Suriye'nin güneyindeki bazı Dürzi kesimlerine de insani yardımlar dağıtmış ve desteğini açıklamıştır (Görücü, 2025). Öte yandan, 50 yıl aradan sonra yaklaşık 100 kişilik Dürzi şeyhlerinden oluşan bir topluluk İsrail'e tarihi bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Bu ziyaret, toplum içerisinde birçok tartışmayı ve tepkiye beraberinde getirmiştir. Ziyaretin görünürde dini bir gerekçeyle yapılmış olsa da aslında siyasi bir anlam taşıdığını ifade edilmektedir. Bu gelişme, özellikle İsrail'in Dürzi toplumuna yönelik artan destek açıklamalarının ardından meydana gelmiştir.

28 Nisan- 6 Mayıs tarihleri arasında ise devrim sonrası süreçte Dürzilerle ilk somut çatışma yaşanmıştır. Ceramana kentinde başlayan gerginlik daha sonra Eşrefiye ve Sahnaya bölgelerine sıçramıştır. Bu bölgelerde bulunan Dürziler ile hükümete bağlı bazı güvenlik güçleri ve devlete bağlı olmayan küçük silahlı gruplar arasında şiddetli çatışmalar meydana gelmiştir. Aynı dönemde İsrail'in gerçekleştirdiği iki hava saldırısı da bu bölgeye isabet etmiştir. Çatışmaların nedeni olarak, Dürzi bir kişiye ait olduğu iddia edilen ve Hz. Muhammed'e yönelik dini hakaretler içeren bir ses kaydının ortaya çıkması gösterilmektedir. Bu olay, hükümet ile Dürzi toplumu arasında yaşanan ilk ciddi kriz olarak söylenebilir. Bu gerginlikler sırasında İsrail, Dürzilerin yanında olduğunu ve destek verdiklerini ifade eden açıklamalarda bulunmuştur. Yaşanan bu çatışmalar ışığında İsrail'deki Dürzi dini lideri Muvaffak Tarifi *'Her şey kontrol altında'* şeklinde bir açıklama yaparken, İsrail Başbakanı Netanyahu ise olaylarla ilgili açıklamasında *'yakın zamanda bir değişim olacak'* ifadelerini kullanarak, bu süreçte İsrail'in Dürzilere olan desteğini açıklamaktadır. Öte yandan Çatışmalara neden olan ses kaydının nereden geldiği ise bilinmemektedir. Söylentilere göre bu ses kaydı bir Dürzi şeyhe

aittir. Ancak Dürziler böyle bir kaydın kendilerini temsil etmediğini, Böyle bir sesin yayılmasındaki asıl amacın mezhepler arası bir çatışma çıkarmak ve ülkenin istikrarını bozmak olduğunu ifade etmişlerdir.

Söylentilere göre olayların fitilini, ses kaydının ortaya çıkmasının ardından Ceramana'ya hava ateşi açarak giren devlete bağlı olmayan küçük silahlı gruplar ateşlemiştir. Açılan bu ateşlere karşılık olarak Dürziler aynı şekilde silahla karşılık verince çatışmalar seyrini kaybetmiştir. Buna bağlı olarak İçişleri Bakanlığı, Ceramana'da gerçekleşen saldırıların hükümet tarafından gerçekleştirilmediğini ve organize edilmediğini belirtmiştir. Bu çerçevede hükümet temsilcileri, Dürzi toplumunun temsilcileri ve yerel toplum temsilcileri kentte bir araya gelmişlerdir. Gerçekleşen bu görüşmede en önemli kararlar arasında; zarar gören, yaralanan veya hayatını kaybeden kişilere ve ailelerine haklarının verilmesi öncelikli olmuştur. Aynı zamanda, bu çatışmayı başlatanlarının bir an önce tespit edilerek tutuklanması ve adalet önünde hesap vermeleri gerektiği vurgulanmıştır (Franjeh, 2025).

Bu süreçte, Dürzi liderlerinden Hamud El-Hanavi ve Yusuf El-Carbu, meydana gelen bu olayları kınayarak ulusal birliğin korunması ve meydana gelecek herhangi yeni bir karışıklığa karşı olduklarını belirtmişlerdir. Yapılan açıklamada, Suriye'nin toprak bütünlüğü ve halkların birliği, temelinde hareket edilmesi gerektiğini, bu tarz fitne doğuran girişimlere karşı durulması gerektiğini ifade etmişlerdir. Aynı zamanda, bu girişimlerin dış güçler tarafından finanse ve organize edildiğini, toplumda kutuplaşma yaratmayı ve istikrarı zedelemeyi amaçladığını vurgulamışlardır. Ayrıca ses kaydının sahibinin veya bu tarz girişimlerde bulunan herkesin en ağır şekilde cezalandırılması gerektiğini ve bu kişilerin sadece kendilerini temsil ettiklerini ve Dürzileri asla temsil etmediklerini dile getirmişlerdir (Al-Junaidi. 2025).

Ancak bu açıklamalara karşılık ise Dürzi liderlerinden Hikmet El-Hicri ise hükümete karşı sert açıklamalarda bulunmuştur. Yaptığı açıklamada bu saldırıları, *“soykırım saldırısı”* olarak nitelendirerek uluslararası toplumdan yardım çağırısında bulunmuştur. Aynı zamanda bu saldırıları Şam hükümetine yükleterek ve doğrudan suçlayarak, *“Hükümet olduğunu iddia eden örgüte artık güvenmiyoruz. Hükümet kendisine bağlı tekfirci gruplar eliyle kendi halkını öldürmez”* şeklinde açıklamada bulunmuştur. Bu açıklamaya karşılık olarak, üstü kapalı bir yanıt veren Suriye Dışişleri Bakanı Esad Hasan eş-Şeybânî, *“Herhangi bir açıklama veya sloganla dış müdahale çağırısı yapmak, ülke içinde sadece daha fazla bozulmaya ve bölünmeye yol açacaktır.”* demiştir (Lucente, 2025).

Sonuç olarak, Dürzi liderler ve şeyhleri arasındaki yapılan farklı açıklamalar, aslında Dürzi toplumunun tamamının yeni hükümete karşı olmadığını göstermektedir. Toplum içinde, İsrail'in yardımını kabul edip hükümeti reddeden bir kesim bulunurken, diğer tarafta ülkenin bütünlüğünü, istikrarını ve yeni hükümeti destekleyen bir başka kesim yer almaktadır. Meydana gelen bu çatışmalar hükümet ile yerel halkın iş birliği sayesinde şu anlık geçici olarak yatıştırılmıştır. Bu bağlamda hükümet ve Dürzi yetkilileri, özellikle kanun kaçaklarının Suriye'yi istikrarsızlaştırma girişimlerini önlemek için birlikte hareket etme kararı almış ve ülkenin dış müdahalelerle bölünmesinde karşı koyma sözü vermişlerdir.

Sonuç

Suriye'de bulunan Dürzi toplumu, son yıllarda özellikle savaştan sonraki dönemde artan güvenlik tehditleri, mezhepsel gerilimler ve siyasi belirsizlikler karşısında karmaşık bir denge politikası izlemektedir. Bu süreçte yukarıda ifade edildiği gibi Dürzi toplumu iki kesime bölünmüş durumda, özellikle Süveyda bölgesinde, Dürziler hem Şam hükümetiyle ilişkilerini yeniden geliştirmeye çalışmakta hem de İsrail'in artan desteğiyle karşı karşıya kalmaktadırlar. Özellikle savaş sonrasında Dürzi toplumu, Suriye'nin güneyindeki güvenlik boşlukları ve radikal grupların saldırıları nedeniyle artan bir tehdit algısıyla karşı karşıyadır. Bu durum, Dürzilerin kendi güvenlik yapılarını oluşturma çabalarını hızlandırmıştır. İsrail ise bu güvenlik boşluğunu fırsat bilerek Dürzi toplumuna çeşitli destekler sunmaktadır. Bunlar arasında dini ziyaretler için sınır geçişlerine izin verilmesi, sağlık hizmetlerinin sağlanması ve ekonomik destekler yer almaktadır. Ancak bu destekler, Dürzi toplumu içinde tartışmalara yol açmıştır. Bazı liderler, İsrail'in bu yaklaşımını Suriye'nin içişlerine müdahale olarak görmekte ve toplumun ulusal birliğini tehdit ettiğini belirtmektedirler. Şam hükümeti ise kucaklayıcı bir politika benimseyerek Dürzi toplumunun endişelerini ve sorunlarını gidermek amacıyla çeşitli adımlar atmaktadır. Süveyda bölgesinin devlet kurumlarına entegrasyonu ve yerel güvenlik güçlerinin oluşturulması bu adımlar arasında yer almaktadır. Ancak bu girişimlerin etkinliği ve Dürzi toplumunun güvenliğini sağlama kapasitesi konusunda soru işaretleri bırakabilmektedir.

Sonuç olarak, Suriye'deki Dürzi toplumu hem iç hem dış aktörlerin etkisi altında güvenliklerini ve kimliklerini koruma mücadelesi vermektedir. İsrail'in artan ilgisi ve desteği Dürziler için kısa vadeli çözümler getirse de uzun vadede toplumun ulusal birlik içindeki konumunu ve Suriye'nin toprak bütünlüğünü tehdit etmektedir. Bu nedenle, Dürzilerin geleceği, Suriye'nin genel siyasi istikrarı ve bölgesel güç dengeleriyle bağlantılıdır.

Referanslar

AL-JUNAİDİ Laith (2025), “سوريا.. قياديان من الدروز يدعوان إلى الوحدة الوطنية ونبذ الفتنة”, AA Arabic.

BBC ARABİC (2018), “من هم دروز سوريا؟ وما الذي ينتظرهم في المشهد السوري الجديد؟”.

BBC Arabic (2025), “من هم دروز سوريا؟ وما الذي ينتظرهم في المشهد السوري الجديد؟”.

BERRİ Muhammed Feysal (2024), “Suriye’deki Dürziler”, Kilis 7 Aralık Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

EDWARDS Madeline (2025), “Joy and Trepidation Among Syria’s Druze”, New Lines Magazine.

FANACK (2020), “The Druze of the Levant, from Past to Present”.

FRANJİEH Subhi (2025), “اختبار دام” في صحنایا... وإسرائيل تُعقد المشهد السوري”, majalla.

GÖRÜCÜ Kutluhan (2025), “Suriye’nin Yeniden İnşa Sürecinde İsrail’in “Dürzi Kartı””, Seta.

KHAİZARAN Yusri (2022), “The Syrian Popular Uprising and the Decline of the Druze Political Role”, Al-Durzziya.

LUCENTE Adam (2025), “زعيم الدروز في سوريا يدين ”الهجوم الإباضي“ في حين أسفرت ”الاشتباكات عن مقتل 101 شخص”, Al-Monitor.

ÖZKIZILCIK Ömer (2025), “Devrim Sonrası Dürziler ve İsrail”, Assam.

TEKİN Esra (2024), “Syrians want state that upholds law, inclusive of all its people: Spiritual leader of Druze community”, AA.

Assessing the Impact of Feminist Foreign Policy: The Scottish Case in Conflict and Development

Ertuğrul Altun

“There is no such thing as a single-issue struggle because we do not live single-issue lives.”

— *Audre Lorde*,

Introduction

Scotland is a constituent of the United Kingdom; hence, it lacks representation in International Relations. Under the 1998 Scottish Act, Scotland may engage in international disputes; but it cannot sign or participate in any agreements without the knowledge of the UK. Notwithstanding this limitation, Scotland has adopted a feminist foreign policy to address worldwide conflicts, including those in Syria, Iraq, Libya, and Yemen, with the aim of engaging in these disputes to achieve peaceful resolutions. This strategy posits that, in addition to military force, feminist foreign policy emphasizes diplomacy, human rights, and gender equality as forms of soft power. This essay will assess the tools of feminist foreign policy, together with their advantages and disadvantages, and examine the practices of Scottish feminist foreign policy.

The feminist foreign policy approach is articulated in United Nations Security Council Resolution 1325 (2000), which explicitly mandates the inclusion of women in peace negotiations. This is deemed a crucial measure for guaranteeing equitable representation of women in any post-conflict process. Moreover, the full engagement of women can foster peace and diminish the probability of conflicts among all parties. So, the Scottish government, although not officially participating, underscores the notion of "good global citizens" to aid the international peace process in alignment with United Nations efforts (Mills et al., 2024). In 2016, in partnership with the UN, ten Syrian refugee women were assembled in Edinburgh to interact with women from the Scottish Parliament and the Foreign Office for educational objectives (The New Arab, 2016).

Feminist foreign policy has targeted the system of male dominance. The aim is to shift from a patriarchal framework to one of gender equality. Sweden exemplifies the inaugural implementation of a Feminist Foreign Policy in 2014, designed to harmonize its foreign policy with gender equality and to avert the continuation of male-dominated power structures within its policy framework (Jensen, 2024). Proponents of feminist foreign policy argue that male-

dominated systems are reluctant to relinquish their interests and often fail to compromise or equitably address shared interests in pursuit of solutions (Jensen, 2024; Aguirre Salazar, 2022). However, upon examining contemporary wars and conflicts, it is evident that women and children are perpetually subjected to violence and mortality as a result of this egocentric conduct. Thus, numerous researchers believe that proponents of feminist foreign policy are focused on solutions rather than self-interests.

As the feminist perspective highlights that women are more susceptible during conflicts, it necessitates their involvement in decision-making processes. Furthermore, they are subjected to rape, utilized as a tactical instrument by certain armed groups during the. Furthermore, women have been disenfranchised in the development of foreign and security policy, resulting in their exclusion from global concerns that impact all genders (the Greens/EFA in the European Parliament, 2021). Analysis indicates that women are predominantly adversely impacted by conflict and worldwide calamities. Upon examination of the sources, it is believed that around 16,000 women were murdered in Syria, and numerous women were subjected to rape by ISIS (Enders 2013). The situation in Iraq is exceedingly tragic. According the United Nations and civil society sources, 3,000 Yazidi women were subjected to rape (Batha, 2015).

Consequently, in the contemporary world characterized by increasing skepticism towards men and the daily expansion of authoritarian regimes, this article will first elucidate the concept of feminist foreign policy and its advantages, followed by an examination of Scotland's approaches and achievements in this domain.

1. Definition of Feminist Foreign Policy and Masculine Theories' View Point

In recent years, women have increasingly focused on foreign policy and political leadership. This has become a more significant research subject in the field of international relations. Specifically, the potential of women in the decision-making process has garnered more attention from scholars in the area. Furthermore, following Sweden's establishment of a feminist foreign policy, numerous foreign departments have been drawn to develop and execute a feminist perspective. Therefore, in this subfield, the advantages of feminist foreign policy, its effective exemplars, and the challenges women have in adapting to a historically male-dominated foreign policy apparatus are intended to highlight.

In the field of international relations, the role of women in social life has been investigated. Historically, women have been portrayed as persons who are mainly engaged in home

responsibilities, childbirth, and perceived deficiencies within the framework of patriarchy. In particular, the arrival of women into the labor during the industrial revolution of the 19th century marked the beginning of the process by which women began to acquire a variety of rights. Women began to occupy positions in political life, notably in international affairs. For example, in the Ottoman Empire, where they were assigned specific tasks in foreign policy beginning in the 15th century. Furthermore, women individually took on tasks such as communication, the exchange of letters or gifts, and the beginning of close ties with the Sultans of the Ottoman Empire (Kürüm, 2023).

In the subsequent years, Finland, a pioneering nation in this regard, has been at the forefront of the global movement to expand women's rights. In addition, the Ottoman Empire was responsible for initiating reforms in the 19th century, which ultimately resulted in an increased number of women participating in political life. When it came to the appointment of female ambassadors, Turkey was one of the early nations in the history of the world. In the year 1932, when the diplomatic staff noticed a woman's application, they were uncertain and sought clarification from Atatürk. According to Kürüm (2023), Atatürk made a statement that they would treat her in the same manner as male candidates. As a direct result of this, Adile Ayda began her career as the first female diplomat to serve in the Turkish State Department of Foreign Affairs.

The emergence of feminist foreign policy in international relations, which has evolved gradually over time, together with its theoretical framework, is crucial for comprehending the topic. In recent decades, Canada, Norway, and Sweden have endeavored to construct gender-equal foreign departments. Kronsell et al. (2018) contend that an ethical foreign policy can be realized through the conceptualization of feminist foreign policy. The authors assert that the majority of foreign department officials or policymakers lack a gendered perspective. Many developments in foreign policy have arisen from a more realist perspective. Most governments worldwide prioritize state or governmental interests, often acting in accordance with values that are subject to criticism. For instance, in Iraq, the United States of America did not take into account the consequences for civilians throughout their attack. Due to these reasons, feminist foreign policy encompasses three principles: rights, resources, and representation (Kronsell et al., 2018). The objective of feminist foreign policy should align with national objectives while also encompassing human rights, gender justice, and inclusivity. The prevailing perspective asserts that world peace can only be attained through this method (ibid).

The European Union Greens/EFA (2021) articulated that "A secure, fair and sustainable world can only be achieved by dismantling the existing colonial system and eradicating inequality". Nonetheless, upon examining the truth, it appears that European feminism operates within a colonial patriarchal framework. Global feminist studies, particularly those initiated in the 1980s, have sought to advance in accordance with the tenets of "women's sisterhood" and universalism. African academic Mama (2009), an advocate of women's sisterhood, asserts that European feminists overlook the challenges faced by women in the Middle East, Africa, and Latin America. Specifically, many African feminists assert that while they seek access to water, food, and hygiene; Europeans focus solely on their abortion rights.

Mohanty (1984) critiques the assertion of universal feminism, arguing that certain regional rights persist under the vestiges of feudalism. Consequently, the struggles of women within this feudal framework may be overlooked. It is posited that feminists in Europe engage in distinct discourses, reflective of their existence within a modern system. Furthermore, postcolonial feminism regards the imposition of Western norms as inconsequential and underscores the distinct behaviors inherent to each culture, asserting that it is inappropriate for global feminism to enforce such standards, and that feminism should be articulated using the specific terminology of each nation (Coetzee, 2017). For example, Kandiyoti (2020) contends that the majority of feminism definitions, particularly in the Middle East, are assessed via an orientalist framework, resulting in misconceptions regarding the concept of feminism in that region, and advocates for a comparative political analysis to address this issue.

Upon elucidating the evolution of feminism and feminist foreign policy, I assert that numerous experts in this domain frequently neglect to delineate and quantitatively evaluate the achievements of feminist foreign policy. It is imperative to furnish clear instances of feminist programming. Since the adoption of a feminist foreign policy in 2014, Sweden has sought to enhance its peace, security, development, and commerce. The initiatives executed in Somalia illustrate these studies (Towns et al., 2023). The initiative in Somalia to enhance women's involvement in parliament has elevated the representation rate of women from 14% to 24% (Ministry of Foreign Office Sweden). Additionally, it has facilitated support for women to initiate climate change initiatives and projects in Moldova (Ministry of Foreign Office Sweden, 2018; Towns et al., 2023).

In 2023, Germany released a feminist foreign policy guide under the direction of Annalena Baerbock. This program, similar to its predecessors, was developed with an emphasis on rights, resources, and representation (Brechenmacher, 2023). Germany, advancing primarily on three fundamental principles—gender equality, representation across all sectors, and equitable access to resources—endeavors to be a leader in this domain (Schnalke, 2024). Also, Germany, having allocated resources for shelters for Afghan refugees, seeks to integrate female soldiers into the United Nations Peacekeeping Force via its military and security programs. Another instance of this is Türkiye, which demonstrates the use of feminist foreign policy principles by the Turkish Ministry of Foreign Affairs, especially in relation to African countries. Initiated in 2020 by Tika, the program sought to advance female education in Africa and poor nations, in partnership with the National Maarif Foundation. Currently, Türkiye is implementing over 280 projects inside this framework.

What is more, international organizations, especially the United Nations, offer financial aid and support to countries in accordance with the Sustainable Development Goals. The United Nations is striving to improve women's involvement in peacekeeping initiatives. It aims to improve gender equality between women and men, especially in peacekeeping missions. The peacekeeping force, which consisted of 1% females in 1993, now appears to represent approximately 14% as of today (United Nations, 2022). The 2023 United Nations report acknowledged the increase of women's electoral participation to 53% in the Democratic Republic of Congo. The voter turnout rate, especially in local governments, has reached 43%. The paper highlights the creation of a one-stop center for women who have suffered sexual abuse in the Democratic Republic of Congo, along with a sanctuary for women confronting pervasive Gender-Based Violence in Kosovo.

The UN, while actively involved in Africa, simultaneously faces considerable hurdles in its operations in the region. Elks (2019) informed Reuters that research conducted during the Haiti (MINUSTAH) deployment revealed that peacekeepers impregnated 11-year-old females, identifying 29 victims and 32 children fathered by the troops. International research reveals that the incidence of sexual violence during the MONUSCO peacekeeping operations in the Democratic Republic of Congo from 2007 to 2021 was recorded at 36% (Gray et al, 2021).

The presented figures imply that women's participation in the peace mission process is essential for both military and civilian aspects. The participation of peace workers in conflict-

affected countries, while intended to reduce sexual violence against women, paradoxically intensifies the issue by contributing to sexual violence and human trafficking. The lack of a judicial process for peacekeepers accused of sexual assault, who frequently avoid prosecution upon returning to their home countries, creates substantial questions over the effectiveness of the UN system, as offenders of these crimes stay unpunished and free. The concurrent reliance of women on these technologies, which subsequently exposes them to analogous situations, is deteriorating their psychological well-being. The suppression of women's ability to articulate their experiences of sexual abuse in certain civilizations has led to an increase in occurrences such as suicide.

In light of the above information, this text aims to elucidate the significance of Feminist foreign policy. Nonetheless, despite the significance of Feminist foreign policy, its criticisms should not be overlooked. In the realm of international relations, particularly from a realist perspective, the notions of power, sovereignty, and security are paramount. This approach typically relegates individual morality and social values to the background. Conversely, national objectives reliant on the rational state, such as the acquisition of power and security, take precedence (Julian et al., 2023). Many realist theorists, from Thucydides to Morgenthau, assert that under an anarchic system, each state must prioritize its own survival, demonstrating a propensity for self-help. Hence, governments consistently equip themselves in an anarchic environment, and this armament process may foster mutual deterrence, establish a balance of power, and initiate a peace process (Tickner, 1992).

In turn, realism has formulated its definitions within the context of power, based on human behavioral tendencies. This analysis specifically scrutinizes Morgenthau's notion of the political man (Tickner, 1992). The primary reason often overlooked is that all of mankind, aside from gender identification, operates under an anarchic framework. The notion of "political man," which need to be termed "political human" within the framework of anarchic order, should be assessed in relation to both males and females. Indeed, while women may exist outside a certain mechanism in society, they can also participate in behaviors akin to those of males when they function within the system. For instance, in the realm of behavioral analysis, the initial leader we encounter is Margaret Thatcher. The foundations underpinning British foreign policy during the Thatcher era focused on safeguarding and augmenting state power. The 1982 declaration of war on the Falkland Islands exemplified Thatcher's adherence to the realist paradigm, and her military reform initiatives further demonstrated her masculine

comportment. The phrase she proposed within her gender viewpoint, "We are not talking about women, we are talking about Britain," exemplified a power-centric attitude (Akkuzu, 2024). Furthermore, she disregarded the fundamental tenet of feminist foreign policy by undertaking acts that overlooked human rights violations related to the IRA's activities that escalated in Northern Ireland during the 1980s. Loyalist troops, particularly the FRU, were established in the region, and Pat Finucane, a Belfast advocate was assassinated by loyalists in his residence in Belfast (Melaugh, 2024).

As a result, I believe that feminist foreign policy is essential for achieving a balance of power in human conduct inside the political system. However, despite the fact that I do not believe that it is appropriate to analyze foreign policy based on gender alone, feminist foreign policy may be utilized as an instrument for soft power. This is because foreign policy activities are institutions that carry out the goals of a state interest. It is essential to integrate feminist foreign policy inside humanitarian and peace initiatives together. Now, the upcoming title will analyze Scotland's feminist foreign policy studies.

2. Scottish Feminist Foreign Studies

Scotland, which emphasizes global justice, gender equality, and human rights, released a program reflecting these goals for 2021-2022 (Scottish Government, 2023). This vision focuses on cultivating relationships with partners and addressing international issues through online training sessions or workshops (Duncanson et al., 2023; Scotland's International Development Alliance, 2023). Scotland proposes this program by carefully adhering to the methodologies of countries such as Sweden, Canada, France, and Mexico (Scottish Parliament Information Centre, 2022 & Llach, 2023). The Minister of International Development, Christina McKelvie, asserts that the initiative is designed to combat patriarchy and imperialism. She indicates that these studies are conducted to safeguard marginalized groups frequently overlooked in international conflicts and to promote peace (Llach, 2023).

The feminist foreign policy of the Scottish government is founded on the tenets of global human rights and equality. It is both a signatory and an advocate for initiatives such as CEDAW, the Beijing Platform for Action, and the United Nations Women, Peace and Security agenda. Specifically, it aligns with UN resolution 1325 via the government-initiated Beyond Borders 'Women in Conflict 1325' program (BeyondBordersScotland, n.a). Among Scotland's

initiatives, the Women and Girls Fund, published in March 2024, is particularly significant. This fund designates a budget of £3 million to assist entrepreneurs under the international development equality fund for women in Malawi, Rwanda, and Zambia, and allocates £2.5 million through the Inclusive Education Programme to enhance the education of women and children (Scottish Parliament Information Centre, 2024). To the present, these budgets have expended £46.5 million since 2021, with 27.6% allocated to Malawi, over 10% to Rwanda, and 8.3% to Zambia (ibid).

It follows that Scotland, which employs feminist foreign policy as a tool to address climate change and global issues, is establishing a comprehensive structure and program to realize its envisioned objectives. The 2023 position paper delineates these layers, indicating efforts across various domains, including trade, international development, peace, and climate justice. The government is monitoring the consistency of its policies by forming the "Equality and Human Rights Leadership Group" while conducting FFP studies and providing training programs for people in Foreign department.

Scottish feminist foreign policy remains an evolving domain. It seeks to enhance its implementation capacity and global reputation through initiatives and international engagements. This enhanced reputation fosters a rooted connection between nations and amplifies its effect within developing nations. Performance indicators and evaluation reports will be released in the forthcoming years, offering deeper insights into the tangible impacts and successes of Scotland's policies.

Conclusion

In summary, feminist foreign policy has presented a daring alternative to traditional, male-centric paradigms in international relations. Although nations such as Sweden, Canada, and Germany have formalized this vision, Scotland's embrace of feminist principles—despite constitutional limitations—has underscored the transformative potential of ethical soft power. The efficacy of such programs relies not only on proclamations but also on quantifiable acts, intersectional inclusivity, and rigorous introspection. Future policy should address not only gender parity but also colonial legacies and structural power disparities to be really a feminist.

Ultimately, it should not merely focus on women's inclusion but on reinventing the essence of international relations. Security, in its conventional definition, ought to be redefined

to prioritize human and societal welfare before military superiority. The Scottish example has demonstrated that prioritizing women's perspectives, particularly in peace processes and post-conflict situations, may improve the sustainability and legitimacy of diplomatic results. Given that wars disproportionately impact women and girls, their active engagement is important for achieving lasting peace and global security.

References

1. Achilleos-Sarll, C. (2018). Reconceptualising foreign policy as gendered, sexualised and racialised: Towards a postcolonial feminist foreign policy (Analysis). *Journal of International Women's Studies*, 19(1), 34–49.
2. Aggestam, K., Bergman Rosamond, A., & Kronsell, A. (2019). Theorising feminist foreign policy. *International Relations*, 33(1), 23–39.
3. Aggestam, K., & True, J. (2020). Gendering foreign policy: A comparative framework for analysis. *Foreign Policy Analysis*, 16(2), 143–162.
4. Aguirre Salazar, M. (2022). *Feminist foreign policy: The case of the European Union*. London School of Economics, European Foreign Policy Unit. Retrieved from
5. Akkuzu, S. (2024). *Women decision-makers' policies towards dispute resolution: An analysis on the cases of Margaret Thatcher and Tansu Çiller* (Master's thesis, Bursa Uludağ University, Institute of Social Sciences, Department of International Relations).
6. Batha, E. (2015, February 17). *Iraqi women trafficked into sexual slavery - rights group*. Reuters.
7. Bergman Rosamond, A., Duncanson, C., & Gentry, C. (2022). *Scotland the Brave? An authentic, ambitious and accountable feminist foreign policy* [Opinion paper]. Scottish Council on Global Affairs.
8. Beyond Borders Scotland. (n.d.). *What we do*.
9. Beyond Borders Scotland. (n.d.). *Women in Conflict 1325*.
10. Brechenmacher, S. (2023, March 8). *Germany has a new feminist foreign policy. What does it mean in practice?* Carnegie Endowment for International Peace.
11. Birdsall, A., & Mills, K. (2024). Human rights in Scottish foreign policy: Constructing Scotland as good global citizen. *Journal of Human Rights Practice*.
12. Coetzee, A. A. (2017). *African feminism as decolonising force: A philosophical exploration of the work of Oyeronke Oyewumi* (Doctoral dissertation, Vrije Universiteit Amsterdam).

13. Dellepiane, S., & Reinsberg, B. (2023). Paradiplomacy as nation-building: The politics of Scotland's international development policy (1999–2022). *British Journal of Politics and International Relations*.
14. Duncanson, C., Gravelle, T., & Scotto, T. J. (2023). *SCGA Insight: Good global citizens? Scottish and English attitudes to foreign policy*. Scottish Council on Global Affairs.
15. Duncanson, C., Guy, F., & Bastick, M. (2023). *Stakeholder engagement workshops on Scotland's feminist approach to foreign policy: Evidence report*. Scottish Council on Global Affairs and Scotland's International Development Alliance.
16. Elks, S. (2019, December 18). *Haitians say underaged girls were abused by UN peacekeepers*. Reuters.
17. Enders, D. (2013, June 3). *Assad backers reportedly make up 43 percent of dead in Syria*. McClatchy DC.
18. Gender Security Project. (n.d.). *Feminist foreign policy countries: Scotland*.
19. Gray, S., Stuart, H., Lee, S., & Bartels, S. A. (2021). Development of an index to measure the exposure level of UN peacekeeper-perpetrated sexual exploitation/abuse in women/girls in the Democratic Republic of Congo. *Violence Against Women*, 1–27.
20. International Center for Research on Women. (2021). *Defining feminist foreign policy: A 2021 update* (Lyric Thompson, Spogmay Ahmed, & Tanya Khokhar, Eds.).
21. International Center for Research on Women. (n.d.). *Defining feminist foreign policy: Brief web version* (Lyric Thompson & Rachel Clement, Eds.).
22. Jensen, O. (n.d.). *Feminist foreign policy and the EU: Can the US support such a policy?* Harvard International Review.
23. Kandiyoti, D. (2020, March 13). *Gender, governance and Islam: An interview with Deniz Kandiyoti*. Borderlines CSSAAME.
24. Korab-Karpowicz, W. J. (2023). Political realism in international relations. In E. N. Zalta & U. Nodelman (Eds.), *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Winter 2023 Edition). Stanford University.
25. Llach, L. (2023, November 15). *Scotland adopts a feminist foreign policy: What it is and why Europe is moving towards it*. Euronews.
26. Mackie, A., & Strani, K. (2023). On the soft power of values: The 'Scotland is Now' campaign. In N. Chitty, L. Ji, & G. Rawnsley (Eds.), *The Routledge Handbook of Soft Power* (2nd ed., pp. 275–284). Routledge.

27. Minarova-Banjac, C. (2018). Gender culture in diplomacy: A feminist perspective. *The Culture Mandala*, 13(1), 20–44.
28. Mohanty, C. T. (1984). Under Western eyes: Feminist scholarship and colonial discourses. *boundary 2*, 12(3), 333–358.
29. Mama, A. (2009). Demythologising gender in development: Feminist studies in African contexts. *IDS Bulletin*, 35(4), 121–124.
30. Melaugh, M. (n.d.). *Chronology of collusion allegations in Northern Ireland*. CAIN Web Service.
31. New Arab. (2016, May 16). *UN: Scotland the 'perfect setting' for Syrian peace initiative*.
32. O'Reilly, M., Ó Súilleabháin, A., & Paffenholz, T. (2015). *Reimagining peacemaking: Women's roles in peace processes*. International Peace Institute.
33. Ranawana, A. (2024). *Mapping feminist faith engagement with feminist foreign policy*. Scottish Council on Global Affairs.
34. Reinsberg, B., & Riemann, M. (2023). *Towards a feminist foreign policy for Scotland: Partners, pitfalls, possibilities* [SCGA Insight]. Scottish Council on Global Affairs.
35. Scottish Government. (2022). *Background note: Scotland's feminist approach to foreign policy*.
36. Scottish Government. (2022). *Findings from interviews on a feminist approach to foreign policy: Final report*.
37. Scottish Government. (2023). *Taking a feminist approach to international relations*.
38. Scottish Government. (2024). *Guidance note: Mainstreaming gender equality in Scottish government funded international development projects and programmes*.
39. Scottish Parliament Information Centre. (2022, February 9). *A feminist approach to foreign policy: What could it look like for Scotland?*
40. Scottish Parliament Information Centre. (2024, September 25). *How has the Scottish government been supporting international development?*
41. Swedish Ministry for Foreign Affairs. (2018). *Sweden's feminist foreign policy: Examples from three years of implementation*.
42. Tickner, J. A. (1992). *Gender in international relations: Feminist perspectives on achieving global security*. Columbia University Press.
43. Thompson, L., Ahmed, S., & Khokhar, T. (2021). *Defining feminist foreign policy: A 2021 update*. International Center for Research on Women.

44. Towns, A., Bjarnegård, E., & Jezierska, K. (2023). *More than a label, less than a revolution: Sweden's feminist foreign policy* (Report 2023:02). Expert Group for Aid Studies (EBA).
45. United Nations Peacekeeping. (n.d.). *Women in peacekeeping*.
46. Council on Foreign Relations. (n.d.). *Women's participation in peace processes*.